Feministická skupina 8. března fs8brezna.ecn.cz

Přímá Cesta

říjen 2003 číslo 5 25 Kč / 30 Sk

MUŽI v patriarchátu

Vážení čtenáři a vážené čtenářky...

Tak a je tu další číslo Přímé cesty… tentokrát věnované mužům (a nejen jim), protože i oni žijí v patriarchátu a i na ně, ačkoli se to možná nezdá, patriarchát negativně působí.

Tématem jsou tedy protentokrát muži v patriarchátu a jeho vliv na ně. Na úvod velmi stručný článek Muži v patriarchátu nastíní, čemu se Přímá cesta bude věnovat a ve zkratce přiblíží neběžnější důsledky tradičního rozdělení rolí pro muže, čemuž se pak budou věnovat více další články. Role otce v prvních letech života dítěte zpochybní domněnku, že má dítě blíže k matce, v článku o výchově chlapců se pokusíme vysvětlit její pozdější vliv na partnerské vztahy a poukázat na možné příčiny nedorozumění mězi pohlavími.

Článek Proč vznikla mužská studia se bude zaobírat historií, překlad z časopisu Lola Press Ideologie podřízenosti se věnuje paralele mezi militarismem a patriarchátem. Na souvislosti mezi armádou a civilním životem v Izraeli se zaměřuje překlad od Uty Klein.

Sondou do života mladého muže je článeček Jak mě vychoval patriarchát a poslední článek vztahující se k tématu je rozbor časopisu Men`s Health, který se věnuje mediálně vytvořenému ideálu mužské krásy.

Z minulého čísla pokračuje článek o mateřství ve fašistické itálii, tentokráte o italském modelu eugeniky. Rubrika portréty je tentokrát věnována americké spisovatelce Toni Morrison. Nad porodem a jeho různými variantami a nad tím, jak i taková věc jako je porod lze zpeněžit, se zamýšlí článek Porod - výdělečná činnost.

Dalším pokračováním je překlad od Carol Ehrlich v rubrice anarchofeminismus, zabývající se marxismem a feminismem a jejich propojením, které je nazýváno nešťastným manželstvím.

Narodničkám je v tomto čísle věnovaná rubrika historie, dále se dočtete o postavení rómských žen v rodině, daší článek se bude zaobírat antikoncepcí a jejím pozitivním i negativním aspektům.

V kulturní oblasti se v tomto čísle budeme hodně věnovat knihám, k hlavnímu tématu se vztahuje kniha od E. Badinter - Identita muža, o postavení žen v 19. století je kniha od M. Lenderová K hříchu i k modlitbě, kontroverznějšími knihami pak jsou od M Chossudovského Válka a globalizace a od A. Meltzera Anarchismus: Argumenty pro a proti.

V hudební rubrice jsou Petrograd, u kterých bohužel díky informačnímu šumu chybí překlady jejich textů a dokonce ani znení aznamenán rozpad této kapely...:-(

Výtvarné umění zastupuje Lenka Klodová, jejíž díla nutí k zamyšlení.

Jedním z posledních článků je report o ženském squatu a sociálním centru v Mardidu La eskalera karakola.

Přirozeně nechybí ani recenze na vyšlé časopisy...

Přejeme příjemné počtení.

obsah:

Redakční rada: Dita, Hedvika, Markéta, Tamara
Korektury: Markéta
Grafika: Markéta
Titulní strana: Aram

Názory redakce se vždy nemusí ztotožňovat s názory vyplývajícími z příspěvků.

KOPÍROVÁNÍ A JINÉ ŠÍŘENÍ VÍTÁNO!

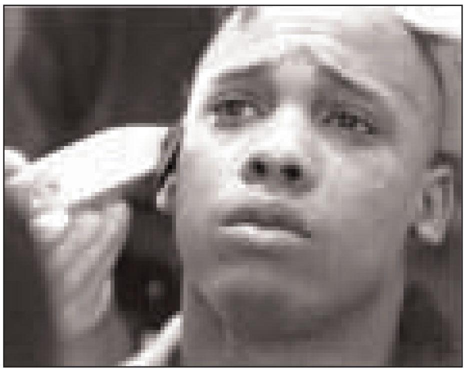
Muži v patriarchátu

O patriarchátu se asi většina lidí domnívá, že je to záležitost týkající se žen, těm vnímavějším možná dojde, že se okrajově může týkat i některých mužů. Tímto číslem Přímé cesty se snažíme dokázat, že tomu tak není a že patriarchát, stejně jako feminismus, není jen otázkou žen a že se stejně jako jich týká i mužů. Dopad nadvlády mužů nad ženami je totiž možná markantnější v případě žen, nicméně stejně jako se nějaké chování očekává od nich, jiné se zase očekává od mužů. Pokusím se tedy ve zkratce nastínit, v jakých konkrétních případech se projevuje vliv patriarchátu na muže.

Často zmiňované tradiční role mají i tentokráte své uplatnění. Jak už jsem zmínila, nějaké chování se očekává od žen, jiné od mužů. Patriarchát v tom hraje svou roli. Díky němu se vytvořil jakýsi prototyp univerzálního muže a ve společnosti převládá názor, že kdo tuto představu nesplňuje, není vlastně ani mužem, že je buď homosexuál nebo jen prostě srab. Docela zajímavé je, že takoví muži bývají označováni jako „baby“, „srababy“, „slečinky“, případně je jim vytýkáno, že se chovají jako ženské. I tyto přívlastky docela vystihují a kopírují tradiční rozdělení rolí. O tom, jaké chování se od kterého pohlaví očekává, jsme se již zmiňovali/y, zde bych chtěla pouze poukázat na to, jak neblahý vliv může mít výchova v těchto vyjetých kolejích na pozdější život muže.

Protože se očekává, že mají muži nad ženami vládnout, očekává se od nich samozřejmě nadřazené chování. Muži tedy neprojevují navenek své city, necítí bolest, jsou vždy nad věcí, protože jakékoli dávání najevo svých emocí je podle logiky patriarchátu projevem slabosti. Skutečnost, že v současné společnosti jsou na muže kladeny naprosto odlišné nároky než na ženy, se dost negativně podepisuje na mezipohlavních vztazích. Už jako děti jsme totiž vychováváni k tomu být buď tím „správným mužem“ nebo tou „správnou ženou“. A od prvního okamžiku je s námi podle toho nakládáno. Díky tomu mají chlapci odlišné zkušenosti s komunikací. Dívky mají silnější tendence vyprávět své zážitky, řešit věci ústním projednáním, dívky více smlouvají o případných trestech, spíše vysvětlují, jak se věci opravdu odehrály, když je něco trápí, spíše se svěřují. Chlapci mají naprosto odlišnou výchovu a nejsou vychováváni k tomu umět vyjadřovat své pocity. Odmalička jsou vedeni k tomu být silní a před ničím se nezastavit, nikdy nedat najevo svou slabost či bolest, očekává se od nich, že nebudou nikdy plakat, hrdě ponesou svůj trest a v případě, že je třeba vyřešit nějaký problém či dosáhnout nějakého cíle, není důležité jak, nýbrž jestli se mu povede dosáhnout úspěchu. Což mě přivádí k často zmiňované skutečnosti, že chlapci jsou oproti dívkám více orientováni na výkon. Ocenění chlapcovy činnosti přichází po splnění určitého úkolu a pochvala se většinou týká dosažení cíle, nikoli snahy o jeho dosažení. Může to vést k frustraci v případě nízké výkonnosti a neustálým zdůrazňováním „těch správných mužských vlastností“ tak mohou rodiče ve svých synech často vypěstovat pocit méněcennosti. Na první pohled se totiž může zdát, že dosahování úspěchů dítěte a následná chvála je dobrým výchovným prostředkem, nicméně v určitém věku se mohou ze snadných úkolů stávat stále obtížnější a pokud bude dítě do té doby vychováváno v tom, že se cení pouze výsledek a bude naučeno pro vlastní ocenění stále něco dokazovat, může v něm neúspěch snadno vybudovat zmiňovaný pocit méněcennosti a komunikační blok, se kterým je často pozdě něco dělat.

Tento problém s komunikací může vést (a často i vede) k problémům v partnerských vztazích. Muži a ženy jsou zvyklí/é na odlišný styl komunikace, a to, co sami/y praktikují, očekávají od svého protějšku. To logicky ústí ve velká nedorozumění. Jak už bylo jednou v Přímé cestě velmi dobře popsáno (Hovory žen s muži jsou mezikulturní komunikací, in: *Přímá cesta 3*), muži necítí potřebu si povídat a dost dobře nedokáží ani vycítit potřeby lidí kolem sebe, nehledě na to, že mají problémy i s vyjadřováním svých vlastních potřeb. Vzhledem k tomu, že nedokáží říci, co se jim nelíbí a ani necítí potřebu o tom mluvit, dochází pak často ke konfliktům. Zatímco ženy mají potřebu o věcech někdy mluvit až příliš a řešit věci už stokrát řešené, muži oproti nim působí dojmem flegmatika, zachovávajícího vždy ledový klid. Problém nastane ve chvíli, kdy muž už dál nevydrží hrát svou roli kliďase a propukne u něj stav hysterie. Žena, zvyklá problém řešit už v zárodku, ne-li dříve než vůbec nastane, není připravena na jakýkoli konflikt a najednou nastává situace, na kterou není absolutně připravena. Ocitá se skutečně uprostřed „mezikulturní komunikace“. Klasickým příkladem pak je situace, kdy žena čeká, že se jí muž na něco zeptá, třeba položí jednoduchou otázku jak se celý den měla, ale on je zas přesvědčen, že kdyby se stalo něco neobvyklého, žena mu to jistě sdělí, v případě že se nic takového nestalo, není se třeba na nic ptát, a proto toto banální otázku nikdy nepoloží. To ženě samozřejmě zkazí náladu a (pro muže naprosto bezdůvodně) začne být nepříjemná i na něj, na což on nereaguje, protože si myslí, že to přejde, nicméně ženu to vytáčí čím dál víc (muž stále neví, co se děje), až tzv. exploduje. A muž stále neví, o co jde, a jako vrchol všeho položí dotaz: „co se stalo?“…

Tyto střety pak vedou buď k neustálému stupňování napětí, nebo k rezignaci, což je častější případ. Žena si zvykne nato, že „ten její“ ji nikdy nevyslechne a nepochopí, muž si zase zvykne na občasné lamentování „svý starý“. A právě toto akceptování rozdílného způsobu komunikace a věčného nepochopení je to nejhorší řešení. Muži a ženy by se měli/y snažit si rozumět, a pokud už je to pro ně tak obtížné, měli/y by se alespoň snažit v těchto stereotypech nevychovávat své děti, protože sami/y dobře vidí a cítí, jak je obtížné v takových podmínkách žít.

Oba tyto konkrétní příklady budou ještě v dalších článcích podrobně rozváděny.

Dalším okamžikem, kdy na muže padá břemeno žití v patriarchátu, jsou případy, kdy muž rád vykonává činnosti genderově předurčené ženám. Asi nejčastěji zmiňovaným případem i v oficiálních médiích je porozvodová péče o dítě. Jelikož pro ženu je údajně přirozenější starat se o děti než pro muže, bývá ve valné většině případů díte po rozvodu rodičů svěřeno do péče matky.

Do výčtu činností a okamžiků, které dokazují, že patriarchát není pro muže o nic lepší než pro ženy, lze zařadit i povinnou vojenskou službu, ačkoli zybývat se jí dále je zbytečné. Nerada bych vzbudila podezření, že vidím jakoukoli alterntivu ve vojenské službě pro obě pohlaví, jen tím poukazuji na to, že i zde se vychází z přepokladu, že muž je ten, jehož úkolem je chránit a dobývat, což v sobě zahrnuje ono tradiční rozdělení rolí.

Cílem tohoto úvodu není vyjmenovat všechny důvody, proč je dobré bojovat proti patriarchátu i pro muže, ale poukázat na některé možná méně viditelné skutečnosti. Za žádnou cenu totiž nechceme rozdělit v boji muže a ženy nebo je dokonce poštvat proti sobě. Všichni trpíme tím stejným útlakem.

Je důležité taky zmínit, že odstraněním patriarchátu se samozřejmě nic nevyřeší. Patriarchát totiž není to jediné, co člověka ničí. Kapitalismus z něj logicky těží a nerovnost mezi pohlavími jen nahrává nerovnosti mezi třídami. Proto naším cílem není zničit nadvládu mužů nad ženami, ale odstranit jakoukoli nadvládu nad člověkem. Stejně jako ale nestačí zbavit se patriarchátu, nestačí ani zaměřit se pouze na boj proti kapitalismu. Oba tyto prostředky nadvlády mohou totiž dost dobře fungovat i jeden bez druhého, a to nás stále nutí vést boj proti oběma najednou. Není to boj žen ani boj za ženy, je to boj za osvobození člověka bez ohledu na pohlaví a gender. Říkáme tomu anarchofeminismus.

Markéta

Role otce v prvních letech života dítěte aneb opravdu má novorozenec blíže k matce?!

Patriarchální společnost klade při výchově větší důraz na ženy, u kterých je role matek chápána jako něco přirozeného. Toto platilo hlavně dříve, v dnešní době se díky aktivitě mnohých žen a mužů mění pohled na ženu. Role matky je chápána jako něco, co je v jejím životě důležité, ale není to jediná role, kterou si osvojuje. Z těchto důvodů má role matek jasnější obsah než role otců. Je tedy přesněji dáno, co společnost očekává od matek než od otců. Ženy získávají představu o své roli matek relativně brzy, protože jim ji rodiče předávají od útlého věku. Jejich působení usnadňují často i hračky, které malým děvčátkům pořizují. Panenky nebo nádobíčko na vaření jen předznamenávají pozdější realitu. Když se žena později stane matkou, očekává se od ní, že změní svůj styl života a přizpůsobí ho alespoň na nějaký čas potřebám potomka. Zdá se být samozřejmostí, že „čerstvá" matka se s touto rolí ztotožní a poradí si se všemi změnami. Očekává se, že bude vědět, jak zacházet s dítětem, jak ho utišit, uspat apod. Z toho vyplývá, že narození dítěte přináší pro ženu velké změny. A jaké změny přináší muži? Mohlo by se zdát, že novopečená matka má plné ruce práce, zatímco otec maximálně tráví v práci více času než předtím.

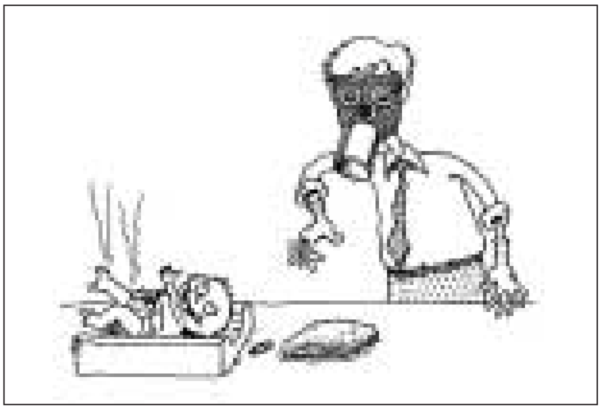

Narození dítěte jako velký zlom v partnerském vztahu?!

Po narození dítěte se v partnerství udějí velké změny. Křehký novorozenec se stává především předmětem péče matky. Otcové bývají často z tohoto tajemného vztahu matka-dítě vyloučeni. To má několik důvodů. Jedním z nich je pracovní vytíženost otců, která se někdy zvýší tak, aby částečně nahradila absenci příjmu ženy. Tím pádem mívají na svého potomka čas až večer po návratu ze zaměstnání. Malé dítě v této době někdy už spí nebo je unavené a nepříjemné. Otec se tak po nějaké době může cítit jako cizinec. Dítě dělá pokroky, které otci unikají. Dalším významným důvodem „vyhoštění" je přístup, že matka má přirozeně k dítěti blíž a že by se otec neuměl o dítě správně postarat. Tento přístup sdílí často matka, otec i nejbližší okolí (přátelé, širší rodina). Projevuje se narážkami typu: „Ukaž, já to radši udělám sama." „Jak ho to proboha držíš." Je pravda, že otcové při prvním kontaktu vypadají někdy dosti neohrabaně. To souvisí s jejich dosavadní zkušeností, během které se nejspíš, na rozdíl od žen, nemuseli starat o mladší sourozence nebo jiné příbuzné. S. Biddulph popisuje důvody otcovské „neohrabanosti": „Jednou z příčin naší bezradnosti je nedostatek vhodných příkladů - mnoho mužů mělo otce, kteří se ve výchově příliš neangažovali a svým synům se jevili jako cizí pánové šustící novinami v rohu obývacího pokoje a občas kvůli něčemu rozčilení. Neměli jsme zkrátka dost vzorů, od nichž bychom se mohli otcovskému chování naučit" (Biddulph, S., 1999, s. 113). Z toho vyplývá, že je možné změnit schopnost mužů starat se o své potomky. Jde jen o zkušenost, kterou otcové musí získat, a dovednosti, které se mohou naučit, stejně jako se je během života učily ženy. Velkou roli hraje i zmíněná nedůvěra okolí a samotného otce, která znesnadňuje jeho pokusy pečovat o svého potomka. Není divu, že i otcové, kteří by o podíl na péči stáli, raději zůstávají ve své roli pasivních členů pozorujících komunikaci matky a dítěte.

Opravdu má novorozenec k matce blíž?

Druhou věcí ale zůstává otázka, jestli má dítě k matce blíž. Jistě je potřeba vzít v úvahu, že dítě se v těle matky 9 měsíců vyvíjí. Během té doby dostává z jejího těla všechno, co potřebuje. Dá se říci, že v tuto dobu opravdu má k matce blíž, protože je uvnitř jejího těla. I když je pravda, že ještě před narozením dítě rozeznává různé hlasy, takže může vnímat i hlas otce. Po narození dítě vyžaduje péči, potřebuje uspokojovat základní potřeby jako pít, jíst, cítit se bezpečně apod. Prvního půl roku dítě vnímá pečující osobu nebo osoby jako prostředí, které ho obklopuje. To znamená, že nerozeznává, která osoba o ně zrovna pečuje. Dítě vnímá hlad a žízeň jako napětí, to vyvolá pláč jako projev nespokojenosti. Když pak přijde naplnění potřeby (tzn. dítě dostane najíst), dítě je opět

spokojené. Zásahy pečujících osob vnímá jako reakce prostředí vyvolané jeho pláčem. Pokud je prostředí chápavé (tzn. přichází uspokojování potřeb dítěte), dítě se dobře vyvíjí. Zhruba v 7. měsíci si dítě vytváří specifický vztah k pečující osobě, který je velmi významný pro jeho zdravý vývoj. To znamená, že dítě se naučí vnímat osobu, která se o něj nejvíce stará, se kterou tráví nejvíce času. Tím pádem se nemusí jednat o matku, ale klidně o otce nebo jinou osobu. V chování dítěte se tato změna projeví tím, že dítě vyžaduje přítomnost dotyčné osoby. K tomuto poznání přispěl významně psychoanalyticky zaměřený badatel René Spitz (Spitz, R. in Langmeier, J., 1998, s. 60), další výzkumy jej potvrzovaly. Nutno říci, že se v literatuře zdůrazňuje právě jeden vztah, který dítě naváže s pečující osobou. Je kladen důraz na funkci prvního vztahu, díky kterému se dítě v podstatě naučí vytvářet si další vztahy. Výzkumy, které by zjišťovaly, jak to probíhá, když se o dítě rovnocenně starají dva lidé, se příliš neobjevují. To je zřejmě dáno klasickým pojetím, že alespoň v prvním roce je to hlavně matka (biologická či adoptivní), kdo o dítě pečuje. Může také hrát roli fakt, že je v podstatě nemožné, aby se o dítě starali oba dva rodiče stejně, protože by si to nemohli z finančních důvodů dovolit. S tím souvisí možnost, že z hlediska využití pracovních sil by stejná péče obou rodičů byla chápána jako nežádoucí. Proto je možno chápat jako účelové zdůrazňování potřeby jednoho vnímavého rodiče, který se bude o dítě starat většinu času. Z mála zmínek, které je možno v literatuře nalézt, vyplývá, že dítě v 7. měsíci je schopno udržovat více vztahů. R. Smahel uvádí, že v 18. měsíci má téměř třetina dětí vytvořen vztah například k sousedům, babičce a dědečkovi, tedy i ke vzdálenějším osobám.

Role otce v knihách o výchově

Přístup, který vnímá otce jako vedlejšího v prvních letech života dítěte, se významně projevuje v knihách o výchově. Objevují se v nich mnohem častěji zmínky o matkách, obrázky a fotky žen. Více se apeluje směrem k matkám než k rodičům. Například v knize R. Smahela Domov prožít - domov vytvářet je kapitolka zaměřená na téma, jak s novorozencem navázat kontakt. I když je logické, že se tato otázka týká obou rodičů, její název zní „Kontakt matky s dítětem". Je pravda, že v téže knize se objevuje kapitolka Moderní otec, která jasně říká, že by péče měla být rozdělena mezi oba rodiče. „Moderní otec je otec, který přebírá odpovědnost za všeobecné zabezpečení svého dítěte. Dnes je stále méně otců, kteří by se odcizovali svým dětem a odpírali si všechny pěkné rodinné okamžiky, a co nejdůležitější, ochudili by se o radost z toho, jak děti rostou. Moderní otec je spíše aktivní než pasivní. Den si organizuje tak, aby se brzy vrátil z práce a viděl své děti. Tráví s nimi čas při hře, ukazuje jim nové věci, pomáhá jim v jejich zálibách, bere je s sebou tam, kde se i on sám cítí dobře. Od prvního dne

se podílí na péči o novorozence, přebaluje ho, vstává uprostřed noci, aby ho nakrmil, pomáhá při koupání, později mu čte pohádky, hraje si s ním a zpívá mu před spaním. Moderní otec není cizincem, jenž se sem tam ukáže. Je rodičem na plný úvazek a každý člen rodiny přitom získává" (Smahel, R., 1995, s. 45). Tento úryvek zní možná optimisticky, ale také idealisticky. I když autor takto vidí roli moderního otce, během dalšího textu se to už tolik neprojevuje. Objevují se věty jako „Matka nemá ztrácet čas vařením jídla, které dítě momentálně nechce" (s. 52), „Matky by se nikdy neměly trápit tím, že jejich dítě dostatečně nejedlo (..) Matka si má uvědomit, že nemůže dítěti vnucovat svoji vůli" (s. 51). U obecnějších pravidel používá autor pojem rodiče nebo „neměli bychom, neměli byste". Zdá se, že se autor snaží dostát „modernímu" trendu, kdy se rodiče dělí o péči o potomka, ale stále předpokládá větší aktivitu matky. Otec vystupuje v rámci rodičů jako anonymní „pracovní síla". Co se týče vztahu matka - dítě, drží se tradičního pojetí. „Mnozí badatelé ukazují, jak matka intuitivně vystihuje optimální polohu dítěte, která přispívá k jeho zvýšené bdělosti, a tedy i k pohotovosti ke kontaktu, a jak dovedně ho drží, i když je to třeba její prvé dítě a nikdy se tomu neučila" (s. 28). Autor ignoruje možnost, že se žena mnoho dovedností spojených s péčí o děti učí během života a že má více příležitostí přicházet s nimi do kontaktu, na rozdíl od muže. Místo toho předpokládá mateřský instinkt, díky kterému matka skvěle pečuje o své dítě. "Dítě tvoří s matkou symbiotický vztah a má získat základní důvěru ve svět i základní předpoklady pro pozdější schopnost žít v plnohodnotných mezilidských vztazích. Nedá-li matka svému dítěti v prvním roce dostatek péče, něhy a celkové blízkosti, vytvoří u něj základní nedůvěru v sebe, nedůvěru ke druhým lidem i celému světu." (s. 31). Autor správně zdůrazňuje klíčový význam prvního roku pro schopnost dítěte dobře se vyvíjet a vytvářet kvalitní mezilidské vztahy. Bohužel tento významný úkol vztahuje čistě k matce, které připisuje hlavní důležitost. V tomto smyslu se drží tradičního pojetí, které je už překonané, jak už bylo výše naznačeno. Z. Matějček se zabývá náhradní rodinnou péčí a zdůrazňuje důležitost vřelé, vnímavé a stálé péče během prvních let života bez ohledu na to, jestli ji poskytu0je biologická matka nebo jiná osoba. I když Matějček pro tuto příležitost používá pojem „mateřská osoba", takže potřebné péči jiné osoby připisuje „mateřské" rysy. To znamená, že pokud „mateřskou" péči poskytuje jiná osoba (např. otec), jedná se o náhražku matky. I v tomto pojetí tedy přetrvává tradiční důraz na matku jako pečující osobu, která v nejhorším případě může být nahrazena jinou osobou, která bude usilovat o stejně „mateřskou" péči. Situace, kdy o dítě nepečuje matka, je tedy chápána jako krize, ne jako rovnocenná alternativa.

Zdá se, že knihy o výchově malých dětí vysílají k otcům rozporuplné signály. Na jednu stranu se snaží apelovat na důležitost jejich aktivity v rodině a angažovanost ve výchově dětí. Na druhou stranu často zdůrazňují zvláštní schopnosti a dovednosti matky a vůbec její lepší předpoklady. Přesto se někdy v knihách objevují kapitoly o důležitosti rozdělení péče o děti mezi oba rodiče. Pravda bohužel ale je, že málokdy se vztahují ke spokojenosti matek a otců a k rovnému rozdělení prací v domácnosti. Spíše se zdůrazňuje potřeba přítomnosti otců, aby si jejich synové mohli osvojit mužskou roli. A aby tak jako muži uspěli ve světě, aby se naučili poslouchat autoritu. Často se nepřítomnost otce v rodině chápe jako rizikový faktor, který zvyšuje pravděpodobnost, že potomci nebudou dodržovat normy společnosti (vý-skyt závislostí, kriminality apod.). Podobně je tomu u dcer, které podle knih své otce potřebují, aby se naučily chovat k mužům. Zdá se, že důvody důležitosti otce v rodině většina knih chápe hlavně normativně. Mimo jiné knihy upevňují chápání nukleární rodiny jako jediné správné, jiné varianty buď vůbec nezmiňují nebo jenom jako krizové možnosti, které v každém případě ochuzují dítě. V tomto smyslu je třeba připomenout, že model nukleární rodiny je jednou možností. Jako další variantu můžeme jmenovat komunitu, ve které bude péče o děti záležitostí nejen rodičů, ale všech členů společenství. Nebo lze zmínit soužití dvou lidí stejného pohlaví, které může být stejně dobrým domovem.

Knihy také někdy chápou otce (respektive úplnou nukleární rodinu) jako záruku, že potomci úspěšně procházejí socializací. To zjednodušeně znamená, že přijmou hodnoty a normy společnosti a budou se jimi řídit. Pár příkladů na ukázku: „Otcova nepřítomnost zraňuje a poškozuje i dcery, ale syny doslova ničí. Ať už tito chlapci projevují frustraci agresivním chováním, nebo se ji snaží kompenzovat tím, že jsou stále v patách mamince, bez modelů chování se mužskou roli nenaučí. (…) Jestliže David má ve škole paní učitelku, žije jen s maminkou, občas ho pohlídá babička a z ostatních lidí vídá maminčiny kamarádky, které k nim přijdou občas na návštěvu, nemůže se z mužské role naučit vůbec nic. Nedostatek mužů v životě chlapců je v naší společnosti velkým problémem" (Biddulph, S., 1999, s. 109). „Příklon všech otců k pozitivnějšímu, inteligentnějšímu naplnění jejich otcovské role by změnil celou společnost k lepšímu. Efektivnější otcovství by mohlo fakticky odstranit takové problémy ohrožující lidstvo, jako zločinnost, užívání drog a násilí" (Yablonsky, L., 1990, s. 11). „Tátové udržují puberťáky v lati. Možná, že měl Freud pravdu: statisticky je dospívající chlapec bez otce v průšvihu" (Kropp, P., 2001, s. 177). Dá se říci, že knihy přinášejí pozitiva v tom, že podporují otce v jejich zájmu o potomky a že jim dodávají odvahu přiblížit se jim. Jejich význam pro děti vyrovnávají s důležitostí matky, nesnižují jejich hodnotu. Negativní jsou důvody, pro které otce „vyzdvihují". Kvůli vytvoření mužských rolí chlapců a jejich správnému fungování, objevují skryté schopnosti milujících otců. Zdůrazňují přínos otců v oblasti výkonu, praktických dovedností, intelektových schopností potomků. Vliv otců a matek zůstává v pojetí těchto knih nadále jasně rozdělen na mužské a ženské záležitosti, do kterých mají podle pohlaví zasvětit své potomky. Mnohdy se tyto knihy ohánějí výzkumy, které byly provedeny na renomova-ných klinikách. Je potřeba brát v úvahu, že většina výzkumů vychází z převažujícího názoru ve společnosti nebo z představy výzkumníka. Mohou být dobrým prostředkem k propagandě určitého přístupu, jak se ukázalo nejen ve výchově dětí.

Závěr

Závěrem bych chtěla říci, že cílem tohoto textu bylo vyvrátit představu, že novorozené dítě vytváří s matkou nějaký zvláštní vztah, ze kterého otec vypadává. Tento přístup vychází ze zažitých stereotypů, které se nezakládají na žádných důkazech. S tím souvisí další cíl tohoto článku, tedy připomenout, že patriarchální uspořádání společnosti neomezuje jen ženy, ale i muže. To znamená, že existující stereotypy mohou i mužům přinášet nevýhody, které si často nemusí vůbec uvědomovat. Tento problém je jen jeden z nich. Dítě je stejně matky jako otce, záleží jen na nich, jak se o ně budou starat. Rovnocenně rozdělená péče o novorozence přináší pozitiva matce, otci i dítěti. Narození dítěte tak nemusí znamenat narušení partnerského vztahu, jak se někdy uvádí v literatuře. Samozřejmě rovný přístup k péči o potomka odtajemňuje narození nového tvora.

Co může pro vylepšení této situace udělat každý/á z nás? Pokud máme děti, můžeme se snažit překonat ve svém jednání zažité stereotypy. Pokud ne, dodávejme odvahu otcům i matkám, aby si péči o potomka dokázali/y rozdělit mezi sebe bez předsudků vůči schopnostem druhého rodiče. Podporujme matky, aby nepodceňovaly otce, a otce, aby si věřili a nebáli se přijmout na sebe zodpovědnost za starost o potomka.

Zdroj:
Kropp, P.: Rodičem bez nervákŭ, NLN, 2001
Matějček, Z.: Co, kdy a jak ve výchově dětí, Portál, Praha 1996
Biddulph, S.: Tajemství výchovy šťastných dětí, Portál, Praha 1999
Smahel, R.: Domov prožít - domov vytvářet, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1995
Langmeier, J., Krejčířová, D.: Vývojová psychologie, GRADA, 1998
Yablonsky, L.: Otcové a synové, Portál, Praha 1995

Hedvika

Proč vznikla mužská studia?

Poté, co se gender studies, které se soustředily především na mapování a studium společenské situace žen, v 70. a 80. letech etablovaly jako vědní obor na západních univerzitách, přichází v následující dekádě nová disciplína: **mužská studia**. Ukázalo se totiž, že to nejsou jen ženy, kdo se stal obětí společenského řádu. Ani mužům organizace genderových rolí neslouží jen ku prospěchu, nýbrž i na ně vykonává omezující nátlak, kterému mnohdy nezbývá než se podvolit. Men's studies zkoumají mechanismus genderové socializace mužů a ukazují, jakým způsobem jsou jednotliví muži omezováni všeobecně přijatou „mužskou přirozeností". Mužská studia odhalují zažité koncepty muže jako živitele rodiny, jako ochránce ženy, jako násilníka atd., které mají na život konkrétních mužů stejně determinující dopady, jaké mají ideály ženské pasivity, podřízenosti a mateřství na životy žen.

Mužská studia nemají počátek na akademické půdě, nýbrž v každodenním životě. Množství organizací, skupin aktivistů i jednotlivých autorů lze pro přehlednost rozdělit do několika základních kategorií podle předmětu zájmu:

Hnutí profeministických mužů se vydalo cestou radikálního feminismu. Jeho aktivity spadají především do oblasti boje za práva homosexuálů, proti znásilnění, násilí na ženách, zbrojení. Ústředním tématem je mužské násilí, které je výsledkem špatně zaměřené socializace. Muži jsou nahlíženi jako utiskovatelé, ale zároveň jako utiskovaní tradiční dělbou genderových rolí. Typickým reprezentantem tohoto směru mužských studií je Národní organizace pro muže proti sexismu (National Organization for Men Against Sexism). Její členové se vzbouřili proti tomu, že násilí je mužům tolerováno a je omlouváno jejich pudy. Jsou-li muži tak biologicky determinovaní, že si nemohou pomoct a útočí, zavřeme je do klecí, protože pak se v ničem neliší od zvířat, požadují Muži sexismu.

Skupiny bojující za práva otců se soustřeďují na problémy svobodných a rozvedených otců.V poslední době obracejí pozornost také k rodinám bez otce, kterýžto fenomén v západních společnostech nápadně sílí. Z převládajícího rozdělení genderových rolí stále ještě vyplývá, že ženy patří do domácnosti, zatímco místo mužů je ve veřejné sféře. Muži-otci bojují proti stereotypnímu svěřování dětí soudem do péče matek z prostého důvodu, že žena patří k dětem. Tématem tohoto proudu mužských studií, které je v poslední době stále více otevíráno také v Čechách, je mateřská či rodičovská dovolená a rozbití předsudku, že o malé dítě se dokáže postarat pouze matka.

Mnohé organizace se specializují na boj za **práva mužů** patřících do určitých skupin, jako například práva vězňů. Tyto skupiny obvykle stojí na pozicích rovnoprávnosti se ženami a brání se znevýhodňování i zvýhodňování jednoho pohlaví před druhým, ať už jsou k tomu důvody jakékoli.

Hnutí křesťanských mužů (stejně jako profeminističtí muži) shledává původ mužského násilí, které následně rozbíjí rodinu, v chybné socializaci a odmítá jeho vrozenost. Pozice těchto skupin je nicméně protifeministická, staví se proti homosexualitě, propaguje tradiční role.

Mužská studia pracují s termínem **maskulinita**, jehož samotné vymezení je předmětem diskusí. Maskulinita však není jenom jedna. Stejně jako není jeden feminismus, ale různé feminismy, které mohou někdy jít i zcela opačnými směry, chceme-li být důslední, musíme i v debatě o maskulinitě používat množného čísla. Bereme-li maskulinitu jako soubor postojů, chování a schopností příslušející vymezitelné skupině jedinců, nesmíme

zapomenout, že tyto soubory nezůstávají stejné ani v průběhu historie, ani v různých společnostech, dokonce ani v průběhu života jedince. Nejsou vázány na pohlaví, rasu, náboženství ani kulturu.

Porozuměním tomu, co vytváří a podporuje maskulinitu, můžeme najít lepší a zdravější způsoby, jak být maskulinní, říkají odbornící mužských studí.

Ale je maskulinita omezena výhradně na muže? Nemohou být i ženy maskulinní, alespoň v určitém ohledu? Aby nebyla situace tak jednoduchá, ať zavíráme oči jakkoli, žijí ve společnosti také tzv. transgendeři, tedy ženy, které **žijí** určitou **maskulinitu**, či muži žijí určitou femininitu. Někteří z těchto jednotlivců podle studie Kennetha Clatterbaugha tvrdí, že nejsou nespokojení se svým pohlavím, pouze preferují být v určitém ohledu maskulinní či femininní. Rozvoj technologií a medicíny umožnil, aby se transgendeři, kteří se cítí svázáni svým tělem a považují je za cizí, dostali z jeho pout a prostřednictvím operace změnili své pohlaví. Výzkum jejich zkušeností ukazuje dost názorně, jak se svět žen a mužů odlišuje a jak rozdílné jsou tlaky, které společnost vyvíjí na ženy a na muže.

Značné množství autorů, zejména těch zastávajících sociobiologické pozice, vidí příčinný vztah mezi bytím genetickým mužem a vlastněním určité genderové role. Anebo je podle nich velká část genderové role odvoditelná od pohlaví. Většina autorů však tuto příčinnost popírá; je-li maskulinita kulturní, musí zůstat oddělená od mužství, které je biologické.

Genderová role bývá často vnímána jako ideální role, kterou by muži a ženy měli hrát.

Profeministické analýzy poukazují, že mužům se ve většině společností dostalo bezprecedentních privilegií a moci ve srovnání se ženami. Tato privilegia a moc dávají mužům mnohem větší výběr z možností, jak žít. Jak poukázala Marlyn Frye, muži nejsou předem vymezenou třídou, neboť na rozdíl od žen nejsou nuceni do předem daných rolí. Přesto nás však během chvíle napadne řada požadavků a omezení, která jsou na muže kladena jen z důvodu jejich mužství. Chlapi nepláčou, chlap musí vydělávat víc než ženská, chlap se musí postarat o rodinu, chlap si musí umět doma zjednat pořádek (i kdyby měl ženu uhodit), to není jídlo pro chlapa (přetrvávající stereotyp, že bezmasá strava je jen pro ženy, děti a starce a dospělý muž musí denně spořádat flákotu, jinak o své mužství magicky přichází) atd. Ačkoli se konkrétním jedincům mohou výše citovaná přesvědčení zdát směšná a úplně mimo, ve společenském ovzduší, a tím i v našem podvědomí, jsou přítomna.

Mužská studia pracují se stereotypy. Ačkoli je pravdou, že stereotypy a normy nemohou existovat bez existence individuí, která by jim odpovídala, buďme si vědomi, že stereotypy jsou vysoce nepřesné; mnohdy zahrnují charakteristiky, jež se ve stereotypizované skupině vůbec nevyskytují, a naopak opomíjejí důležité vlastnosti, které skupina má. Pravděpodobně žádný jiný stereotyp nebyl ve svých důsledcích tak destruktivní jako obraz černochů coby kriminálníků. Nejenže upírá černým mužům zasloužené možnosti, ale bílé muže, kteří spáchají většinu zločinů a nejvíce z trestné činnosti profitují, chrání před samotným podezřením, upozorňuje Kenneth Clatterbaugh.

Akademická debata o mužských studiích přenáší běžné problémy společnosti do vědeckého diskurzu. Tak například snaha Národní organizace pro muže proti sexismu udělat přítrž mužskému násilí vznesla otázky, jakou roli mají muži při vytváření a udržování útlaku žen a jakou roli mohou hrát při skoncování s takovým útlakem.

Ženská a mužská studia od sebe nelze jen tak snadno oddělit. Jsou to dvě strany téže mince a na nás je, abychom si uvědomili, že společenský řád, který nám tu zavedli naši předkové (rozuměj bílí, vzdělaní muži z vyšších společenských vrstev), je už dávno přežitkem. Konečně bychom si to tu měli zařídit podle sebe. Protože jsme to my, kdo v tom musí dennodenně žít.

Bohdana Rambousková

VÝCHOVA CHLAPCŮ A JEJÍ VLIV NA PARTNERSKÉ VZTAHY

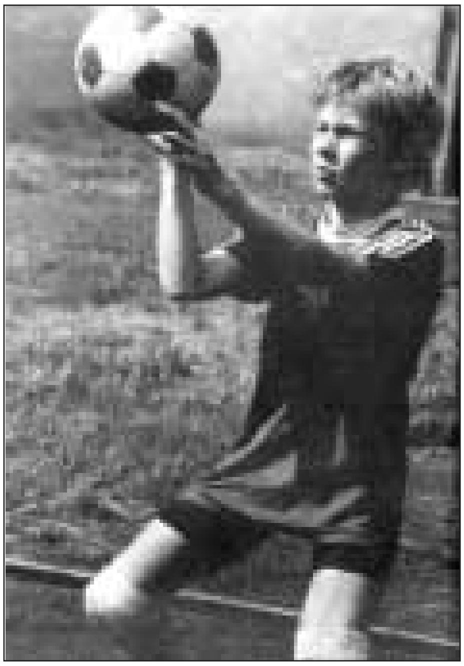
Výchova nás tvoří

V patriarchální společnosti hrají obě pohlaví rozdílné role. Jaké to jsou, jak a kdy je hrají, se učí během celého života. Nejvíce je ale formují rodiče během prvních let. Výchova má pro společnost klíčový význam. Vznikají o ní knihy, které rodičům radí, jak postupovat v jednotlivých situacích, jak si zachovat autoritu, jak zabránit patologickému chování apod. Mnoho doporučení se vztahuje ke zlobení dětí. Znamená to vlastně, jak to udělat, aby děti rodiče poslouchaly a nedělaly problémy.

Výchova dodává chlapcům a dívkám takové vlastnosti a zkušenosti, se kterými v pozdějším životě uspějí. „Balíčky" určené pro mužské a ženské pohlaví se liší. Častým příkladem, který se na tomto místě uvádí u chlapců, je důraz na sílu, jak fyzickou, tak psychickou (např. aby neplakali). Zdá se to být značně ohraný příklad. Někteří muži se z tohoto pojmenovaného stereotypu už vyvázali a neberou pláč jako něco, co vyjadřuje slabost. Existují ale další pravidla, která se chlapci učí od svých matek a otců. Některá z nich jim opravdu pomáhají zvládat obtížné situace. Jiná jim naopak komplikují život a ochuzují je.

Výchova chlapců

Zajímavým úvodem k problematice výchovy chlapců může být následující úryvek: „Jestliže máte dceru, může vás těšit, že vyhlídky má dobré. Díky tomu, o co usilovaly a čeho dosáhly ženy v několika posledních

desetiletích, bude mít stejnou šanci stát se lékařkou nebo ředitelkou jako zdravotní sestrou nebo sekretářkou. Bude mít právo na stejný plat jako muži, bude mít právo opustit manžela, kdyby se k ní choval špatně, a bude mít prostředky, aby to mohla udělat. A nikdo nebude mít právo jí poroučet. Všechno však ještě není takové, jaké by mělo být. Vaše dcera nebude moct bez obav chodit v noci sama. Ve svém životě narazí na mnoho překážek pocházejících z vnitřní nejistoty mužů. Možná pro ni bude těžké najít muže, s nímž by se mohla usadit a který by byl tak emocionálně vyspělý jako ona. Je zřejmé, že přes všechen pokrok, který feminismus přináší, ještě něco schází - ještě se něco musí stát s muži, něco, co by je přivedlo na stejnou cestu k svobodě, po které jdou ženy. A k tomu můžeme velmi přispět, jestliže o to začneme usilovat už od začátku - při výchově chlapců" (Biddulph, S., 1999, s. 106). I když tento úryvek může působit zjednodušeně a idealisticky, vystihuje, podle mne, realitu. Patriarchální společnost působí negativně jak na ženy, tak na muže.

Protože znevýhodňování žen bylo v minulosti výraznější, ženy se proti některým věcem vzbouřily. To znamená, že si uvědomily, co je omezuje, a začaly tvořit alternativy. Muži v mnoha ohledech nedošli tak daleko. To znamená, že si omezení způsobené patriarchátem někdy neuvědomují. V tomto smyslu jsou někdy nesvobodnější než ženy. Autorky knihy Matky dělají muže trefně poznamenávají: „Studie ženské socializace vycházejí z toho, že tradiční představy výchovy dívky poškozují, ale že pro chlapce jsou výhodné. Děvčata jsou omezována, co se týče pohybu. Mají být čistotná, hodná, milá, zdvořilá. Chlapci si naproti tomu smějí užívat své motoriky, mohou být hluční, divocí, špinaví, drzí, mohou se jako děti chovat sebevědomě" Benard, Ch., Schlaffer, E., 1997, s. 145). „Z toho však v žádném případě neplyne, že chlapci si zato mohou udržet svou barvitou, individuální osobitost, že jsou svobodní, že se smějí svobodně projevovat. Pouze cílové představy o jejich postupném omezování jsou jiné. Mají být, ještě stále, chladní a nedotknutelní, tvrdí a kontrolovaní" (s. 148).

Důsledky výchovy chlapců (nejen) pro partnerský vztah

V jakých konkrétních rysech jsou vidět nevýhody výchovy chlapců? Jistě by se jich dalo najít více, obdobně jako u výchovy dívek, já bych se chtěla zaměřit na vliv výchovy na pozdější partnerský vztah. Do vztahu přináší oba partneři svou osobnost a svou historii. To znamená, že každý má na základě zkušeností z minulosti vytvořený určitý životní styl. Ten obsahuje hodnoty, tedy co je pro člověk v životě důležité, očekávání od druhých, reakce v určitých situacích apod. Obvykle na sebe naráží odlišné životní styly, které se někdy naučí navzájem se respektovat, někdy ne. Výchova dává ženám i mužům do vínku některé přístupy, které oni pak uplatňují právě v partnerských vztazích. Mnohdy modely chování souvisí se zkušeností, s tím, jak se k sobě chovali jejich rodiče. Právě tématem, jaké obtíže v partnerských vztazích mohou způsobit specifika výchovy chlapců tak, jak se dnes děje, bych se chtěla zabývat v tomto textu.

Je těžké říci, co cítím

Jednou z věcí, která se poměrně často uvádí, je obtížnost vyjadřování pocitů. To znamená, že se chlapci v dětství často nenaučí vnímat, co cítí, a umět to sdělit ostatním (nebo je to pro ně obtížnější). Nebo tuto jejich schopnost okolí postupně potlačí. Péče o chlapce bývá totiž často zaměřena více výkonově. To znamená, že s nimi rodiče tráví čas při různých hrách (od stavebnice po fotbal). Jsou oceňováni za výkon, tedy za výsledek nějakého úsilí. „Chlapci mají sklon cítit se dobře, když něco dokážou vlastními silami. Dostaneli se chlapci uznání, vzroste jeho sebevědomí a je na sebe hrdý" (Gray, J., 2000, s. 186). „Chlapec má větší motivaci, když okolí uznává jeho schopnosti a přijímá ho přesně takového, jaký je. Mamutí dávky důvěry vyvolávají v chlapci pocit sebevědomí a síly vlastních schopností. A nejúčinnější pohonnou hmotou představuje pro chlapce uznání. A cítí-li chlapec uznání za to, co dělá, je motivovaný k další snaze. Neexistuje větší motivace než úspěch" (s. 190). Z tohoto přístupu k výchově vyplývá, že nejlepší, co můžete pro chlapce udělat, je dát mu prostor, aby si vše vyzkoušel sám, a pak ho za to pochválit. Je opravdu užitečné, když dítě má dost volnosti, aby mohlo objevovat svět tak, jak mu to vyhovuje. Na druhou stranu to přesně odpovídá orientaci na výkon, protože chlapci se dostane uznání, když se mu podaří něco zvládnout. V tomto pojetí chybí ocenění jeho samotného za to, že se snažil, i za to, jaký je sám o sobě nebo jaký měl na to názor. Jde o to, aby chlapec něco zvládl, ne o to, aby o tom povídal. S tím souvisí pocit, který se na základě takovéto výchovy může dostavit. Chlapec může mít pocit, že musí stále něco dokazovat, aby byl dobrý syn, aby dostal ocenění jako potvrzení přízně ze strany rodičů. Dalším vlivem může být komunikace mezi rodiči. Chlapec nejspíš nevídá svého otce, jak matce sděluje svoje pocity. A právě modely chování a komunikace v rodině významně ovlivňují pozdější chování potomků v partner-

ských vztazích. Chlapci a dívky se pozorováním a napodobováním od svých rodičů učí, jak se chovat k druhému pohlaví, jak se chovat k partnerovi/partnerce. S. Biddulph apeluje v tomto směru na matky: „Chlapci jsou také citliví - to si pamatujte a učte to své dcery. Když se k chlapcům chováme tak, jako by žádné pocity neměli, mohou se bránit tím, že opravdu začnou být necitliví. Ptejte se svého syna, jak se cítí, a berte na vědomí, když je z něčeho smutný nebo se něčeho bojí. Dejte mu poznat, že máte tyto pocity také. Nedělejte nic, co by ho přimělo, aby se emocionálně uzavřel, protože to je u mužů příčinou stresu a deprese. Nikdy si nedělejte legraci z toho, na co je citlivý, především ne z jeho prvních milostných vztahů. Váš syn může být silný i citlivý. Tyto vlastnosti se totiž vzájemně nevylučují" (Biddulph, S., 1999, s. 117). Autor hovoří jen k matkám, protože od otců zřejmě neočekává, že by syna mohli učit citlivosti a schopnosti vyjádřit pocity. Jinak je jeho rady možno chápat jako opravdovou snahu dát chlapcům šanci, aby si vytvořili nebo zachovali umění chápat pocity svoje i druhých.

Někdy je zbytečné si povídat

S vnímáním a vyjadřováním pocitů úzce souvisí další dovednost - narativita. To znamená schopnost vyprávět o sobě, povídat si o tom, co

jsem zažil. Obecně se dá říci, že si ji děti osvojují, když si zvětšují slovní zásobu a začínají si s rodiči povídat. Začínají jim vyprávět, co celý den dělaly, jak si hrály apod. V této dovednosti mívají chlapci a později muži deficit. Není pochopitelně možné všeobecně říci, že všichni by neuměli povídat o sobě, o svých zážitcích, ale dá se říci, že většina s tím má obtíže. Opět v tomto smyslu působí několik vlivů. Jednak, jak už bylo řečeno, je péče o chlapce zaměřena více na výkon. Chlapci tráví více času s otci, se kterými společně něco kutí nebo hrají. Jejich komunikace je omezená díky charakteru hry (např. fotbal), nebo je zaměřená na činnost (např. oprava auta). Naopak děvčata tráví více času s matkami, se kterými si více povídají i o jiných věcech, než co se týkají dané činnosti (např. vaření). Rozlišení činností podle pohlaví uvádím schválně, protože se to tak v podstatě děje. A především se to i doporučuje v knihách o výchově buď přímo nebo nepřímo. Například: „Poznávat svět mužů je pro chlapce velmi lákavé. Mohou to být auta, počítače, koně, pozorování ptáků, výpravy do přírody, chytání ryb, práce se dřevem - cokoli, co se jim líbí a co vy rádi ukazujete. (...) Podělte se s nimi nejen o to, jak tuto činnost nebo věc dobře ovládáte, ale i radost, kterou vám přináší" (Biddulph, S., 1999, s. 113). Autor vybízí otce, aby své syny pomocí následujících činností uvedli do světa mužů. U chlapců se tedy v praxi využívá více učení pomocí nápodoby, tedy pomocí konkrétních činností. Děvčata jsou do mnoha „tajů zasvěcena" matkou pomocí slov, vysvětlením, jak to ve světě chodí.

Nevím, jak říci, co chci

Se zmíněnými stránkami, tedy se schopností vyjádřit pocity a povídat si, úzce souvisí i dovednost vyjádřit svoje potřeby a chápat potřeby druhých. To znamená dokázat říci, že se mi něco nelíbí (pocit nelibosti), a co chci udělat jinak (vyjádřit svoji potřebu). I když se to zdá být samozřejmostí, není vždy snadné ani pro ženy ani pro muže vyjádřit, co by od druhého očekávali/y. Muži v tomto směru mají větší deficit. Jak již bylo naznačeno, mnohem méně se od nich v dětství očekává, že budou svá přání vyjadřovat tímto způsobem. Když někteří chlapci mají více rysů považovaných za ženské (např. i díky rodině), sklízejí od ostatních vrstevníků (odpovídajících více genderovým stereotypům) posměch nebo rány. „Díky pozorování matek víme, že okolí a ostatní chlapci u jejich synů kontrolují, jak se přizpůsobují normám mužnosti. Existuje něco jako samozvaná policie pohlaví, dobrovolné milice skládající se z obvzlášť snaživých malých advokátů mužnosti, kteří ostatní chlapce chrání, aby nesešli z cesty. (…) Jejich sankcemi jsou výsměch, vyloučení z chlapeckých řad, násilí. (…) Karel byl hrozivě mučen, když se jeho kamarádi ze třídy dozvěděli, že předešlého večera zatelefonoval spolužačce, aby se jí zeptal na domácí úkol. Volat holce znamená, že je do ní zamilovaný" (Benard, Ch., Schlaffer, E., s. 159). Chlapec (obdobně i dívka) je postaven před pomyslnou komisi a není divu, že udělá téměř cokoliv proto, aby se nestal terčem posměchu.

Obtíže v partnerských vztazích

Z důsledků výchovy chlapců, které tady byly naznačeny, se dají odvodit některé obtíže, které mohou vzniknout v partnerském vztahu. Jako častý příklad se uvádí problém s komunikací mezi partnery. Protože muži obvykle nejsou zvyklí mluvit o tom, co jim vadí nebo co chtějí, neočekávají to ani od druhých. Může pro ně být často nepochopitelné, proč někdo takové věci vůbec řeší. A proto mohou význam mluvení o těchto záležitostech zlehčovat nebo je zesměšňovat. Často pak následují výčitky ze strany žen, které mají pocit, že nedosáhly dohody, ani nenašly pochopení. Pro muže je někdy obtížné opravdu vyslechnout výčitky ženy a pochopit, co přesně je jim vlastně vytýkáno. Někdy se zdá, že se muži v partnerském vztahu po čase „smíří" s tím, že se na ně jednou za čas žena kvůli něčemu zlobí. Někteří se možná déle upřímně snaží pochopit, o co jde. Jiní dříve rezignují a při takových „scénách"

prostě vypínají, tedy neposlouchají. Pro některé muže se tento stav stane normálním, neuvažují o tom, že by to mohlo být jinak. Mezi sebou si občas vyměňují obdobné historky, co „se zase starý nelíbilo", po kterých někdy následuje chápavé přitakání, jak je to „s těma ženskejma" těžký. Přitom ale právě tímto způsobem vznikají mnohé konflikty, které znepříjemňují vztah oběma.

Při výchově je důležité, aby děvčata i chlapci poznali/y různé způsoby chování, aby nebyli/y determinováni jen jedním, který se od nich vyžaduje. To znamená, aby se v rodině setkávali/y s více možnostmi, jak se zachovat bez ohledu na pohlaví, aby si postupem času mohli/y zvolit ten, který jim nejvíce vyhovuje. Měli/y by mít stejné možnosti, co se týče výběru činností i povídání o událostech.

Jak bylo již řečeno, muži jsou na stejné cestě ke svobodě, po které jdou ženy. V některých ohledech už postoupili, v některých jsou stále pozadu a jsou omezováni stereotypy. Cílem tohoto článku bylo připomenout, že patriarchální společnost nezpůsobuje obtíže jen ženám. Tím, jak nás formuje prostřednictvím výchovy, omezuje naši osobitost a rozmanitost našich reakcí. To platí jak pro ženy, tak pro muže. U každého pohlaví se omezení projevují jinak, některé jsou očividné, některé jsou nenápadné. Pokud nechceme žít neustále svázáni mnoha stereotypy a předsudky, musíme si je začít uvědomovat. Je důležité vnímat stereotypní chování nejen u druhých, ale také u sebe, abychom nepodporovali/y patriarchální uspořádání. Už to, že si omezující stereotypy uvědomíme, je první krok k tomu, abychom zničily jejich schopnost nás ovlivňovat. Pak musí následovat ten druhý krok, jejich zničení…

Zdroj:
Biddulph, S.: Tajemství výchovy šťastných dětí, Portál, Praha 1999
Gray, J.: Muži jsou z Marsu, ženy z Venuše a děti jsou z nebe, Práh, 2000
Benard, Ch., Schlaffer, E.: Matky dělají muže, Praha 1997
Bakalář, E.: Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít, Vyšehrad, 2002

Hedvika

IDEOLOGIE PODŘÍZENOSTI

Juan Carlos Yusta

Lola Press 18/2003

Po staletí byly bohatství, moc, kultura atd. koncentrovány v rukou menšiny, kterou můžeme nazvat společností nerovnosti a dominance. Tato dominance se objevuje v různých sférách a v různých formách (…). V případě mocenských vztahů založených na genderu a sexuální orientaci se jedná o dominanci, která je známá jako patriarchát, který je v každodenním životě patrný v rolích, které jsou připisovány mužům a ženám, ve výslovných či subtilnějších diskriminačních praktikách a v tradičních hodnotách společnosti. Militarismus je jen další dimenzí té samé ideologie dominance/subordinace. Místo toho, aby se vztahoval k genderovým vztahům, vztahuje se k sociálním vztahům založených na moci síly a jeho principielní funkcí je řešit konflikty vyvolané sociálními nerovnostmi na různých úrovních násilnými prostředky.

Všechny systémy dominance jsou založeny na sebevysvětlující a ospravedlňující ideologii. V případě patriarchátu se během historie rozvinuly modely maskulinity přizpůsobené dané době, které sdílejí definici světa založeného na konstrukci podřízených. Různé charakteristiky založené principielně na biologických aspektech jsou přisuzovány podřízeným a tím vždy končí vysvětlování a ospravedlňování nadřazenosti mužů nad ne-muži. Ve zkratce, nadřazenost patriarchátu je založena na znehodnocování druhých.

Tradiční model maskulinity

Koncept „Muže“ byl zkonstruován na hanlivém označení ne termínu samého, ale podřízených, které vytvořil, ať už vztažením k genderu, sexuální orientaci nebo etnicitě. Jinými slovy maskulinita je definována tím, čím není: není ženská, homosexuální a etnická. V této negativní definici je ***Muž*** heterosexuální bílý západní muž a kdokoli, kdo neodpovídá tomuto modelu, je definován jako bytost přirozeně podřadná a v sociální hierarchii je s ním jako takovým zacházeno. Tento model je prezentován jako exkluzivní, jedinečný, čistý a v takovém případě mu nemůže žádný jiný model konkurovat, nabourávat jeho dominanci nebo si dovolit nesouhlasit. Tyto absolutní postoje konstruují stereotypy, které nejenom podporují a demonstrují maskulinní nadřazenost, ale také ukazují a nařizují mužům chování, které je nezbytné pro členství v selektivní skupině a zvěčnění své hegemonie (…). Pokud budeme parafrázovat Simone de Beauvoir, od doby, kdy se muži nerodí muži, ale stávají se jimi, tak tyto modely netvoří absolutní pravdu, ale spíše ideologii, jejímž cílem je ospravedlnit mužskou dominanci. (…)

Militarismus vytvořil model, který koncentruje ty nejdistinktivnější elementy této a jediné možné maskulinity, jako maximalistickou odpověď na konflikty, autoritativní organizaci (dualita nadřízení a podřízení) násilí, logiku přítele-nepřítele, touhu dominovat, agresivitu, brutální sílu, extrémní soutěživost, riskování, hodnocení úspěchu v termínech vítězství nebo porážky, sebekontrolu a drsnost, represi citlivosti a sociální empatie.

Všechno toto vede k dichotomickému pohledu na svět (…); pocitu nadřazenosti nad jakýmkoli mužem či ženou, kteří jsou jiní; uchylování se k násilí při řešení konfliktů; identifikaci problému s lidmi a nikoli s jeho příčinami; vnímání nebezpečí v pluralitě a tendenci nařizovat uniformitu; a přijímání vertikálních a hierarchických organizačních struktur založených na principech povinnosti podřízení se, pořádku a disciplíny.

V konečném důsledku tyto hodnoty a charakteristiky posilují a ospravedlňují patriarchální kontrolu ve společnosti, protože přesouvají tyto způsoby myšlení a chování do mezilidských a rodinných vztahů, a tak se tyto prostory stávají permanentní školou pro to naučit se podřizovat a poslouchat. (…) Tím pádem vnucování ***Muže*** těm, kteří jsou jiní, se stává potvrzením válečnického mužského úspěchu. A tak se systém kontroly přenáší z kasáren do domovů, rodiny a mezilidských vztahů.

Patriarchát stejně jako militarismus utlačuje a kontroluje nejen ženy, gaye atd., ale také samotné muže, kteří jsou omezováni v tom, že nemohou vyjadřovat své pocity, komunikovat na určitých úrovních, umožnit svých tělům zažít určité pocity, uvolnit svou frustraci zdravým způsobem, vyjádřit své pocity strachu, cítit „zakázané“ radosti, užít si svých dětí, partnerů/ek, atd.

skupiny lidí nad druhými. Proto můžeme tento systém nazývat dvoustranným systémem milipatriarchátem (nebo patrimilitarismem) – jsou to dvě strany téže mince. (…) Ve zkratce ideál militaristické maskulinity je ideálem patriarchální maskulinity.

Tyto patrimilitaristické vztahy vzájemnosti lze nalézt v kultuře militarismu, např. v nespočitatelných odvoláváních se na sexuální formy dominance. Od srovnávání penisu a zbraně (chápané jako zbraně útoku a kontroly) až po spojování obrany čistoty a sexuální integrity nevěsty a matky a obranou otčiny (…).

Ale jak jsem již řekl, tyto systémy dominance jsou kulturní a institucionální konstrukty a ne neměnný „přirozený pořádek“. A jako takové mohou být redefinovány a modifikovány novými hodnotami, názory a praktikami, které vyzvou na souboj tradiční normy a vytvoří alternativy v každodenním životě a sociálních institucích. V tomto ohledu mají feministická, gay, lesbická, transgender a bisexuální hnutí a mírová hnutí mnoho zkušeností.

Antimilitarismus

Z antimilitaristické perspektivy neznamená odstranit militaristický systém jen poprat se se strukturami a institucemi (…), ale také vypořádat se s hodnotami každodenních praktik dominance, které jsou reprodukovány v „nemilitaristických“ sférách. Mocenské vztahy založené na genderu a sexuální orientaci jsou těmi nejjasnějšími výrazy latentního militarismu.

Odstranit milipatriarchální systém maskulinity a změnit ho na jiný, který by transcendoval diskurz a ovlivnil každodenní praktiky, je důležitém úkolem při konstrukci demilitarizované a spravedlivé společnosti (…). Proto je především nezbytné začít zpochybňovat tradiční model maskulinity a poté zkonstruovat novou identitu, aniž bychom vytvářeli hierarchii mezi rolemi a ustanovenými vztahy založenými na utlačování. Je zvláště důležité, aby tyto kroky

Militarismus	Patriarchát
Logika přítel-nepřítel	Logika mužské (nadvlády nad ženami) dominance
Násilné řešení konfliktů	Domácí násilí
Pluralita považována za nebezpečnou	Chování na základě pevných vzorů
Tendence vnucovat uniformitu	Vnucování stereotypů feminity
Kontrola a nařizování podřízeným	Kontrola dětí a žen
Vertikální/autoritativní organizace	Ženy poslouchají muže
Militaristická efektivita považována za lepší než občanská	Větší hodnota mužské práce
Centrálními jsou militaristické vize	Priorita mužských vizí

Paralely mezi militarismem a patriarchátem

Tabulka č. 1 ukazuje komplementární vztahy, které existují mezi těmito dvěma systémy dominance.

Patrimilitarismus

Tyto podobnosti existují, protože oba systémy – militarismus a patriarchát – vyrůstají ze stejných kořenů: systému dominance jedné

byly učiněny Muži, kteří, jako převládající sektor, obecně necítí potřebu změnit pohodlný status quo, ve kterém žijí. Práce pro alternativní společnost nevyžaduje pouze progresivní skupiny a sociální hnutí, ale také znamená podívat se na osobní vtahy, které konstruujeme; to znamená zlomit falešnou dichotomii

veřejného-soukromého a politizovat naše soukromé životy.

Konstrukce nových maskulinit v Paraguayi

V Paraguayi započalo antimilitaristické hnutí iniciativu směrem ke konstrukci nové maskulinity, která může sloužit jako alternativa milipatriarchální muskulinní identitě, kritikou té předešlé. Skupiny mužů, které se zabývají současnou situací (převážně muži z antimilitaristického, gay, lesbického, bisexuálního, transgenderového hnutí a hnutí studentů středních škol) se scházejí, aby rozebraly tradiční modely a rozvinuly nové maskulinity založené na respektu druhého, plurality, tolerance, svobody, rovnosti a solidarity.

Myšlenkou je vytvořit prostor pro setkávání, kde se mluví o tom, co cítíme a jak se chováme vzhledem k našim patriarchálním vztahům a kde můžeme začít provádět nezbytné změny (…) s ohledem na odlišný život, nepodřizující se vztahy. Tento proces je pouhým začátkem a je nutné ujít dlouhý kus cesty, ale první kroky už byly učiněny. Výzva je obrovská a zisky v podobě humanity pro všechny – muže a ženy – také.

Juan Carlos Yuste je španělský sociolog, který posledních 13 lež žije v Paraguayi.

Překlad z angličtiny: *Linda*.

Jak mě vychoval patriarchát

Tento fiktivní rozhovor nebude ničím zvláštní. Nebude to nic jiného než zpověď. Zpověď jednoho člověka – jednoho muže.

Nejlepší je začít od úplného začátku. Řekni mi něco o svojí rodině, je to přeci první společenská skupina, do které se člověk socializuje, a jejíž vzorce chování přejímá.

Narodil jsem se ve velkém městě, ale nikoli do odcizených vztahů. Moje rodina měla k sobě velice blízko. A byla to právě ona, kdo mě uvedl do okolního světa. Jejíma očima jsem ho poprvé spatřil.

Neuvědomoval jsem si nijak hlouběji fakt, že jsem muž. Stejně tak jako jsem si neuvědomoval, že ženy okolo mě jsou nějakým způsobem jiné. Samozřejmě, že jsem věděl, co nás odlišuje, ale spíš mi to nepřišlo tehdy natolik podstatné, abych na základě toho nějakým způsobem odlišoval vztahy, které jsem navazoval s muži nebo se ženami.

Tenhle stav ale nemohl vydržet dlouho.

Když s odstupem času rekapituluji svůj vývoj, musím uznat, že prvním zlomem v něm byla škola. Byla to ta třída, ta skupinka dětí. Každý z jiné rodiny, každý s jinými prvňáčkovskými světonázory. Bylo až udivující, jak jsme se dokonale shodovali v některých z nich. V těch, kterým byl naučen každý z nás, každý z nás ve svojí vlastní rodině a každý stejně.

Každý jsme měli rozdílný názor na to, jak vaří ve školní jídelně, ale všichni jsme byli zajedno, co se týká faktu, že holky si nemohou hrát na vojáky. Zpětně vidím, že právě tam, kdy jsme se všichni utvrzovali v našich „pravdách“, jsem dostával první lekce výchovy patriarchátem.

Jak to, že jste se všichni shodli právě na názorech, které do budoucna vytvářely vaše role?

Jak to, že právě tady jsme byli zajedno? Abych se vrátil k příkladu: každý má jinou chuť, každému doma dávají něco jiného, ale každá rodina je naučená stejným genderovým vzorcům. Jinak: zatímco chuť je individuální, genderové stereotypy jsou kolektivní.
Právě během tohoto období jsem zjišťoval, že správné kamarádství je jen mezi příslušníky stejného pohlaví, že s holkami je nuda. To bylo potřeba mě naučit nejdříve. V*ymezil jsem se vůči ženám.*

Pořád ze mě ale nebyl ten „správný“ muž. Pamatuji si, že když jsem chodil do třetí třídy, vodil jsem svého mladšího bratra do školy. Vždycky když jsem ho opouštěl, dával jsem mu na rozloučenou pusu. Nikdy jsem to nevnímal jako něco zvláštního. Jednou jsem ale chtěl dát pusu svému strýci, a ten mi zcela vážně řekl, že „chlapi se nelíbaj“.

Tehdy jsem si uvědomil, že city nejsou ve světě mužů vítané. Začal jsem postupně svou citlivost maskovat a dokonce jsem se za ní často i styděl. Když mě dojal film a já měl slzy na krajíčku, nebrečel jsem, protože „brečí jen baby“. A zároveň jsem se snažil okolí dávat jasně najevo, že mě, „drsnýho chlapa“, to přece dojmout nemohlo.*Stal se ze mě muž.*

Jak dneska, s odstupem času, pociťuješ sám na sobě tlak patriarchátu?

Ten útlak samozřejmě vyplývá z toho, jakým způsobem jsem byl vychován.
Výchova vlastně působila na dvou úrovních. První byla, že jsem se něčemu naučil. Automaticky jsem přijal některé hodnoty, které mi umožnily se socializovat. Které mi zjednodušily chápání společnosti. Například že muž má být aktivní, nebo že nemá dávat najevo svoje city.

Druhá, která následovala, pak byla, že jsem se něčemu nenaučil. Vzhledem k tomu, že jsem celý život popíral svou emocionální stránku, nikdy jsem se nedozvěděl, jak řešit např. osobní nebo intimní problémy.

A třebaže jsem schopný dnes s odstupem času pojmenovat ty vzorce chování, které mě naučila patriarchální výchova, je pro mě velice těžké toto poznání reflektovat.

Ještě něco, co by si chtěl dodat na závěr?

Patriarchát ale není jediným zdrojem našeho útlaku. Dalšími jsou kapitalismus a stát. Oba vyrostly z patriarchálního podhoubí. Také proto jsou to právě „mužské“ vlastnosti (rozuměj vzorce chování, které jsou vštěpovány mužům), které jsou ceněny dnešní společností. Ctižádostivost, bezohlednost, neprojevování citů. Jen ten, kdo tohle všechno splňuje, má dnes šanci na „úspěch“.

Honza

Souvislosti mezi armádou a civilním životem v Izraeli z genderového hlediska

Uta Klein

Před několika měsíci jsem narazila na docela zajímavý článek o izraelské společnosti. V posledních několika letech toho bylo o Izraeli a hlavně o izraelsko-palestinském konfliktu napsáno mnoho. Článek Uty Klein přichází s jiným, velmi zajímavým, pohledem na izraelskou společnost. Vzhledem k tomu, že je tento článek poněkud delší a obsahuje některé méně zajímavé pasáže, vybrala jsem z něho jen ty části, které mi připadaly důležité a zároveň zajímavé.

Článek je rozdělen do několika částí, v první se autorka zabývá historickým pozadím židovského pojetí mužství v Izraeli v souvislosti s vojenskými silami. Další část je věnovaná působení armády v soukromé a veřejné sféře. V závěru autorka shrnuje hlavní myšlenky svého článku, ale nepředkládá žádné jasné východisko ze situace.

Podle autorky je Izrael velmi zajímavý pro studium souvislostí mezi armádou a utvářením mužství. Účast v armádě je pro židovské muže a ženy ze zákona povinná. Není možné nenastoupit na vojenskou službu z mravních důvodů. To znamená, že armáda v současné době socializuje většinu Židů žijících v Izraeli. Armáda má obranný a útočný charakter. Útočný charakter je udržován prostřednictvím kulturních, vzdělávacích a politických mechanismů. Formuje „vojenské myšlení“, což má katastrofální dopad na izraelsko-palestinský konflikt. Dále pak konstruuje rozdílnou identitu mužů a žen: muži jsou vnímáni jako válečníci, bojovníci a ochránci, na rozdíl od toho ženy jsou ty, co by měly být ochraňovány. Tato dichotomie vychází z ideologické podstaty mužství, a v tomto případě souvisí se sionistickým hnutím. To bylo odkojeno válkou a vývojem událostí, které se staly v průběhu 50-ti leté existence státu Izrael. Autorka je toho názoru, že armáda je hlavní příčinou genderové nerovnosti, protože dominantní postavení armády a ideál mužství jsou zde velmi silně propojeny.

Mužství konstruované armádou

Většina teorií zabývajících se válkou a státním zřízením říká, že militarismus je logický následek kapitalismu, nebo že militarizace je nedílnou součástí státního systému. Autorka považuje tyto teorie za nedostatečné, protože zcela opomíjejí genderovou problematikou. Armády různých kultur v různých historických obdobích byly maskulinní kulturou označeny za mužské instituce. Svou existencí obhajovaly to, že život ve společenství je formován prostřednictvím hierarchického dělení práce podle pohlaví.

Feministické teorie ukazují, že militarizace je sexualizována. Autorka zde zmiňuje dva přístupy - první esencialistický, který spojuje ženu s mírem a muže s agresí a válkou, a druhý, ovlivněný gender studies, který odmítá tradiční a esencialistickou představu toho, co je vnímáno pod pojmy mužský a ženský. Místo toho zkoumá souvislost mezi militarismem a armádou a pojetí maskulinity a femininity, snaží se dekonstruovat dichotomii pojmů mužský a ženský.

Několik málo vědců vnímá armádu jako nejmocnější instituci, v níž se konstruuje představa mužství. Na vojáky je společností a armádou nahlíženo jako na ztělesnění tradiční mužské role. Vojenská služba je vnímána jako rituální vstup mladého chlapce do světa mužů. Socializační proces napomáhá vojákům osvojit si mužství a eliminovat vše zženštilé. Autorka se domnívá, že mužství je z velké části „homosociální ustanovení“ - to znamená, že jiní muži posuzují, co je a co není mužství. Podle Connella neexistuje ve společnosti pouze jedno mužství a to, co je většinou chápáno jako mužská role, je hegemonický ideál mužství, zatímco jiné ideály jsou mu podřízeny a spoluutváří ho.

Historické kořeny sionismu a mužství

Sionismus vznik na konci minulého století jako reakce na pogromy v jižním Rusku a rozšiřování antisemitismu ve střední Evropě. Pohlížíme-li na historii Židů jako na nepřetržité utlačování, pak se nám sionistické hnutí jeví jako snaha o znovuobnovení židovského národa žijícího v Palestině.

Tato snaha vyžaduje vytvoření „nového Žida“. Kdo měl být tím „novým Židem“?

Sionisté považovali židovskou diasporu za pasivní a zženštilou. Sionistický ideál mužnosti byl konstruován jako protiklad židovské diaspory. Psychická síla a pohotovost chránit čest prostřednictvím boje byly žádoucí charakteristikou nových Židů. Sportovní kluby hrály důležitou roli v sionistických spolcích. Noví Židé mužského pohlaví následovali Nordauovo krédo Muskeljudentum. Nordau ve svém textu volá po „novém silném Židovi“, v němž vidí východisko z ghetta.

Sionistické hnutí vzniklo o něco později než jiná evropská nacionalistická hnutí, používalo však symboly, které byly běžné i pro jiná nacionalistická hnutí: vlastenecké písně, glorifikace hrdinů z vlastní historie a vojenská výchova. Ideál mužnosti byl velmi podobný ideálům, které měla jiná nacionalistická hnutí. Specifické je toto hnutí v síle, jakou se snažilo zvrátit dosavadní vývoj života v diaspoře. Celková proměna Židů se mohla podle nich uskutečnit jedině v Palestině.

V souvislosti s tímto tématem je v některých ohledech velmi důležité historické pozadí. Od té doby, kdy byl nový Žid považován za ideál nového muže, nebyl vytvořen žádný model či představa nové ženy. To je také důvod, proč se některé ženy pokoušely dosáhnout rovnosti prostřednictvím vykonávání mužské práce v Kibucech. Dnes už víme, že jejich snaha zabránit tomu, aby společenství bylo uspořádáno podle vůle mužů, nebyla úspěšná.

Další velmi důležitou věcí je fakt, že sionistický ideál mužství, psychická síla a síla přežít holocaust je hluboko zaryta do židovské společnosti žijící v Izraeli. Ideál nového Žida narozeného v Izraeli je ideálem člověka, který je uvnitř citlivý, ale ostrý navenek. Stát Izrael vznikl za války mezi lety 1948 a 1949. Syndrom holocaustu a politické uspořádání silně přispěly k jeho izolaci. Izrael se jeví svým sousedům jako nepřítel. V průběhu 50-ti let vedl Izrael šest válek, všechny byly poháněny silou být nejlepší po vojenské stránce.

Tato síla je pro Izraelce a jejich identitu velmi důležitá. Žádné známky slabosti nesmí ohrozit tuto identitu. To má katastrofální následky jak na utváření genderových vazeb, tak na izraelsko-palestinský konflikt.

V neposlední řadě je třeba uvést, že vojenská služba žen a mužů probíhá odděleně a jejich identita je konstruována odlišně. Ochrana a reprodukce jsou vzájemně propojeny, jsou považovány za nutné pro zachování státu v průběhu konfliktů. Z mnoha příkladů víme, že ženy jsou v průběhu konfliktů a válek vnímány jako ploditelky nových bojovníků. Židé žijící v Izraeli se snaží prostřednictvím masové migrace a zvýšené porodnosti vytvořit „demografickou rasu“.

obranné síly jako rituální vstup do mužství

Jak už bylo několikrát zmíněno,vojenská služba je v Izraeli povinná. Zákon předepisuje, které osoby jsou automaticky zproštěny vojen-

ské služby: vdané a těhotné ženy a část žen z náboženských důvodů. U mužů zákon nepovoluje oproštění od vojenské služby z důvodů náboženský, morálních ani materiálních. V praxi jsou oproštěni od vojenské služby židovští muži, kteří studují Yeschiwu. Zákon též říká, že Židé mohou být kdykoli povoláni do armády. Participace na ochraně národa vede k identifikaci s židovským národem. Statistiky ukazují, že asi polovina židovských dívek neslouží v armádě, ve srovnání s tím pouze 10-15% chlapců nevykonává vojenskou službu.

Přestože v západních společnostech je velmi diskutovaná otázka konstrukce maskulinity v souvislosti s armádou, v Izraeli nadále přetrvává představa, že válka je prostor pro uskutečňování mužství. Pro muže žijící v Izraeli je vojenská služba nedílnou součástí náboženského vyznání, rituálním vstupem do mužství. Vojenská služba rozvíjí typicky mužské představy jako např. silné napětí, dobrodružství a nebezpečí. Svým specifickým kulturním kontextem je pro Izraelce přechodem k mužství. Je to také důvod, proč je vojenská služba popisována a chápána válečnými veterány jako možnost plného rozvinutí mužství. Narozdíl od většiny ostatních regionů je válka v Izraeli stále vnímána jako boj muže proti muži. Pro izraelskou kulturu je charakteristické hrdinství, touha být silný ztělesňuje vnitřní potřebu židovského národa. A jsou to právě muži bojující ve válkách, prostřednictvím kterých je tato touha uskutečňována. Materiály, které vypracovala Ama Lieblich v průběhu své psychoterapeutické práce s izraelskými muži, ukazují, že touha být silný je obsažena v každém z nich.

Chlapci se již ve školách připravují na vstup do armády. Členové obraných sil mají na školách přednášky o chodu izraelské armády. Někteří chlapci slouží jako dobrovolníci ve speciálních jednotkách nebo se účastní předvojenských výcvikových kursů. Mladí muži a ženy mají velmi odlišné důvody pro vstup do armády. Výzkumy ukázaly, že muži vstupují do armády většinou proto, že „chtějí být jako ostatní“, „chtějí být bojovníky“, „udělat něco významného“. Pro ženy vstup do armády znamená spíše „setkání s novými lidmi“ a „nevšední zážitky“ než spolupodílení se na něčem ohromném. Z toho jasně vyplývá, že motivace pro vstup do armády je genderově odlišná.

Také rodiče hrají v souvislosti se vstupem do armády velkou roli. Podporují své syny ve vstupu do armády a snaží se své jednání ospravedlnit tím, že je to nutnost. Tento fenomén je podle Mazaliho potvrzením velmi důležitého, ale zároveň velmi problematického sociálního kontraktu židovské společnosti žijící v Izraeli. A na základě toho se domnívá, že synové izraelských vojáků chápou vstup do armády jako následování svých rodičů. Jakmile se do rodiny narodí syn, automaticky se předpokládá, že bude voják a možná i člen bojových jednotek.

Obranné síly jsou sami o sobě genderově diferencovanou institucí. Ženy musí sloužit v armádě jeden rok a devět měsíců, na rozdíl od toho muži tři roky. V praxi si pouze 15% žen odslouží vojenskou službu v celé své délce, zatímco většina mužů odslouží celé tři roky. Těhotné ženy nebo matky s dětmi jsou z povinné vojenské služby i služby v záloze osvobozeny. To je dáno za prvé tím, že ženy rodí nové, pro Izrael velmi potřebné, občany, a za druhé tím, že rovnost mezi muži a ženami v tomto ohledu není nutná. „Kdo by přece chtěl sloužit s ženskou v armádě?“

Profesionalizace žen v armádě připadá v úvahu jedině tehdy, když bude ekonomicky výhodná. Přestože se zvýšil počet žen profesionálek v armádě, stále vykonávají spíše administrativní práci. V dnešní době vykonává administrativní práci 40% žen. Další sférou, kde jsou ženy silně zastoupeny, je školství a sociální práce. Není žádným překvapením, že velká část žen se cítí být podhodnocena (včetně, těch, co slouží v armádě). Ženám je neustále opakováno, že se nehodí pro práci, která vyžaduje velké psychické vypětí, jinými slovy, do bojových jednotek se hodí zdraví a silní muži. Ženám s dobrými výsledky z inteligenčních testů je přidělena administrativní práce, zatímco mužům se stejnými výsledky je přidělena práce v bojových jednotkách.

Díky tomu, že ženy neslouží v bojových jednotkách, jsou vyloučeny z postupu ve vojenské hierarchii a naráží ve svém profesionálním životě na tzv. skleněný stop. Vyloučení z boje má také symbolickou hodnotu. Způsobuje, že nemohou v izraelské ani v jiných armádách světa bojovat. Muži jsou považovány za ty, co ochraňují a ženy jsou ty, co jsou ochraňovány.

Celkově vzato vojenská jednotka je chápána jako mužská skupina válečníků, která je místem mužského přátelství a bratrství. Postavení žen v armádě ale i v jiných institucích je odlišné, protože je konstruováno odlišně. Otázkou je, co vlastně instituce z této diference mají.

Obecně se tvrdí, že ženy mají dobrý vliv na atmosféru v jednotkách, že mají vliv na jazyk a chování mužů.

Autorka tuto část článku uzavírá slovy významného zastánce sionismu Ben-Ariho, který se domnívá, že všechny výhradně mužské role jsou ztělesněním mužství a určují, co je vlastní mužům a co ženám. Vstoupit do armády, ve které jsou i ženy, může pro muže znamenat selhání a pokořující akt. Ideál mužství, který se promítá do povolání, je zdrojem síly a schopnosti snášet utrpení.

Dopady v soukromé sféře

Zatímco začlenění mužů do společnosti je možné jedině prostřednictvím osvojení si bojovnosti, síly a účastí v armádě, začlenění žen je vymezeno jejich vztahem k mužským členům společnosti. Jejich úkolem je být dobrou ženou, matkou nebo sestrou vojáků, to je ženská role v procesu začleňování se do společnosti. Vojenská služba pro ženy neznamená rituální vstup do světa žen.

Vojenský výcvik rozvíjí u mladých mužů spíše schopnost stát se zručnými a pohotovými „vykonavateli“ než reflektujícími bytostmi. Každá válka posiluje tradiční genderové stereotypy. Celá jedna generace mužů je poznamenána traumaty z Yom-Kippurské války. Každý z nich má přátele, kteří mu v této válce zahynuli. Velká část deset let starých jednotek prošla Libanonskou válkou. Všichni tito lidé jsou dnes v záloze. Jejich zážitky jsou prodchnuty strachem ze smrti a zranění a následným předstíráním tvrdosti či agresivním chováním. Většina mužů žijících v Izraeli ctí spíše činy než slova a city, dává přednost státním a národním zájmům před osobními a soukromými.

Vyjádření pocitů není v souladu s rolí bojujícího vojáka a je považováno za zženštilé. Jako příklad zde autorka uvádí vzpomínky jednoho muže, jehož otec bojoval ve válce.

Viděl jsem, jak strašlivou oběť přinesl této zemi, cítil jsem, že je to něco, v čem se svému otci nikdy nevyrovnám. Jednou jsem se pokoušel hovořit s ním o jeho vlastním strachu. Bylo to bezprostředně před skončením vojenské služby. Zeptal sem se ho na dvě otázky a nutil ho odpovědět. První byla, jestli se bál, a druhá byla, jestli cítil vinu za to, že zabíjel lidi. Na druhou otázku odpověděl, že se nikdy necítil vinný a to i přesto, že se mnohem častěji setkal tváří v tvář nepříteli než já. Po této odpovědi jsem se cítil úplně bezmocný. Uvědomil jsem si, že jsem byl mnohem větší padavka než kdy byl on. Měl velmi podobnou odpověď i na první otázku a to, že pocit strachu v sobě musíme překonat.

Mnoho žen spoluutváří a podporuje stávají uspořádání a předpokládá, že muži budou bojovníci. Jedna žena v rozhovoru uvedla, že:

Dávám přednost těm mužů, kteří jsou v bojových složkách armády před těmi, kteří dělají v armádě pouze administrativní práci. Trochu se za to stydím…. Obdiv je možná trochu silné slovo, ale můj vztah bezprostředně k mužům v bojových jednotkách je něco jako….. Budu radši, když můj přítel půjde bojovat, než aby seděl se mnou doma.

Gulfská válka ukázala, co se může stát, když muži nemohou naplnit svou roli ochránce. Bylo to poprvé, co se izraelští muži nemuseli účastnit boje. Zůstali doma se svými ženami a dětmi v hermeticky uzavřených místnostech, což bylo pod mužskou úroveň. Ukázalo se, že v průběhu Gulfské války vzrostl počet sexuálního obtěžování a domácího násilí páchaného na ženách.

Sofistikovanější výzkum, který by se zabýval vztahem mezi vojensky orientovanou společností a domácím násilím v Izraeli, stále chybí. Čísla žen, které byly zabity muži, jsou poměrně vysoká. Ze statistik vyplývá, že od roku 1990 do roku 1995 bylo v Izraeli zabito 73 žen svými manželi a snoubenci, 127 svými partnery nebo jinými mužskými příbuznými. V období Gulfské války bylo zabito svými partnery 35 žen. Z novinových článků autorka zjistila, že čtvrtina z nich byla zabita střelnou zbraní, z toho některé byly služební zbraně obranných sil. V některých případech je jasná souvislost mezi domácím násilím a násilím prováděným v průběhu vojenské služby na okupovaných územích. Autorka zde uvádí příklad, kdy jeden voják zastřelil palestinskou dívku, která seděla před svým domem a dva roky na to zastřelil svou izraelskou přítelkyni, která ho chtěla opustit. Autorka si uvědomuje, že jsou to převážně izraelští muži, kteří jsou při vojenských operacích zranění a mrtví. Ale stejně tak se mohou i ženy stát terčem násilí, a to díky zvýšené agresivitě mužů.

Muži často říkají, že se z nich v armádě nějakým způsobem stal jiný člověk. Autorka zde zmiňuje vzpomínky jednoho vojáka, který sloužil na West Banku.

Říkám pravdu, nebyl jsem tehdy ideálem lidské laskavosti. Sám sebe jsem překvapoval, jakým způsobem jsem byl schopný bít lidi dokonce i děti. Při jedné hlídce na nás dívka z druhého patra domu hodila kámen. Vyběhl jsem nahoru a začal jsem do ní bušit rukama, noha a zbraní. Zjistil jsem, že mě to nějakým způsobem uspokojuje a uvolňuje. Díky tomu jsem pochopil, jak je možné, že se vojáci mohli chovat jako zvířata, když byli ve Vietnamu.

Většina mužů je jednou za rok povolána na pár týdnů na vojenský výcvik. Muži věnují pět až šest let svého života vojenské službě. Během tohoto období zůstávají ženy v pozadí, starají se o chod domácnosti, výchovu dětí a potýkají se s každodenními problémy. Ačkoliv služba v záloze narušuje soukromý život záložníka, motivace snést toto břemeno je stále vysoká. V Izraeli je naprosté tabu hovořit o tom, jakou zátěž představuje armáda pro rodinu.

Dopady ve veřejné sféře

Autorka se v této části snaží z genderového hlediska analyzovat dopad obranných sil na trh práce a politiku.

Jak již bylo výše několikrát zmíněno, armáda má v izraelské společnosti výsadní postavení, vojenská služba je základem pro další kariéru v civilu. Služba ve vyšších složkách armády otevírá cestu k důležitým a vlivným místům ve veřejném životě. Pro starší důstojníky jsou izraelské obranné síly odrazovým můstkem pro kariéru v civilu. To automaticky znamená diskriminaci těch skupin, které nejsou součástí tohoto koloběhu. Autorka zde naráží na postavení muslimských žen a mužů žijících v Izraeli. Izraelští muži židovského původu prostřednictvím vojenské služby akumulují sociální kapitál, dosahují materiálních a symbolických výhod a vytváří si kontakty pro svou další profesionální kariéru. Kapitál, který je akumulován izraelskými ženami židovského původu, není na pracovním trhu příliš ceněn.

V průmyslu je spojení mezi obrannými silami a civilními zaměstnavateli velmi silné. O izraelských firmách se říká, že „ Izraelští podnikatelé preferují týmy lidí, kteří už spolu spolupracovali v armádě nebo v obranném průmyslu.“ Ještě nedávno byly vojenské zkušenosti předpokladem pro získání práce u izraelské národní letecké společnosti EL-AL, piloti byli vybíráni výhradně z armády. Až do roku 1995 byly ženy působící v obranných silách vyloučeny z leteckého tréninku, takže pouze muži mohli být vybíráni na piloty v EL-AL

V souvislosti s diskriminací arabského obyvatelstva v Izraeli byl proveden výzkum zabývající se mechanismy, prostřednictvím kterých jsou vybíráni žadatelé o práci v izraelských firmách. Tento výzkum ukázal, že dvě třetiny firem při vybírání svých budoucích zaměstnanců přihlíží k individuálním úspěchům žadatelů v armádě.

Muži mění své postavení v armádě za postavení v politických stranách. Politická sféra je z velké části tvořena muži ve výslužbě, kteří v průběhu svého působení v armádě dosáhli vysokého postavení. Tito lidé přecházejí do obchodní nebo politické sféry. Z patnácti vrchních velitelů izraelských obranných sil jich deset vstoupilo do politického života poté, co odešli z armády. Významná vojenská minulost je vnímána jako nutný předpoklad pro funkci ve vládě.

Není žádným překvapením, že počet žen v Knessetu nikdy nepřesáhl 10%, což je méně než v jiných evropských demokratických státech. Kromě toho, že většina členů Knessetu má významnou vojenskou minulost, je nižší zastoupení žen podporováno i nábožensky zaměřenými stranami (např. ultra-ortodoxní neuznávají vstup žen do politiky). Je zde též očividná etnická diskriminace. Z padesáti dvou žen pocházelo pouze pět z arabsky mluvících zemí a žádná z nich nikdy nebyla svobodná palestinská žena žijící v Izraeli (Tyto údaje se týkají všech zasedání Knessetu až do roku 1992).

Izrael při mírových jednáních s okolními arabskými státy reprezentují staří armádní důstojníci, v této oblasti je zastoupení žen nulové.

Závěr

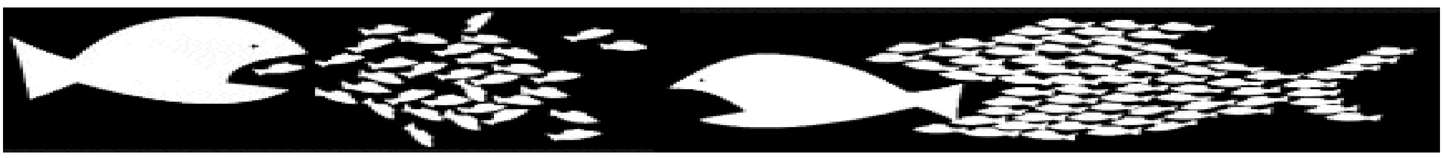
Na Izrael je většinou nahlíženo jako na rovnostářskou společnost, kde ženy vstupují i do posledního mužského hájenství, armády. Podíváme-li se na to zevnitř, zjistíme, že rovnost mezi pohlavími byla v průběhu desetiletí považována za druhotnou záležitost. Stěžejním tématem byla snaha o národní jednotnost a bezpečnost. Kromě toho principy sociální spravedlnosti v sionistickém hnutí a touha po rovnosti mezi pohlavími vytváří mýtus svobodných izraelských žen. Autorka se však domnívá, že hlavní hybnou silou, která formuje vztahy mezi pohlavími v izraelské společnosti, jsou ozbrojené síly a vojenský diskurz.

Neustálé konflikty a války s okolními státy vytváří pocit úzkosti. Pocity ohrožení a úzkosti jsou jen málokdy zcela objektivní. Mohou být uměle vytvářeny a mohou se změnit v nástroj politiky. Izraelská policie a speciálně izraelská armádní policie tímto způsobem využívají například holocaustu.

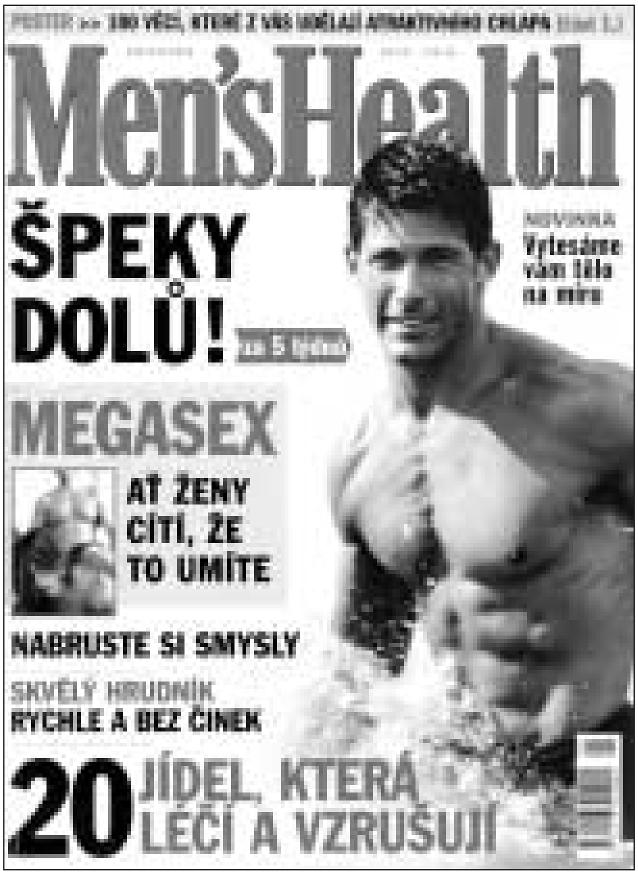
Lidé, kteří protestují proti armádním postupům či proti dominantnímu vojenskému smýšlení, jsou často označováni za vlastizrádce. Úloha armády v souvislosti s vytvářením a legitimizováním genderově stereotypních vzorců chování je neustále přehlížena.

Je tedy třeba zkoumat dopady politické změny na formování genderových identit. Izraelská společnost není statická.Útočná mentalita vede nejen k militarizaci, ale také k legitimizování hegemonického mužství. Oslabení této útočné mentality bude mít nevyhnutelně dopad na formování mužství. Autorka doufá, že silná provázanost mezi armádou a pojetím mužství bude postupně slábnout, stejně jako postupně slábne automatické vzývání obranných sil.

z angličtiny přeložila Dita

Vytváření obrazu „moderního muže“ v časopise Men’s Health

Co to vlastně znamená být mužem? Liší se v současné době nějakým způsobem mužská a ženská zkušenost? Jestliže ano, tak v čem a čím je tato odlišnost podmíněna? V průběhu života postupně vrůstáme do společnosti, ve které žijeme. Naše okolí – tedy společnost, ve které žijeme – na nás nějakým způsobem působí. Naše identita tedy není dána biologicky, ale je kulturně a sociálně konstruována. Žijeme ve společnosti, kde neustále přetrvávají genderově stereotypní vzorce chování. Je otázkou, do jaké míry reprodukujeme tyto ustálené vzorce chování, do jaké míry je sami/y spoluutváříme a do jaké míry je naopak překračujeme. Osobně se domnívám, že míra reprodukování či naopak překračování stereotypních vzorců chování je u každého člověka jiná a závisí to na mnoha faktorech.

Vraťme se ale zpátky k mužům. Jak jsem výše zmínila, identita jedince je kulturně a sociálně konstruována, to znamená, že maskulinita není něco pevně daného, ale naopak je spoluutvářena jak muži tak ženami v závislosti na kultuře a sociálních podmínkách. Nelze tedy hovořit o konstrukci jedné maskulinity, ale o konstrukci mnoha maskulinit.

Velký vliv na utváření identity jedince mají i média. Zajímalo mě, jaký obraz „moderního muže“ předkládá svým čtenářům současný pánský časopis Men’s Health.

Men’s Health a konstruování maskulinit

Men’s Health vlastně vytváří mozaikovitý obraz dokonalého a zcela fiktivního chlapa. A my každým článkem, tipem či radou snažíme posunout sebe a vás k tomuto ideálu.Onen ideální pomyslný chlap, kterému se všichni – ať už si to přiznáme, nebo ne – snažíme podobat (a právě po něm touží většina žen), je inteligentní, komunikativní, vtipný, zdravý, přitažlivý, přirozeně erotický a lehce nad věcí. Přesně jako náš český Men’s Health. (Vlado Olexa šéfredaktor Men’s Health, říjen 2002)

Vlado Olexa zde operuje se slovy dokonalý a ideální chlap, ale podle koho? Podle nějakého společenského statutu quo? Na kolik tento časopis pouze reprodukuje status quo a na kolik ho sám vytváří? Do jaké míry si čtenáři tohoto časopisu uvědomují, že onen „ideální“ chlap je určitý konstrukt, kterému se mohou, ale zároveň nemusí podobat?

Když si vezmete tento časopis do ruky, již z titulní strany se na vás usmívá svalnatý muž do půl těla, který má nakrátko ostříhané a nagelované vlasy. Na další stránce najdete obsah časopisu s názvy pravidelných rubrik – Sport a fitness, Zdraví a prevence, Sex a vztahy, Výživa atd. V květnovém čísle je tématem měsíce Špeky dolů! a Vše, co můžete sníst!

Za ideál krásy je zde považován svalnatý mladý muž okolo třiceti let, který chodí pravidelně do posiloven a dodržuje určitou životosprávu. V článku Špeky dolů! (a nejen v něm) je ideál krásy spojován s ideálem zdravého životního stylu. Oba se vzájemně potvrzují. Ráda bych zde pro ukázku ocitovala pár vět.

Břišní tuk znamená něco víc než jen způsob, jakým vám příroda říká, že se nikdy nestanete hvězdou telenovel, moderátorem zpráv, rockovou legendou nebo že nikdy nebudete pózovat na titulní stránce Men’s Health. Je to zároveň známka toho, že zdravotní stav vašeho těla je ve vážném nebezpečí. … Mimochodem, infarkt a cukrovka nejsou jedinými nemocemi, jimiž břišní tuk může ohrožovat vaše zdraví. Pokud je všechny spočítáte, zjistíte, že existuje alespoň 39 chorob spojených s břišní obezitou.(Je jich 40, pokud do tohoto výčtu zahrnete i nevolnost, kterou vyvolává pohled na vaše tělo v plavkách!)[1]

V tomto a dalších článcích můžeme nalézt různá posilovací cvičení a způsoby správného stravování, prostřednictvím kterých se čtenáři přiblíží ideálu mužské krásy a zároveň budou čím dál tím zdravější. (V některých článcích jsou přímo uváděny i energetické hodnoty potravin - kalorie, bílkoviny, tuky, sacharidy).

Zajímavé je též propojení „zdravého vzhledu“ muže s reklamou na různé farmaceutické výrobky. Například v květnové příloze - Vše, co z muže dělá atraktivního chlapa – se dovíte nejen recepty, co byste měli jíst, aby vám nestárla pleť a nevypadávaly vlasy, ale také se dovíte, které farmaceutické výrobky byste měli používat (je zde uvedena firma a někdy i fotografie samotného výrobku). Zajímalo by mě, do jaké míry formuje ideál mužské krásy nabídka výrobků na trhu, která je pak v takovémto časopisu prezentovaná. A to buď formou otevřené reklamy nebo formou poloskryté reklamy, jako je tomu např. v této květnové příloze. Nabízí se otázka, kde tedy v takovýchto časopisech končí reklama?

Kromě ideálu mužské krásy tento časopis předkládá i styl, jakým by se měl mladý muž střední třídy oblékat, jaké módní doplňky by měl nosit, v jakém automobilu by měl jezdit. Popřípadě jaké by měl mít sportovní vybavení. Tomuto tématu je věnovaná celá jedna rubrika.

Dalším velkým tématem, které se v Men’s Health opakuje, je dosažení úspěchu v zaměstnání. Autoři článků vychází ze stereotypního uvažování, že muž by neměl být pouze silný a zdravý, ale také by měl být ambiciózní a dosáhnout úspěchů ve veřejné sféře. V listopadovém čísle r. 2002 je např. článek, který udílí čtenářům rady, jak se mají chovat na pohovoru při hledání zaměstnání. Jakým způsobem se mají obléknout, jak mají komunikovat s personalistou/personalistkou. Udílejí se zde rady typu: *Používejte aktivní tvary sloves např. „zorganizoval jsem“, „provedl jsem analýzu“. Vyhněte se neurčitým výrazům jako „myslím“, „možná“, „domnívám se“*[2]

Se zaměstnáním také velmi souvisí téma stresu. Zaujal mě jeden článek[3], kde šéfredaktor Vlado Olexa radí čtenářům, jak si odpočinout od každodenních starostí. Doporučuje mužům, aby si zašli na masáž, manikúru, kosmetiku. Zajímavé je, že chození na kosmetiku zde není prezentováno jako něco zženštilého, ale naopak jako něco, co doplňuje image dobře situovaného muže. Domnívám se, že takový zedník by chození na manikúru a kosmetiku za zženštilé považoval. V tomto článku je dobře vidět, že konstrukce maskulinit a femininit je vztahová, probíhá nejen ve vzájemné interakci mezi muži a ženami, ale i mezi muži samými v závislosti na dané kultuře a sociálním postavení.

Další velmi zajímavou věcí, na kterou jsem narazila, je rubrika věnovaná milostným vztahům. Do této rubriky píší většinou ženy, což vytváří dojem, že ženy jsou těmi „odbornicemi na vztahy“. Radí mužům, jak být správným milencem a jakým způsobem žít se ženami. Vytváří obraz pozorného naslouча-

jícího partnera. Zajímavé na tom je, že muž by měl takto přistupovat pouze ke své partnerce. V žádném článku se nehovoří o jiných ženách – matkách, sestrách, kamarádkách, spolupracovnicích atd. To vytváří dojem, že muž by měl být pozorný pouze vůči svým partnerkám. Vypadá to, že vůči zbytku společnosti – muži a ostatní ženy, by se měl chovat jinak, protože takovéto chování by mohlo být vnímáno jako zženštilé a nebo by mohlo být chápáno jako určitá forma svádění.

Kromě článků zabývajících se vztahem muže a ženy se občas (za posledního půl roku jsem našla dva) objeví i nějaký článek o otcovství. Obsah jednoho z nich mě docela příjemně překvapil. Autor tohoto článku Daniel Šilhan radí čtenářům, jak se mají chovat v roli nevlastního otce. Říká, že by se muž neměl snažit stát se druhým otcem, ale vybudovat si vztah vzájemného respektu. Neměl by soupeřit s nevlastními dětmi o čas své partnerky. Zároveň by také neměl soupeřit o přízeň dětí s jejich biologickým otcem. Naopak měl by respektovat jejich vztah. Přesto se však autor pohybuje v určitém stereotypním uvažování, když říká: *„Nechte děti, aby si vyzdobily své pokoje podle svého gusta, zatímco vy přeměňujete suterén na dílnu“. „Dejte dceři najevo, že je nevhodné, aby doma chodila ve spodním prádle, a zdůrazněte, že všichni členové rodiny musejí respektovat soukromí druhých a zavírat dveře do koupelny a ložnice“.*[4]

Vzhledem k tomu, jak málo je u nás otcovství tematizované, považuji tento článek i přes jeho zjevné nedostatky za přínosný, protože tuto otázku vůbec otevírá.

Zajímalo by mě, do jaké míry se čtenáři tohoto časopisu snaží dostát ideálu muže, který tento časopis předkládá. Bohužel, žádného neznám, abych se ho na to zeptala. (Kdybyste náhodou někoho znali/y, napište! Pokusila bych se s ním udělat rozhovor do dalšího čísla.) Rozhodla jsem se tedy podívat se na reakce čtenářů. Většina z nich vnímá Men's Health, jako seriózní časopis pro muže. Pochvalují si především různé cvičební plány, zajímavé triky a rady jak být ještě lepším milencem. Dokonce se občas objeví i příspěvek od ženy, která svému partnerovi předplatila další čísla s odůvodněním, že je pak lepší milenec. Čtenáři se často ptají na různé otázky týkající se posilování – jestli je lepší procvičovat v jednom dni určité svalové partie a v dalším jiné, nebo procvičit celé tělo najednou atd.

Závěr

Když bych měla shrnout své poznatky, časopis Men's Health reprodukuje ustálené vzorce chování a podporuje genderové stereotypy. Přesto však v čtenáři budí dojem, že přináší něco nového a lepšího. Z velké části jsou to však stará klišé oblečená do nového, ještě neobnošeného kabátu.

Dita

Poznámky:
1) Fick, H: Špeky dolů!, In Men's Health, květen 2003
2) Hubáček R: Jak neprohrát personální válku, In Men's Health, listopad 2002
3) Olexa V: Na chvilku přibrzděte pánové!, In Men's Health, únor 2003
4) Šilhan D: Vaše role: úspěšný nevlastní otec, Men's Health, prosinec 2002

Portrét Toni Morrison

Narodila se roku 1931 v oblasti Velkých jezer v průmyslovém městě Lorain, státě Ohio (kde se také odehrává děj její první knihy) a toto místo narození bylo pro ni značně určující. S vlastní tvorbou začala Morrison poměrně pozdě, nicméně už od dětství se projevoval její vztah k literatuře. Navštěvovala etnicky smíšenou školu, kde se mohla setkat s řadou příběhů z různých konců světa, hlavně na ni ale měla vliv vlastní rodina a domov, kde slýchala množství příběhů, historek a písniček. Nejvíce se vždy obdivovala tomu, jak dokáže černý lid pracovat s jazykem a spatřovala v tom jeho kouzlo. Navštěvovala černošskou Howardovu univerzitu ve Washingtonu, kde studovala anglistiku a kam se pak na čas vrátila jako učitelka. Byla jednou z mála černošek, které se v době uplatňované segregace na jihu Spojených států podařilo vystudovat. Poté se vdala, měla dva syny, rozvedla. Byla nucena řešit otázku, co dělat dál, přestěhovala se zpět k rodičům do Ohia, našla si práci, večer si hrála s dětmi a po nocích psala.

V nakladatelství Random House v New Yorku, kde řadu let pracovala jako redaktorka, se podílela na přípravě dokumentované historie černošské kultury *Černá kniha (The Black Book, 1974)* a snažila se prosazovat publikování zajímavých černošských autorů a autorek. Dnes učí anglickou literaturu na princetonské univerzitě. Od roku 1981 je členkou Americké akademie umění a písemnictví.

Už svou prozaickou prvotinou - románem *Nejmodřejší oči (The Bluest Eye, 1970, č. 1983)* jasně vstoupila do světa literatury a prokázala mimořádné nadání, a to přesto, že jej zprvu nechtěl nikdo vydat. Následovaly romány, kterými si získala široké publikum i příznivé kritiky - *Sula (1974)* a *Píseň o Šalamounovi (Song of Solomon, 1977)*, za který získala Národní knižní cenu kritiky, což z díla prakticky udělalo americký román roku. Dále *Léčka (Tar Baby, 1981)* a *Milovaná (Beloved, 1987, č. 1996)*, za kterou získala v roce 1988 Pulitzerovu cenu *(recenze na tuto knihu viz Přímá cesta č. 3)*, *Jazz (1992, č. 1995)* a *Ráj (1998, č. 2001)*. V roce 1993 získala za své umělecky přesvědčivé a angažované dílo Nobelovu cenu za literaturu. Stalo se tak poprvé u ženy černé pleti a pošesté u ženy vůbec.

Sama často zdůrazňuje, že jako většina černošek své generace se musela vždycky spoléhat sama na sebe, nicméně silnou oporou jí vždy byly „černé sestry“ – matka, babička, příbuzné. Na matku vzpomíná jako na neustále křičící a stěžující si ženu, zároveň ale dodává: *„Teprve později jsem pochopila, že právě takovým ženám by dnes všechny černošky měly děkovat za to, že mají alespoň nějaká práva. Když vám někdo ubližuje a vy mlčíte, nedostanete se nikam. Snad tomu můžete říkat feminismus. Pro mě to však odjakživa byly jen ženy, které se musely postarat samy o sebe – a jedna o druhou.“*

Ačkoli o to nijak zvlášť nestojí, stala se jakousi nejmenovanou mluvčí černošské komunity, která ji miluje. Odhodlaně zodpovídá dotazy novinářů na témata stále se opakující a dělá to s naprostou samozřejmostí a upřímností. Týkají se většinou jevů v černošské komunitě, které nejsou moc akceptované nebo se nelíbí. Například na dotaz, jak zabránit tak vysokému počtu svobodných matek mezi černoškami, odpovídá, že neví, proč by tomu měla zabraňovat, že je tomu tak odjakživa, že černošky vždycky mívaly děti ve třinácti čtrnácti letech. Na námitky, že jakmile ale otěhotní, skončí střední školu bez dokončení, zůstanou bez vzdělání a neschopné se sami o sebe postarat, odpovídá: *„Takže vy chcete, aby se všechny staly jadernými fyzičkami? Tak víte co? Já bych k takové dívce přišla a řekla jí: Máš krásné dítě a ty sama jsi krásná, a až se budeš chtít stát jadernou fyzičkou, já ti tvé dítě pohlídám.“* Lehkost a samozřejmost, s jakou mluví, je asi pro středoevropana/ku těžko pochopitelná, naznačuje nám tím ale skutečnost, že existují i jiné hodnoty a že ne všechno, co vnímáme jako problém, pro jiného problémem je.

Dalším přínosem pro čtenáře je poněkud nové uchopení problému světa černošského společenství. Dříve byly černé hrdinky svázány literárními stereotypy, kterých se drželi nejen bílí autoři a autorky, nýbrž i černí. Život černošských obyvatel byl vždy znázorňován jakoby zvenčí, v kontrastu ke světu bílých. Toni Morrison společně s vlnou černošských autorek jako Alice Walkerová či Toni Cade Bambarová přichází s líčením tohoto světa zevnitř, ze středu rodiny, což se může jevit jako typicky ženské pojetí, kdy se žena stará o rodinu a tzv. rodinný krb, zatímco muž se stará o věci veřejné. Do tvorby se viditelně promítá vliv feminismu, kdy jsou hrdinky zmítány nejen rasismem, ale i sexismem a mnohdy se svému podřízenému osudu vzepřou (př. román *Sula*).

Ačkoli lze zcela jistě této autorce mnohé vyčíst, důležité na její tvorbě je to, že otvírá nová témata, která pojednává mnohdy z dosti originálního pohledu, a snaží se svými činy probudit společnost z tupého přihlížení a nečinnosti. A dělá to nejen svými knihami, ale i svým vystupováním v běžném životě.

Markéta

EUGENIKA - ITALSKÝ MODEL

Jak fašismus ovládal ženy - Itálie 1922 - 1945 - Victoria de Grazia

Komplexnost lidských motivů plánování rodiny napovídá, jak je složité pro jakoukoli vládu, zvláště pak nedávno vzniklou, formulovat efektivní politiku. Situace byla pravděpodobně ještě komplikovanější než v Severní Evropě. Narozdíl od Švédska nebo Velké Británie, kde byly fertilitní vzorce poměrně stejné, se Itálie musela potýkat ne s jednou, ale dvěmi jasně vymezenými kulturami plodnosti/porodnosti: jednou byly demograficky moderní regiony severní a druhou střední Itálie a zemědělský jih. S tím, že za moderní byla považována malá rodina, a protože okázalou vládní rétorikou byla vyzdvihována modernita, byla propopodní politika málo důvěryhodná.

Navíc, přes všechno plané řečnictví, Mussolini příliš nedůvěřoval efektivnosti státních intervencí do populační politiky. Jako politický realista byl pravděpodobně dobře obeznámen s neúspěšnými snahami francouzského státu odvrátit francouzský demografický pokles.

Musssolini přinejmenším pochopil, že hluboce zakořeněné příčiny populačního poklesu jednoduchým řešením vzdorují. Nebyl si ani jistý, zda by iniciativa měla vycházet od jednotlivců nebo státu; v tomto případě se jeho uvažování příliš nelišilo od mluvčích America´ s Moral Majority (Morální většina Ameriky) a dalších neokonzervativních hnutí. Mělo by být heroické sebeobětování posilované náboženským fundamentalismem vzýváno, aby čelilo egoistickému uvažování, které údajně způsobuje pokles porodnosti? Nebo by měl stát podporovat rození dětí garancí dobrého materiálního zázemí velkých rodin podobně jako Švédsko a další stoupenci silného sociálního státu? Fašistický režim nikdy neschvaloval tzv. negativní opatření, což ho zřetelně odlišovalo od nacistického diktátorství. Od počátku roku 1933 provedla Hitlerova Třetí říše sterilizaci více než 400 tisíc osob, polovina z nich byly ženy, a tolerovala nebo dokonce vynucovala potraty a další praktiky k limitováni porodů, které byly posouzeny jako neeugenické na sociálním, etnickém, zdravotním či jiném základě. Fašistická politika nemůže být také srovnávána s drastickým nacistickým eugenicismem, který měl očistit rasu. O čem nacističtí rasisté teoretizovali, se stalo praxí v průběhu II. světové války, kdy nacistický stát rozpoutal genocidní rasovou válku proti Židům a dalším etnickým minoritám.[1]

Za italskou fašistickou politikou byla úplně jiná koncepce populačního inženýrství. Ta byla vázána na odlišnou koncepci rasy a odlišný mechanismus rasové selekce. Mezi italskými eugeniky byl mnohem populárnější francouzský Rakušan Benedict Morel, který kladl velký důraz na genetické míšení jako zdroj rasové síly, než „Němec" Mendel, který zdůrazňoval selekci za účelem čisté rasy. Důvody byly stejně tak ideologické jako vědecké: Itálie byla národem, ve kterém neexistoval problém etnických minorit, tzv. příměsí se nikdo neobával. Víra, že otevřená biologická soutěž by mohla nejen oživit rasu, ale také obnovit politické elity, jak tvrdil Vilfredo Pareto, vedla italské liberály ke skepsi ohledně pseudovědeckých anglo-amerických biologických výběrových opatření a později i k nacistické genetice. Varování před „zootechnikami aplikovanými na lidský druh" byla pevně obsažena v katolické doktríně. „Rodina je posvátnější než stát a lidstvo nebylo zrozeno pro zemi a na čas, ale pro nebesa a navěky," deklamoval výmluvně Pius XI v *Casti connubi*. „Veřejné autority nemají přímou moc nad těly svých subjektů... Kde nedošlo ke zločinu a neexistuje příčina pro vážné potrestání, nemohou za jakýchkoli okolností škodit nebo se vměšovat do integrity těla z důvodů eugeniky či z jakéhokoli jiného důvodu."[2] Fašisté, narozdíl od jiných eugeniků, se nebáli „diferenční plodnosti", ale oslavovali ji. Fašistická revoluce mladých mohla začít to, co nejvyšší statistik režimu, Corrado Gini, nazýval „jediným rezervoárem vitální energie", jmenovitě se jednalo o venkov s „jeho nízkými a plodnými třídami, na jejichž měnící se vnitřní kompozici a míšení závisí revitalizace národa." Teprve od roku 1936, kdy Itálie dobyla Etiopii a posílila svazky s nacistickým Německem, začali eugenici a političtí vůdci nahlížet na Italy jako na „čistou rasu" a varovat před „izraelskou kontaminací" a degenerativními následky míšení „italské krve s koloniálními míšenci."[3]

Tato obzvláštní italská vize eugeniky zdůvodňuje sociální politiku, která byla jednou instruzivní a podruhé laissez-faire, paternalistická i nedbalá. Na jedné straně eugenika doporučovala zavedení striktních norem chování pro ženský druh, protože ten je zodpovědný za rození dětí a jejich výchovu. Věda dokazovala, že ženy jsou „pro posvátnou a obtížnou misi mateřství špatně připraveny," jak poukazoval profesor Pende. Ženy jsou „slabé a mají nedokonalý rozmnožovací aparát, intoxikovaný požitkářskými jedy a profesionálními ambicemi, jejich nervový a žlázový systém je z emocionálních důvodů a díky konstitučním faktorům v nerovnováze". A proto musí být hlavním účelem „biologické politiky" zabránit těmto nedokonalým stvořením plodit „abnormální" potomstvo. To znamenalo „působit na ženu" nejen v posledních dvou či třech měsících těhotenství, ale již v „přípravných fázích" mateřství, již v ženině mládí.[4]

Italští eugenici také ospravedlňovali odmítání pomoci. Pokud byly za příčinu vysoké plodnosti považovány třídní nerovnosti, byly reformy nejen zbytečné, ale potenciálně i škodlivé. Životní standard středních tříd měl být chráněn, malá opatření by mohla přimět státní úředníky nebo malé obchodníky, aby měli místo jednoho dítěte dvě. Ale chudí museli být chráněni před vypočítavostí a přehnanými očekáváními, které doprovází dobré materiální zabezpečení. Bylo postačující, že byla poskytována menší pomoc ke snížení dětské úmrtnosti. Ti neschopní by zemřeli tak jako tak a „nizké třídy" by mohly žít v prostředí přospěšném pro vysokou plodnost.

Nejméně do roku 1937 byla podle diktátora nejlepší politikou „popostrčení mravů" (*pungolo al costume*) ve prospěch rození většího počtu dětí. Toto postrčení mělo tři „strany". První byla represe, druhou sociální programy a třetí propaganda. Teoreticky byly všechny tři cíleny na všechny italské ženy a jejich rodiny. A samozřejmě všechny byly určitým způsobem zasaženy politikou, která osud ženy definovala jako mateřství a úspěšnost mateřství měřila počtem dětí. Ale terčem speciálních fašistických programů byly ženy z nižších tříd, na službách byly nejzávislejší a nejzranitelněji pociťovaly i jejich celkový dopad.

Nejjednodušší cestou k zamezení kontroly porodnosti se zdála být represe a diktátorský režim ji i považoval za nejpříjemnější. Liberální stát si již pohrával s myšlenkou zákazu informací o kontrole porodnosti a zákonů trestajících potraty. Fašismus ji posílil tím, že z interrupcí a šíření informací o kontrole porodnosti učinil státní zločiny. Královský dekret z 6. listopadu 1926, číslo 1848 v kontextu zákonů o veřejné bezpečnosti zakázal ukazovat, prodávat, vlastnit, distribuovat, vyrábět a importovat literaturu, rytiny, litografie, kresby, objekty a další, které urážely veřejnou slušnost. Tento předpis byl rozšířen na jakékoli zveřejňování prostředků prevence a ukončení těhotenství. Tyto pravidla byla potvrzena v novém trestním zákoníku schváleném 19. října 1930 a v platnost vstoupily 1. července 1931, ten obsahoval také celou kapitolu (čísla 545-6) věnovanou „zločinům proti integritě a zdraví rasy." Pozdější legislativa také požadovala trestat každou osobu, která veřejně podněcuje ostatní k používání prostředků k zabránění rozmnožování

či doporučování interrupcí, i nepřímo či s vědeckou a terapeutickou záminkou.[5]

Fašistická Itálie nebyla bezpochyby jediná, kdo omezoval kontracepční opatřením a zakazoval interrupce; liberální i autoritářské režimy je shodně zakazovaly již v polovině 30. let. Diktátorská politika se však vyčleňovala v několika ohledech. Za prvé, potlačování informací o kontracepci bylo podporováno zákony o veřejné bezpečnosti; „bránění fekunditě italských lidí” bylo státním zločinem, který byl horlivě stíhán centrální vládou. I podle fašistických právníků neměl zločin podněcování k používání technik kontroly porodnosti nikde jinde obdoby. Za druhé, vhodné načasování státních intervencí zvýšilo účinnost nátlaku fašistické antimalthusiánské kampaně. V Itálii byla znalost kontroly porodnosti, které byla potlačována od dob protireformace, znovunabita pouze dvě generace nazpět a velmi nerovnoměrně. Ve venkovských oblastech, dokonce i na venkově v severozápadní Itálii, stále převládala nevědomost.[6] Koncem 20. let bylo potlačeno několik skupin podporujících neomalthusianismus. Navíc migrace proudící do sexuálně emancipovanějších společností, zejména do Spojených států a Francie (kde se své techniky naučili řemeslníci z Villamaury) byla omezena. Jinde, jako např. ve Spojených státech a Velké Británii, byly i přes oficiální intoleranci zakládány kliniky pro kontrolu porodnosti a byly šířeny informace o kontracepci.[7] Dokonce i v nacistickém Německu se musela pronatální politika potýkat s vlivným sexuálně reformním hnutím weimarské éry; ačkoli se tato politika vinula až do konce nacistického rasismu, tak principy eugeniky udržovaly plánování rodiny v očích veřejnosti.[8]

Oficiální sankce byly ještě posíleny kanonickým právem. Učení církve v této záležitosti bylo obnoveno publikováním papežova *Casti Connubi* z 31. prosince 1930. V této encyklice Pius XI. podtrh rozdílnosti církve oproti státní politice tím, že zavrhl eugenické tendence, ochranou práva kněží na celibát a v oblasti podporování velkých rodin potvrdil preferování křesťanské vzájemné pomoci a charity před státními intervencemi. Současné studie fertility váhají, zda praktikující katolíci používali kontrolu porodnosti méně než ostatní Italové.[9] Nicméně sama encyklika, obsahující 103 citací ze Starého a Nového zákona, byla nahlížena jako pevná teologická podpora státní politiky. Stanovisko církve, aktivně propagované duchovenstvem, diecézním tiskem a katolickými laiky určitě přispělo k zákazu sexuálních informací.

Cest k vědomostem o sexu je však nesčíselné množství: hlučné žurnalistické kampaně diktátorského režimu proti „strašlivému zločinu” mohly mít nezamýšlený efekt, kterého si všiml Gaetano Salvemini, zjištění „*mnoha nevinných duší, že se lze potěšit, aniž by za to museli nést následky*.[10] Vychytralá městská mládež pravděpodobně dobře znala tuto důvěrnou četbu propagandistických textů a mladí muži určitě trpěli zákazem informací o sexu méně, už jenom díky tomu, že neriskovali otěhotnění. Navíc díky tradici chlapci před svatbou získávali sexuální vzdělání od prostitutek nebo z otevřených rozhovorů se staršími muži. Ale pro většinu dívek se v represi mísily soukromé zábrany rodičů a učitelů. Při nejlepším v dívčím prostředí internátních škol, tak jak to zaznamenala turínská romanopiska Lalla Romano, neznalost přikrmovala romantickou bezstarostnost dobře hlídaných dívek. „*Co dělají? Kouše jí do brady?*“, napodobovala zmatenost své přítelkyně Gangi, když si lámala hlavu nad vášnivým polibkem mezi párem hollywoodských hvězd zobrazených na detailních snímku na titulní stránce bulváru.[11] Ale tam, kde byl předmanželský sex výjimečně lákavý a výhružný zároveň, učinila neznalost mladé ženy velmi zranitelnými. Pro zvědavého teenagera 30. let s aspiracemi být moderní bylo úsilí prorazit cenzuru obepínající sexualitu nekonečně frustrující. Zkušenost venkovských žen z podhorských oblastí zachycených v sžíravých ústních historkách Nuto Revelliho prozrazuje mnohem hořčí dědictví: Angel, která se narodila roku 1918 říkala, že „*mnoho manželství skončilo, protože jsme věděli pouze málo, nebo vůbec nic*“. Všechno bylo hřích, sex, tanec, „*mytí určitých částí těla*“: „*Vyrostli jsme a nevěděli jsme o sexu vůbec nic nebo jsme se*

věci dozvídali špatnou cestou. Není pravda, že my na venkově jsme rozuměli víc, protože jsme byli blízko přírodě. Ano, viděli jsme zvířata (jak to dělají), ale nerozuměli jsme.“[12] Jako řada dalších žen Angela vzpomínala, že nevěděly nic o menstruaci, než přišla, skoro nic o mužské sexualitě až do první noci v manželství a málo o porodu samém, kromě dětských mýtů o rození dětí pod kapustou, než skutečně porodily. Dokonce v sebeuvědomělé moderní dělnické turínské třídě, byly ženy, které vzpomínaly „*skoro s nevraživostí*“, že jim nikdo neřekl o životních faktech; byly ponechány samy sobě, neznalé „*jako zvěř*“ svých reprodukčních funkcích.[13]

Jestli oficiální zákazy informací o kontracepci uspěly v podpoře fertility mezi sexuálně aktivními, je složité určit. Podle poněkud nedokonalého vzorku z Trieste ve 30. letech praktikovalo 40% sexuálně aktivních nějakou kontrolu plodnosti (více než v USA). V Turíně mladý kontrolor státního mateřského fondu zjistil, že ve vzorku více než 68 tisíc pracujících žen, „*skoro 100%*“ vykonávalo „*neomalthusiánské praktiky*“.[14] Vzhledem k nedostupnosti informací o kontracepci byly opatření proti plodnosti užívány nahodile, často až po styku, jestliže ne až po početí. Kondomy představovaly jednu z dostupných spolehlivých metod (kromě abstinence). Jedinou továrnou produkující kondomy byla Hatú, většina produkce byla určena pro ozbrojené síly a zákon omezoval reklamu na vyzdvihování pouze preventivních funkcí. Následně byl kondom spojován s mimomanželským sexem, prostitucí a venerologickými nemocemi.[15]

Hlavním důsledkem represe informací byla zvýšená přijatelnost interrupcí. Když zklamala abstinence nebo přerušovaná soulož a výplachy a další domácí postkoitální prostředky nefungovaly, ženy se uchylovaly k abortivním technikám: emetika, výplachy herbálními infuzemi a dráždidly, vlasové sponky, pletací jehlice, scrapings a probe. Náklady se pohybovaly od 400 lir za výplach a 600 lir za zákrok od tzv. andělíčkářky až po 1000 – 2000 lir za lékařský zákrok – ohromná suma, pokud uvažujeme, že průměrný měsíční plat mužského průmyslového dělníka byl pouze 300 lir. Ženy téměř vždy platily za interrupce, ať už ze svých platů nebo z toho, co uškudlily z domácího rozpočtu, zástavou věcí. Ať už se jednalo o andělíčkářky nebo o profesionální zdravotníky všechny interrupce byly „*postranní*“. Ženy proto riskovaly infekce, trvalé zdravotní poškození a smrt.[16]

Aby úředníci zjistili základní příčinu poklesu plodnosti, diktátorský režim se snažil sjednotit doktory, porodní asistentky a zaměstnance sociální služeb v trestním stíhání interrupcí. Trestní zákoník z roku 1931 stanovil velké tresty za ilegální interrupce, včetně odnětí svobody na 2 až 5 let za opatření nebo navádění k interrupci a od 1 do 4 let pro ženu, která by sama provedla interrupci. Ve 30. letech režim přijal několik přísných opatření jako např. to, aby byla všechna těhotenství registrována, ačkoli bylo zřejmé, že ta těhotenství, která budou nejpravděpodobněji ukončena, se oficiálnímu dohledu ubrání. Nařízení administrativy vydané v roce 1935 Národním úřadem veřejného zdraví (Direzione generale della sanita pubblica) nařizovala doktorům, aby ohlašovali případy provedených interrupcí; několik odvážných lékařů tato pravidla kritizovala jako jasné porušení článku 365 kriminálního zákona, který obsahoval Hypokratovu přísahu.[17] Řada institucí, které byly vedeny církevním aparátem, toto dodržovala. Ale řada jednotlivců to nedělala. Na konci desetiletí jeden z italských úředníků hovořil o skutečné „industrializaci interrupcí“ v některých severoitalských městech. Nenaváděli k ní pouze družky či sousedé, ale také porodní asistentky, doktoři, provinční lékařští úředníci. V Turíně byla prokázána spoluúčast úředníků: když byli pokáráni úředníci ústřední vlády za ignorování případů nebo za snižování trestů, místní soudci bránili nedostatečné nadšení pro trestní stíhání tím, že je složité získat přesnou evidenci a doložit ji.[18]

Spolu se zvýšením potratovosti se zdálo, že se změnilo i společenské vnímání interrupcí. V předválečné Itálii byly považovány za buržoazní neřest; nižší vrstvy, tedy městská chudina, se prý uchylovaly k vraždění dětí a častěji

nechtěné děti opouštěly. Nyní se staly rozšířenou praktikou městské dělnické třídy. Tajný akt skrytý v soukromé sféře, ve které působily ženy, se nyní stal ilegálním a byl vehnán pod veřejnou kontrolu. Dříve byly vykonávány jako nutnost bez jakékoli ideologie. Nyní - jako subjekt veřejné debaty a trestu od církve a státu - byly nabyty veřejnými významy. Obhajoba volby znamenala porušení zákonů, oficiálních příkazů a náboženských pravidel. Proto se rozhodnutí podstoupit potrat mohlo stát příležitostí k protestu proti utlačitelským byrokratickým vpádům do soukromého života: *„Mussolini není ten, kdo musí vychovávat,“* takto zdůvodňovaly některé ženy svůj čin tváří v tvář oficiálním opatřením. Mezi turínskými ženami ze sekularizované dělnické třídy začala být interrupce považována za terapeuticko-psychologický akt, jako by to byla součást moderních mateřských praktik: ženy o interrupci hovořily jako o druhu vyvolané menstruace nebo ulevujícím krvácení a tváří v tvář tomuto byly námitky chotě, náboženské zákazy nebo tresty státu irelevantní.[19] A zda to bylo nemorální, bylo také dvojznačné. V učení církve nebylo místo potratů v hierarchii hříchu jednoduše určeno, bylo dáno, že jakýkoli sexuální akt, který nevede k rození dětí, je bezbožný – ať už to byla onanie, sodomie nebo cokoli jiného. V bezútěšných podmínkách, ve který se mnohé ženy rozhodly postoupit interrupci – a některé opakovaně – mohla být vina uhašena jednoduchým morálním argumentem: tváří v tvář neblahé nutnosti by i Bůh dal přednost blahu žijících před existencí těch nenarozených.

Z knihy *How Fascism Ruled Women – Italy, 1922 – 1945* – chapter 3 – Motherhood (Victoria de Grazia, University of California Press, Ltd., 1994) přeložila *Linda*.

Příště: Modernizující se mateřství.

Poznámky:

1. Nejvýznamnější prací na toto téma je kniha Gisely Bock, *Zwangssterilisation im Nationalsozialismus: Studien zur Rassenpolitik und Frauenpolitik* (Opladen: Westdeutscher Verlag, 1986).
2. Citováno v Scoial Wellsprings, ed. Joseph Husslein, 2 vols. (Milwaukee, Wis.: Bruce, 1942), *Eighteen Encyclicals of Social Reconstuction of Pope Pius XI*, str. 148-9 (překlad autorky).
3. Citováno v Pogliano „Scienza e stirpe: Eugenica in Italia (1912-1939)“, str. 79, 97.
4. Nicola Pende, „Nuovi orientamenti per la protezione e l´ assistenza della madre e del fanciullo,“ *Medicina infantile* 7, no. 8 (srpen, 1936): 233.
5. Glass, *Population Policies and Movements in Europe*, str. 231-2; také Detragiache, „Un aspect de la politique demographique de l´ Italie fasciste,“ str. 699-701; Passerini, *Torino operaio*, kapitola 4.
6. Nuto revelli, *L´anello forte* (Turin: Einaudi, 1985).
7. Ohledně Itálie si přečtěte Livi-Baci, *A History of Italian Fertility*, str. 336-39; ohledně USA si přečtěte James Reed, *The Birth Control Movement and American Society: From Private Vice to Pulic Virtue* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1983), ohledně Anglie doporučuji Angus McLaren, *Birth Control in Nineteenth-Centrury England* (London: Croom Helm, 1978); ohledně Francie čtěte McLaren, *Sexuality and Social Order*.
8. Zvláště doporučuji Gisela Bock, „Racism and Sexism in Nazi Germany: Motherhood, Compulsory Sterilization, and the State,“ *Signs* 8, no. 3 (1983): 400-21; také Atina Grossman, zvláště „The New Woman and the Rationalization of Sexuality in Weimar Germany“ in Powers of Desire, ed. Ann Snitow, Christine Stansell a Sharon Thompson (New York: Monthly Review Press, 1983), str. 153-71.
9. Zdali je to pravda nebo ne, předpoklad, že ekonomické, zaměstnanecké a kulturní rozdíly měly větší váhu než katolická víra na otázky fertility. Např. Pietro Carini, „Circa l´ andamento della natalita in provincia di Cremona,“ *Atti della Il riunione*, 50-54.
10. Gaetano Salvemini, „Do Italian Women Obey Mussolini?“, *Birth Control Review* 17 (1933): 65.
11. Lalla Romano, *Una giovinezza inventata* (Turin: Einaudi, 1979), str. 84-85. Také *Confessioni di una piccola italiana* (Verona: Essedue, 1983), str.120-21, 138.
12. Revelli, *L´anello forte*, str. 158-9.
13. Passerini, *Torino operatio*, str. 189.
14. Diego De Castro, „Risultati di un´ indagine preliminare sull´ estensione dell´ uso dei mezzi contraccettivi,“ *Atti della Il riunione*, str. 100-115. Také Aldo Masciotta, „L´ operaio, donna e madre,“ *La Ginecologia* 6, no. 12 (Dec. 1940): 633.
15. Gattei, „Per una storia del comportamento amoroso dei bolognesi,“ str. 629-37.
16. Detragiache, „Un aspect de la politique démographique de l´ Italie fasciste,“ str. 702-9; zvláště pak současná práce Nancy Triolo, „The Angel-makers: Fascist Pronatalism and the Professionalization of Midwives in Sicily“ (Ph.D. diss., Deparment of Anthropology, University of California, Berkeley, 1989).
17. „La Denuncia e il referto medico nei casi d´ aborto,“ *Archivio di antropoligia criminale, psichiatria e medicina legale*, vol. 57 (1937): 59-61.
18. Passerini, *Torino operatio*, str. 201-8.
19. Passeriniho ústní historky se převážně zabývají tímto problémem, ibid., str. 194-213.

POROD - VÝDĚLEČNÁ ČINNOST?

Na začátek by se snad hodilo napsat několik málo faktů o porodu. Porod je naprosto přirozená fyziologická záležitost. Nejde tedy o vážný stav a k neustále omílaným patologiím při porodu dochází jen ve velmi malém procentu. Dnešní porody připomínají však spíše operace.

V dnešní době je bohužel ještě mnoho ústavů, ve kterých převládá sterilita nad empatií a právem volby. Ženy, které sem přicházejí, zpravidla nejsou seznámeny s alternativními způsoby vedení porodu a místo nich jim tedy nevědomě nezbývá nic jiného než projít procesy a technikami výhodnými více pro zdravotní personál. Příkladem může být podání nálevu (neboli klystýru) před porodem, který není pro ženu nezbytně nutný. Dalším zbytečným a mnohdy i potupným procesem je holení pubického ochlupení. Bohužel, žena nemá právo volby a na její souhlas se nikdo neptá. Na porodním sále jde už všechno rychle. Rodička je umístěna na porodní stůl. Nohy má uvázané třmeny a ruku zafixovanou tak, aby jí mohli podat u většiny porodů naprosto zbytečnou medikaci. Zvláštní je fakt, že porodní lůžko je nastavené tak, aby doktor dobře viděl na porodní cesty. Pro ženu to znamená, že při porodu má výš dolní polovinu těla a musí tlačit do kopce. Jsou známy i případy, kdy doktor vedl dva porody zároveň. Po porodu by se zdálo, že si novopečená matka může oddychnout, ale není tomu tak. Čekají ji lékařské vizity, při kterých její odhalené přirození okukuje až deset mužů, z nichž někteří jsou mladí medici.

Narozdíl od typických polooperačních porodů existují i alternativní porody, které již některé ústavy zavedly. Patří mezi ně například porod do vody, porod na židličce, na balónu nebo v jakékoli jiné vhodné poloze. Cílem těchto technik je co nejvíc rodičce zpříjemnit radostnou událost. Žena má právo volby, je jí nabídnuto oholení i klystýr, ale samozřejmostí je, že může odmítnout. U porodu může být jakákoli blízká osoba. Porodní asistentka naučí rodičku jak se samovyšetřit a v jakém případě ji má zavolat. U samotného porodu bývá jen porodní asistentka, žena se může kdykoliv napít nebo něco sníst. Je dbáno na intimitu prostředí, v místnosti nesvítí na rozdíl od porodního sálu ostré světlo, ale jen tlumené. Po porodu se dítě matce neodebírá, aby se zvážilo a změřilo, ale nechává se matce. Další nespornou výhodou je to, že místo tradičních vizit porodní asistentka naučí metodu techniky samovyšetření a žena potom jenom hlásí výsledky.

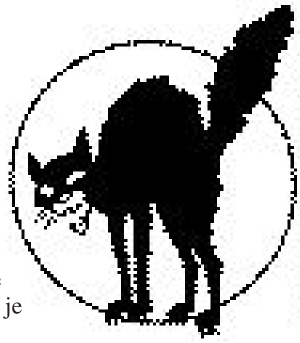
Celý tento proces by mohl znít jako rajská hudba. Co tedy brání budoucí matce zvolit si namísto normálního „operačního“ porodu některou z alternativních metod? Především je to otázka ceny. Ne každá rodička je natolik privilegovaná, aby si mohla tento „přepych“ dovolit. Alternativní metody jsou ještě stále v mnohých ústavech nadstandardem, za který musí rodička (ne)slušně zaplatit. Takže, jaká asi čeká budoucnost ženy a dívky, které se chystají co nejpohodlněji porodit? Měly by si našetřit pár tisíc bokem? Je vidět, že i v tak citově laděné události jakou je narození dítěte hrají roli peníze. Nestydím se přímo napsat, že na porodech někteří lidé slušně vydělávají. Vždyť ceny, které si ústavy žádají za různé nadstandardy se zdaleka nevyrovnají cenám skutečným. Určitě doma za koupel ve vaně nezaplatíme 300Kč, jako v porodnici a samotnou koupelí zdaleka nekončí účet za pár dní strávených v nemocnici.

Bezstarostný porod je sice krásná myšlenka, ale jeho současná realizace je jen prodejným produktem pro privilegované matky, které si to mohou dovolit. Méně majetným ženám tedy nezbude nic jiného, než se postaru vyšplhat na porodní stůl a snášet staré a potupné procesy.

Kristýna

Nešťastné manželství marxismu s feminismem: lze je zachránit?

Carol Ehrlich

pokráčování z Přímé cesty 4

Složky patriarchátu

Anarchofeministická analýza patriarchátu ukazuje, že je složen z osmi faktorů. Začnu těmi, které jsou součástí analýzy Hartmann, a budu pokračovat přes ty, jež zmiňuje okrajově, až k těm, o nichž nehovoří vůbec.

(1) S Hartmann zopakujme, že patriarchát zahrnuje mužskou kontrolu nad ženskou pracovní silou. Tato kontrola je vykonávána

(2) zamítnutím přístupu žen k potřebným zdrojům ekonomické produkce, tedy vytvořením jejich ekonomické závislosti na muži kontrolovaném systému a/nebo na konkrétním muži; a

(3) kontrolou ženské sexuality. Pro Hartmann to v první řadě znamená vložení ženské sexuality do služeb mužské potřeby (zejména mužů-kapitalistů) obnovitelné pracovní síly. Když je třeba navýšit pracovní síly, je ženská sexualita zaměřena na reprodukci; když není potřeba, pak je ženská sexualita zaměřena na přitažlivost a plnění tužeb muže;

Tato tvrzení jsou správná, avšak nevysvětlují, *proč* muži rozhodli, že toto jsou pro ženy jediné sexuální alternativy; *proč* tak mnoho žen akceptovalo tato omezení; nebo *jak* je možné, že muži jsou schopni upevňovat tyto prostředky vymezování ženské sexuality.

Také není vysvětleno, proč sexualita chudých žen bývá kontrolována obzvláště trestajícím a mnohdy zcela protichůdným způsobem – omezením přístupu k sexuální výchově, antikoncepci a potratům; nucenou sterilizací; hrozbami neposkytnutím sociální pomoci ženám s „nelegitimními“ dětmi; nízkými přídavky na děti *a* neposkytováním vzdělávacích kurzů, praktických výcviků nebo mateřských školek a družin, které by ženám umožnily vymanit se ze závislosti na sociální pomoci; nucením chudých žen k prostituci jako jedinému prostředku přežití; považováním prostitutek (nikoli však mužů, kteří si jejich těla kupují) za opovrženíhodné;

(4) mužskou kontrolou nad zdroji a rozhodováním. Jak řekla Kate Millett, muži mají pod kontrolou všechny instituce. Skutečnost, že její tvrzení je příliš široké, jak poukázala Hartmann, mu však neubírá na pravdě. A díky pravdivosti tohoto faktu je těžší zredukovat účinky patriarchátu na pouhou kontrolu ženské pracovní síly;

(5) homofobií, strachem a nenávistí k homosexuálům. Hartmann říká, že pramení z přesvědčení, že homosexualita ohrožuje heterosexuální manželství. Ale je v tom ještě něco víc. V naší společnosti je nejzápornějším stereotypem ohledně homosexuálů tvrzení, že se chovají jako ženy: tím, že sestoupili z nadřazené pozice a přijali chování podřízeného pohlaví, se dopustili neodpustitelného. Vzdali se patriarchální moci.

Také lesbismus je hrozbou nejen pro manželství. Jak poukazují Radikální lesbičky, je to hrozba pro všechny oblasti mužské dominance nad ženami:

Lesbička je slovo, nálepka, podmínka, která drží ženy v linii. Jakmile žena uslyší, že ji tak někdo nazve, ví, že vybočila z řady. Ví, že překročila tu hroznou hranici, jíž je vymezena role jejího pohlaví … Lesbička je nálepka vynalezená Mužem, který ji hodí na každou ženu, jež si dovolí být mu rovna, jež si dovolí zpochybnit jeho výsady (včetně té, že ženy jsou jedním z prostředků směny mezi muži), jež si dovolí prohlásit za primární své vlastní potřeby … Proto pro ženu být nezávislá v této sexistické společnosti znamená, že vlastně nemůže být ženou – musí být lesbou. To samo o sobě vypovídá o skutečné pozici žen ve společnosti. Je v tom jasně řečeno: žena a osoba jsou protichůdné termíny[7].

Protilesbické postoje jsou navíc prostředkem oddělení žen jedné od druhé – nejen doslova (protože kulturním ideálem je, aby si každý dospělý muž přivlastnil jednu dospělou ženu a žil s ní a jejich potomky v izolované nukleární jednotce), ale také psychologicky a politicky:

Pokud může být označení „lesba“ užito k zastrašení ženy od militantních postojů, k jejímu oddělení od jejích sester, k jejímu odvrácení od toho, aby připsala větší důležitost něčemu jinému než muži a rodině – pak je v celém tomto rozsahu pod kontrolou mužské kultury[8].

Bude dál usilovat o mužův souhlas, identifikovat se s hodnotami definovanými muži a nenávidět sebe i ostatní ženy. A nebude rozumět tomu, proč tyto hodnoty dodržuje a že zde jsou ještě jiné alternativy;

(6) socializací odlišnou na základě genderu, jenž je ve většině známých společností spojen s nerovností pohlaví. Pohledy na ženskou a mužskou přirozenost se mohou v různých kulturách lišit, avšak ve všech nám známých kulturách jsou spojeny s tím, že ženy a muži plní specifické úlohy založené na těchto údajných rozdílech. V některých kulturách je dělba práce podle pohlaví mnohem méně přísná než v jiných[9]; a v některých kulturách mohou být ženské role vysoce ceněny, dávají-li ženám pod kontrolu instituce, které jsou pro společnost klíčové, anebo existuje-li rovnováha mezi institucemi kontrolovanými muži a ženami[10];.

Jak Hartmann poukazuje v jednom z dřívějších článků, mezi antropology existují široké neshody ohledně původu patriarchátu, jeho vývoje, jeho univerzálnosti a prostředků, jimiž můžeme stanovit jeho formu a rozsah[11].

Co potom ale víme? Čtení literatury a snaha vytáhnout inteligentní smysl z etnografických a politických kontroverzí často sklouzne k obraně *mého* antropologa/žky proti *tvému* antropologovi/žce. Obecně si ale myslím, že lze s klidem říct, že žena bývá primárně, pokud ne zcela výlučně zodpovědná za péči o děti, bývá vnímána jako mužova sexuální/do-mácí služka a bývá za tyto aktivity méně ce-něna, než je muž za ty své.

Co bylo dřív, dělba práce, anebo genderově rozdílná socializace? Je to jako pokládat tu starou otázku o vejci a slepici; vyberete-li jednu z možností, přikláníte se tím k redukcionistickému pohledu na proces, jenž je nyní rovnocenně závislý na existenci obou.

Například: Hartmann shrnuje analýzu Gayle Rubin v knize „Kšeftování se ženami: Poznámky k ‚politické ekonomii‘ pohlaví“ (The Traffic in Women: Notes on the ‚Political Economy‘ of Sex) následovně: dělba práce vede k genderovému rozdělení, které vede ke vzájemné ekonomické závislosti mezi muži a ženami, která vede k přísné heterosexualitě, která vede k „pohlavním subkulturám, v nichž mají muži a ženy odlišnou životní zkušenost“. (Hartmann, str. 16)[12].

Namísto vytváření těchto příčinných řetězců z materiálních podmínek navrhuji uchopit věc tímto způsobem: v tomtéž rozsahu, jakým jsou socializace (založená na odlišném chápání mužské a ženské přirozenosti) a dělba práce obojí aspekty patriarchátu, mužské moci nad ženami, jsou i směsí jak materiálního, tak ideologického. Abychom změnili jedno z nich, musíme změnit oboje.

(7) Ideologie patriarchátu, víra, že muži jsou nadřazeni ženám, zahrnuje i domněnku, že muži mají právo kontrolovat životní podmínky žen. Aby člověk prosadil své „právo“ kontrolovat druhé, musí o nich smýšlet jako o postavených níže na škále lidskosti a (alespoň metaforicky, když už ne skutečně) jako o svém majetku. Psychologické důsledky přijetí definice sebe sama jako méněcenné bytosti s sebou nese vlastní podceňování, bagatelizování, pasivitu a izolaci.

Ale tyto důsledky nejsou jen psychologické: ovlivňují také materiální podmínky života člověka, a to odstraněním ochoty vzbouřit se či v první řadě potlačením těch podmínek, jež by dovolily vzpouře vůbec vzniknout. Na to upozornily mnohé feministické teoretičky a velmi dobře toto formulovala Kay Boals ve svém článku „Politika kulturního osvobození“(The Politics of Cultural Liberation)[13]. Boals popisuje stavy vědomí, které potřebují kulturně utlačované skupiny jako kolonizovaní lidé, černoši v USA, homosexuálové v heterosexuální společnosti a ženy v patriarchálním systému na to, aby přemohli dominantní skupinu. Dominance je „nejen technologická, ekonomická nebo vojenská, ale také emocionální, kulturní a psychologická a v ovládaných vytváří přetrvávající pocit podřízenosti a nejistoty“[14]. Osvobození tedy zahrnuje vzpouru proti *všem* těmto faktorům, které nevytvářejí shluk zjednodušitelný na materiální či psychologické, nýbrž které jsou obojím.

Ženám, k nimž je materiálně i ideologicky přistupováno, jako by byly majetkem mužů, nestačí získat přístup ke zdrojům ekonomické produkce (přestože je to samozřejmě nezbytné); ani nestačí, aby získaly kontrolu nad svojí sexualitou (ačkoli i to je potřeba). Ženy potřebují také získat *vědomí*, že jsou utlačovány *jako ženy*, že nejsou podřízené a že patriarchát nemusí být nevyhnutelný. Pro ženy žijící v nukleární rodině, izolované v párových vztazích s muži, žijící v patriarchální kultuře, která definuje muže jako míru věcí, může být těžké vůbec vidět nějakou možnost mimo rámec stereotypizované ženskosti; a dokonce i pro ženy, jež se nenacházejí v takové situaci, může být složité vidět patriarchální ideologii takovou, jaká skutečně je, a odmítnout ji. V každém případě, pokud zde neexistuje toto vědomí, je velmi těžké vypěstovat smysl pro solidaritu s ostatními ženami.

Ačkoli hovořím především o podmínkách naší společnosti, tyto principy přesahují její hranice. Antropoložka Michelle Z. Rosaldo v „Ženy, kultura a společnost: teoretický přehled“ (Women, Culture and Society: a Theoretical Overview) říká, že při srovnání kultur zjistíme, že „nejnižší status mají ženy v těch společnostech, kde je přísně oddělena soukromá a veřejná sféra a kde jsou ženy od sebe navzájem izolované a držené pod autoritou jednoho muže ve svých domovech“[15].

Právě tyto podmínky, jež izolují ženy od sebe navzájem, vedly radikální feministky k prohlášení, že „osobní je politické“, a k analýze životů žen v patriarchátu pohledem této věty. „Osobní je politické“ neznamená, jak tomu někteří lidé špatně porozuměli, že by ženy měly veřejně vystoupit a brát se za „svou věc“ bezohledně ignorujíce ostatní druhy útlaku jako třídu a rasu. Na rozdíl od některých marxistů Hartmann toto netvrdí. Nicméně říká: „Osobní je politické“ pro radikální feministky znamená, že původní a základní třídní dělení jde mezi pohlavími a že motivační silou historie je snaha mužů získat moc a dominanci nad ženami, tedy dialektika pohlaví“ (Hartmann, str. 13). Jak já tomu rozumím, tento koncept má více co do činění s následky než s příčinami. Má nám poskytnout základní rámec, v němž můžeme pracovat s podmínkami, jež izolují a oddělují ženy, způsoby, jimiž se životy žen liší od životů i těch nejvíce sympatizujících mužů, a faktem, že věci, které se dějí ženám, nejsou ani „soukromé“ ani „osobní“, nýbrž jsou výsledkem bytí ženou. Jestliže tato analýza často příliš zjednodušila (někdy dokonce přehlédla) faktory rasy, třídy, národnosti, věku, rodinného statutu a sexuální orientace, zdůraznila naopak sdílené podmínky bytí ženou s průřezem ostatními faktory. Dala je do politického kontextu a umožnila tak ženám lépe společně pracovat proti patriarchátu v kontextu seberespektu, nikoli sebepodceňování.

Klitoridektomie ničí schopnost ženy mít orgasmus; infibulace svazuje její reprodukční svobodu. Na jedné úrovni může být tato brutální praxe vysvětlena Hartmann analýzou kontroly ženské sexuality ve službách patriarchální potřeby kontrolovat její pracovní sílu. Ale je v tom víc: trápení takovou bolestí a často závažnými fyzickými problémy, které následují, odejmutí práva na sexuální uspokojení a práva kontrolovat vlastní sexualitu, použití žen (v některých kulturách) na provedení těchto praktik jiným ženám – to je obrovská fyzická a psychologická dominance. Člověk se až diví, proč se ženy nebrání, neodmítnou útoky na vlastní těla a neodmítnou jakoukoli účast na obdobném mrzačení dalších žen. Tyto praktiky představují mocenské vztahy v jejich nejextrémnější, nejpatologičtější formě. Tyto i všechny ostatní formy ritualizovaného, kulturně přijatelného násilí jednoho pohlaví, třídy nebo rasy na druhém jsou podporovány hierarchií a autoritou. Zmizí pouze tehdy, až vytvoříme formy organizace, které nedovolí mocenským vztahům déle přežít.

Ve Spojených státech není klitoridektomie prováděna od 19. století. Dnes je hlavní formou násilí vůči ženské reprodukční anatomii hysterektomie. Samozřejmě jsou případy, kdy je hysterektomie z lékařského hlediska vhodná; ale vzplanula tu epidemie nepotřebných hysterektomií. Mezi lety 1970 a 1975 byl nárůst celých 25 procent; 725 000 zákroků v roce 1975 udělalo hysterektomii nejběžnější operací v USA[16]. Téměř 50 procentům z nich se přitom dalo vyhnout nebo nebyly z lékařského hlediska nezbytné[17].

Další formou násilí vůči ženám je destrukce jejich reprodukční schopnosti prostřednictvím nedobrovolné sterilizace. (To může, ale nemusí zahrnovat již zmíněnou hysterektomii). Ačkoli je sterilizace jednou z forem antikoncepce, kterou si občas žena (či muž) dobrovolně vybere, vzbuzuje řadu otázek, které přesahují oblast medicíny: proč státní nemocnice sterilizovaly přes 3000 Američanek indiánského původu, aniž by většině z nich řekly, že operace je nevratná, a aniž by od nich k operaci získaly zasvěcený souhlas? Kolik chudých žen bylo nedobrovolně sterilizováno ze „socio-ekonomických“ důvodů – což je ospravedlnění použité v široce medializovaném případě americké indiánky Normy Jean Sereny? Kolik praktických lékařů věří, jako jich v roce 1972 podle studie věřilo celých 97 procent, že je správné sterilizovat na státní náklady ženy, které měly nemanželské děti?[18] Kolik žen všech tříd a ras je považováno za „hysterické“? Kolik žen v přechodu je nazíráno jako neurotické, jako připravené být zbaveny „nepotřebného, krvácejícího, symptomy produkujícího, potenciální rakovinu nesoucího orgánu“?[19]

Odpovědi na tyto otázky přetínají hranice pojmu „kontrola ženské pracovní síly“. Stojí za ním ideologie patriarchální moci – ideologie, která prohlašuje, že je příslušné, správné, dokonce *v jejich nejlepším zájmu*, když jsou tyto věci ženám prováděny.

Druhem násilí je i nutit nechtěně těhotnou ženu donosit dítě – vedle tlaku její rodiny, náboženského tlaku, tlaku vládní politiky zaměřené na zvýšení počtu pracovní síly a ekonomického tlaku nemožnosti dovolit si bezpečný, legální potrat. A všechny tyto nátlaky jsou ještě zesíleny tlakem, jenž nutí ženu myslet si, že rození dětí je jejím hlavním smyslem života. I když tyto podmínky popisují především situaci žen v kapitalistických zemích, v žádné industrializované zemi na světě – kapitalistické či socialistické – nemá každá žena bezpodmínečnou svobodu rozhodnout se, zda bude či nebude mít děti.

Pokud se souvislost s násilím zdá nejasná, toto by ji mělo osvětlit: počet potratů provedených federálně financovanou Medicalaid poklesl za posledních 11 měsíců roku 1978 o 99 procent, protože se na ně vztahovalo tak mnoho omezení[20]. Vládní studie naznačily, že pokud by bylo v USA zrušeno financování Medicalaid, mohli bychom očekávat, že každoročně zemře 250 až 300 žen a dalších 25 000 utrpí vážné zdravotní komplikace v důsledku uměle vyvolaných nebo nelegálních potratů[21]. Chudé ženy umírají nejen na následky pokusů o ukončení těhotenství: provázanost mezi rasou, třídou a sexuálním útiskem může být doložena i faktem, že úmrtnost při porodu byla ve Spojených státech v roce 1974 3,5krát vyšší u černých žen než u bílých. To je také násilí.

(8) Konečně, patriarchální moc je vykonávána, udržována a posilována prostřednictvím forem násilí zaměřených specificky na ženy. Hrozba násilí nemusí být vždy provedena v praxi, pokud je chápán její potenciál. Ačkoli samozřejmě mnozí muži nikdy nespáchají žádné násilí na ženě a jsou sami potenciálními oběťmi mnoha forem násilí, jeho určité aspekty musí být v patriarchálním kontextu obecně pochopeny. Násilí na ženách se zdá být přítomno ve všech podobách politické ekonomie, v každé podobě sociální struktury;

Násilí má často sexuální formu – je to útok na sexuální autonomii ženy nebo na její právo mít pod kontrolou svou vlastní reprodukční schopnost. Sexuální násilí slouží patriarchátu dvěma způsoby: pomáhá kontrolovat ženskou pracovní sílu prostřednictvím omezování její sexuality, jak říká Hartmann, *a také* pomáhá udržet nadřazenost mužů a mužskou solidaritu nezpochybněnou. To zahrnuje víc než jen kontrolu ženské pracovní síly: je to kontrola *jí*, protože ona je ženou; s tím spojené důsledky ji mají omezit v tom, kam může jít a co může dělat; zvýšit její strach a pasivitu – souhrnně, posílit nerovný mocenský vztah žen vůči mužům.

I když některé etnografické důkazy svědčí o tom, že násilí vůči ženám neexistuje ve všech kulturách[22], je velmi těžké ověřit správnost takových dat. Antropoložka Paula Webster poukazuje, že etnografové jsou slepí k důkazům uplatňování sexuální síly vůči ženám ve „společnostech prohlašovaných za rozdělené, avšak rovnocenné a egalitářské, pokud ne přímo matriarchální“[23], především pokud je v nich znásilnění rituálem mužské solidarity nebo kulturně odsouhlaseným přechodovým rituálem. Data jsou „roztroušená, zlomkovitá a vychýlená“; mnohdy etnografické zprávy znásilnění vůbec nezmiňují, a pokud ano, je prezentováno z mužské perspektivy, anebo nepřímo ospravedlněno jako forma odosobněné „normy“[24]. Někdy je dokonce předpokládáno, že si žena znásilnění užívá; tento pohled je snadno podporován právě tím, že se antropologové nezeptali *jí*, jak se jí líbí být znásilňována.

Znásilnění má málo co do činění s mužskými sexuálními potřebami, nýbrž je uplatněním mužské moci. Ve společnostech, které Webster zkoumala, je znásilnění trestem za celou řadu „provinění“ vůči mužskému pořádku, nebo dokonce za žádné provinění:

Ženy jsou znásilňovány, když odmítají pracovat, za cizoložství, za nerespektování mužské autority, za opuštění vesnice bez doprovodu, za odhalení tajemství muže, za vyjití z domu v noci. Jsou znásilňovány skupinami mužů či jednotlivými muži, ve válce, při svádění, při rituální iniciaci[25].

Existující důkazy ukazují, že znásilňování se děje ve společnostech bez ohledu na převládající výrobní způsob; existuje v „předtřídních“ (a podle všeho „egalitářských“) společnostech, stejně jako ve společnostech s extrémní třídní nerovností.

Webster hovoří dále: podle jejího mínění se její práce setkala s velkým nepřátelstvím a odporem ze strany marxistických feministek. Usiluje-li člověk o vysvětlení existence fenoménu znásilnění v tolika různých kulturách, stává se složitým, ne-li nemožným zasadit je do marxistické perspektivy.

Násilí proti ženám nabývá vedle znásilnění mnoha dalších forem. A i když vyloučíme z diskuse historické praktiky jako pronásledování čarodějnic nebo stahování chodidel dívkám v Číně, i když omezíme diskusi na formy násilí existující právě nyní, délka takového seznamu bude ohromující.

Dobrovolné mrzačení ženských reprodukčních/sexuálních orgánů je formou násilí. V mnoha zemích Afriky a Středního Východu stejně jako v Indonésii a Austrálii je rituální mrzačení ženských genitálií běžnou praxí. Ženy jsou podrobovány klitoridektomii (odříznutí klitorisu a malých stydkých pysků) nebo infibulaci (klitoris je odstraněn a strany vulvy jsou sešity, aby je od sebe odstřihl nebo roztrhl až manžel)[26].

Ačkoli nejzranitelnější jsou v případě násilí ve formě vnucené kontroly nad reprodukčním životem chudé ženy a příslušnice menšin, žádná žena není z nebezpečí vyjmuta. Takzvaní stoupenci práva na život chtějí odepřít právo na potrat *všem* ženám všemi dostupnými prostředky: obtěžováním žen, které podstoupily potrat, i lékařů, kteří potraty vykonávají; bombovými útoky na kliniky; prosazováním dodatku o „lidském životě“ do ústavy.

Násilné je odepřít právo na potrat a neposkytnout bezpečnou, bezpodmínečně účinnou antikoncepci. Zvažme následující:

- Orální antikoncepce, původně testovaná na obyvatelích Puerto Rica, Haiti a Apalačského pohoří, je nyní spojována se vznikem krevní trombózy, infarktem, nádory jater a močového měchýře a dalších problémů.
- Nitroděložní tělísko Dalkon Shield IUD způsobilo 17 prokázaných úmrtí a 247 septických potratů za pět let jeho prodeje v USA.
- Diethylstilbestrol (DES), nejdříve používaný k prevenci samovolných potratů, později jako „morning after“ pilulka k zabránění otěhotnění, byl nakonec zakázán přidávat do potravy pro dobytek, neboť se ukázalo, že je karcinogenní; pro lidské ženy je však dosud ve vybraných případech používán.
- Terapie náhrady estrogenu (Estrogen replacement therapy ERT) pro ženy v menopauze je spojena s překvapivým nárůstem případů rakoviny dělohy.

Dalšími formami síly specificky zaměřené proti ženám jsou sexuální obtěžování, zneužívání holčiček a bití. Často tyto i další formy násilí dopadají nejtížeji na ženy, které jsou nejméně schopny žít v alespoň určité míře ekonomické a psychologické nezávislosti. Ale nejsou omezeny jen na nějakou podskupinu žen. Někdy se jedná o izolované činy individuálních mužů vůči individuálním ženám; jindy jde o výsledky zákonů a institucionalizovaných politik, které omezují kategorie žen a jsou vykonávány jak ženami, tak muži. Některé zákony či politiky pramení z mužského opovržení a nenávisti k ženám – či dokonce (jako např. podpora omezení potratů nebo sterilizace žen závislých na státní sociální pomoci) ženami, jež pohrdají ostatními ženami. Tyto zákony pravděpodobně nejčastěji vznikají jednoduše a bezohledně jako součást *toho, jak se věci mají.* To je přesně to, co jsem měla na mysli pod pojmem patriarchát. Specificky se protíná s kapitalismem, ale každý z nich přesto zůstává oddělen. A sám patriarchát není nic jiného, než institucionalizovaná nerovnost, která je jak příčinou, tak důsledkem mocenských vztahů – vztahů dominance a podřízenosti.

Závěr

K čemu vede analýza Hartmann v praxi? To není zcela jasné. Zčásti se domnívám, že ačkoli Hartmann a další marxistické feministky reagují na omezení teorie, která ignoruje pohlaví, zůstávají stále některými těmito omezeními svázány. Ačkoli marxistické vysvětlení fungování kapitálu nelze popřít, i ono vypouští mnoho z reality ženských životů. Nakolik jsou marxistické feministky spoutány vlastními předpoklady, tak velké budou jejich nevyhnutelné těžkosti s vytvořením akčních programů, které by obešly ty aspekty patriarchátu, jež nejsou specificky spojené s kapitalismem. A marxistická teorie jim nedovolí prokopat se hlouběji ke zdrojům jak patriarchátu, tak kapitalismu.

Co by tedy měly feministky dělat? Jak říká Hartmann, zdá se, že radikální křídlo ženského hnutí, které podle její definice zahrnuje ženy, jež jsou „proti systému, proti kapitalismu, proti imperialismu, socialistky, komunistky, marxistky, cokoli“ (Hartmann, str. 30), ztratilo mnoho ze své pozice ve prospěch buržoazního feminismu. V masových médiích, v mnoha kurzech a textech zaměřených na ženská studia, v členství a cílech různých ženských skupin a komisí, v požadavcích na Ženskou stranu, dostal feminismus vybledlou, bezpečnou, nerevoluční podobu. Nemůžeme to nechat takto dál pokračovat.

Ženy potřebují vědět (a je jim stále více bráněno dozvědět se), že feminismus *není* o oblékání, které přinese úspěch, o tom, jak se stát ředitelkou společnosti nebo jak získat hlasy ve volbách; *není* to o dvoukariérovém manželství a dovolené na horách a trávení obrovského množství času s vaším manželem a dvěma rozkošnými dětmi, protože máte pomocnici v domácnosti, která vám tohle všechno umožní, ale která zároveň nemá ani čas ani peníze, aby mohla dělat to samé pro svoji rodinu; ani Ženská banka ani strávení víkendu na drahém kurzu vám *nedokáže* zaručit, že se naučíte být asertivní (a nikoli agresivní); rozhodně to není o získání pozice policejního detektiva nebo agenta CIA nebo námořního generála.

Ale pokud tyto pokřivené obrazy feminismu jsou pro kteroukoli z žen, jež chceme oslovit, více reálné než ty naše, je to částečně naše vlastní chyba. Nepracovaly jsme dostatečně tvrdě na poskytnutí jasné a smysluplné alternativní analýzy, která by se vztahovala k životům lidí, a na rozšíření aktivních, přístupných skupin, v nichž působíme.

Když jsem vyučovala na vysoké škole, zjistila jsem, že studentky přicházející do mých kurzů se domnívaly, že feminismus je alespoň o některých z těch věcí, o nichž buržoazní feministky tvrdily, že je. Možná chtěly získat některé z těch věcí samy pro sebe, možná ale ne; ale málo jich přišlo s nějakým druhem radikální analýzy. A proč by také měly? Nikdy se s ní nesetkaly. Avšak trvale zjišťuji, že mnohé jsou vysoce přístupné a velmi se zajímají o principy radikálního a anarchistického feminismu. A intenzita jejich reakce jde napříč třídami, rasami, věkem i rodinným statusem.

Existují tedy alternativy. Jak tvrdí Hartmann: *buď* tu máme past buržoazního feminismu, *anebo* marxistickou analýzu, která bohužel naprosto dominuje feminismu na levici. Vedle těchto dvou možností je zde stále živý radikální feminismus: Můžeme jej nalézt na stránkách feministických periodik jako *Off Our Backs* (Slezte z našich zad), *Heresies* (Hereze) a *Chrysalis*; v ženských centrech a svépomocných klinikách a sebeuvědomovacích skupinách; ve skupinách bojujících proti znásilňování a bití; v pokusech restrukturalizovat organizace, práci a osobní vztahy; v některých z pokusů vytvořit to, čemu se říká ženská kultura.

A anarchistický feminismus je malé, avšak rostoucí hnutí. Má velmi určité záměry, jak přenést směs myšlenek radikálního feminismu a sociálního anarchismu do praxe. Anarchistické feministky kladou důraz na

odstranění státu a všech ostatních forem centralizované, hierarchické a nátlakové organizace. Toho se snaží dosáhnout vytvářením nových forem organizace, např. tím, co je nesprávně nazýváno malá skupina „bez vedení". (Aby uspěla, musí taková skupina být dobře organizována a musí se jí dostávat vysoké úrovně závazku, energie a zasvěcené účasti od všech jejích členů/ek). Navíc usilují o spojení osobního a politického ve všech fázích teorie i praxe; o vytvoření spolupráce a vzájemné pomoci; o horizontální, nikoli vertikální koordinaci skupin; o rovnocenné sdílení všech podstatných zdrojů – ekonomie, politiky, vzdělání, dovedností; o resocializaci dospělých a socializaci dětí pro hodnoty rovnosti, svobody a osobní autonomie; o odstranění genderové socializace; o odstranění myšlenky a skutečnosti vlastnických vztahů (vlastnictví osoby i věci); o udržení prostředků, jež jsou v souladu s důsledky; o vytvoření anarchistické kultury.

Mnohé z těchto bodů jsou slučitelné se socialismem. Ale zásadní rozdíl leží v důrazu na moc. Jestliže jsou mocenské vztahy jsou klíčem k otázce třídní a pohlavní nerovnosti i ke všem ostatním formám nerovnosti, pak nás marxistická analýza může dovézt jen tam a ne dál. A manželství marxismu a feminismu by mohlo vstoupit do rozvodového řízení. Samozřejmě bychom doufali, že by pak zůstali přáteli.

Z knihy *Women and Revolution*, kterou editovala Lydia Sargent (1981, Boston, South End Press) přeložila *Bohdana Rambousková*

Poznámky:

7) „The Woman-Identified Woman," in: Anne Koedt, Ellen Levine a Anita Rapone, ed., *Radical Feminism* (New York: Quadrangle, 1973), str. 241 – 242
8) Ibid., str. 243
9) Například dvě kultury, v nichž jsou sexuální role relativně tvárné a genderový status relativně egalitářský, viz. Patricia Draper, „!Kung Women: Foraging and Sedentary Contexts," in: Reiter, Rayna R., er., *Toward an Anthropology of Women* (New York a Londýn: Monthly Review Press, 1975), str. 77 – 109; a popis Indiánů kmene Tlingit na Aljašce in: Constance Sutton, Susan Makiesky, Daisy Dwyer a Laura Klein, „Women, Knowledge, and Power," in: Rohrlich-Leavitt, , Ruby, ed. Women Cross-Culturally: Change and Challenge (Haag: Mouton, 1975), str. 581 – 600
10) Viz Schlegel, Alice, ed. *Sexual Stratification: A Cross-Cultural View* (New York: Columbia University Press, 1977)
11) „Capitalism, Patriarchy, and Job Segregation by Sex," Signs: Journal of Women in Culture and Society, 1:3, pt.2 (jaro, 1976), str. 137 – 169, zejm. str. 140 – 147
12) Rubin článek vyšel v Reiter (viz pozn. č. 9), *op. cit.*, str. 157 – 210
13) In: Jaquette, Jane S., ed., *Women in Politics* (New York: Wiley, 1974), str. 322 – 342
14) Boals, *op. cit.*, str. 322
15) „Women, Culture, and Society: A Theoretical Overview," in: Michelle Z. Rosaldo a Louise Lamphere, ed., *Women, Culture, and Society* (Stanford, CA: Stanford University Press, 1974), str. 36
16) Informoval *The Washington Post*, 10. května 1977
17) Boston Women's Health Book Collective, *Our Bodies, Ourselves* (New York: Simon and Schuster, 1976), str. 148
18) Ad Hoc Women's Studies Committee Against Sterilization Abuse, *Workbook on Sterilization Abuse*. Bronxville, NY: Women's Studies Program, Sarah Lawrence College, 1978, viz zejm. str. 20 – 22
19) Citace connecticutského gynekologa Ralpha C. Wrighta, citovaného v *Our Bodies, Ourselves*, str. 148
20) *The Washington Post*, 8. března 1979
21) Gallagher, Janet. „Abortion Rights: Critical Issue for Women's Freedom," *WIN Magazine*, 8. března 1979, str. 11
22) Viz např. materiály Draper o !Kung v Reiter, zejm. str. 91; a práci Mead o Arapéších, citovanou v Rosald, „Women, Culture, and Society," str. 18.
23) „Rape Research: One Woman's Drama," *Quest: A Feminist Quarterly*, IV:3 (léto, 1978), str. 81; viz též přednášku Websterové „The Politics of Rape in Primitive Society," přednesenou na 75. výročním shromáždění Americké antropologické asociace, Washington, D.C., 197624) *Ibid.*, str. 80
24) *Ibid.*, str. 81
25) *Ibid.*, str. 81
26) Popis praktik na Guinei viz Diana E. H. Russell a Nicole Van de Ven, ed., *Crimes Against Women: Preceedings of the International Tribunal*, (Millbrae, CA: Les Femmes, 1976), str. 150 – 151

Michel Chossudovsky
VÁLKA A GLOBALIZACE
Pravda o 11. září

Bylo rozpoutání „války proti terorismu" skutečně reakcí na útoky z 11. září?
Nešlo o pouhou záminku pro realizaci dlouhodobě plánované strategie?
Kdo věděl předem o útocích na Světové obchodní centrum a Pentagon?
Co dělal šéf pákistánské tajné služby proslulé svými kontakty s teroristy 4. - 13. září 2001 ve Washingtonu?
Jaké jsou společné zájmy islamistických teroristů a Bushovy administrativy?
Co je „Strategie Hedvábné stezky"?
Jaká je souvislost mezi ekonomickou globalizací a válkou?
Je svět na pokraji jaderného konfliktu?

Kanadský profesor ekonomie **Michel Chossudovsky** klade tyto a další otázky, které jsou v dominantních médiích tabu. Odpovědi, které nastiňuje, představují pohled na současné světové dění, který je odlišný od povrchních frází většiny politiků, novinářů a mediálních „odborníků".

Nedávno vyšel český překlad Chossudovského knihy VÁLKA A GLOBALIZACE. Pravda o 11. září. Kniha, jejíž originál War and Globalisation vyšel v listopadu 2002 a byl již přeložen do 6 jazyků, je rozsáhlou analýzou kontextu, příčin, průběhu i důsledků útoků z 11. září 2001 a války v Afghánistánu. Autor analyzuje „válku proti terorismu" v souvislostech americké spolupráce a společných zájmů právě s těmi teroristy, proti nimž nyní USA bojují. Shromažďuje pozoruhodné množství dokladů o americké podpoře islamistickému terorismu, a to i po skončení studené války. Upozorňuje na dlouhodobou americkou finanční i materiální podporu Usámy binLádina, Talibanu, ale i mnoha dalších islamistických teroristů např. v Kašmíru, v Číně, na území bývalého SSSR i bývalé Jugoslávie. Na základě těchto skutečností dochází k závěru, že teroristické útoky na podzim 2001 byly pouze záminkou pro přijetí předem připravených opatření. „11. září je největším podvodem v amerických dějinách," píše Michel Chossudovsky.

Kniha upozorňuje na souvislosti válek, ekonomické globalizace a soupeření mocenských skupin. Podrobně sleduje zejména úsilí nadnárodních naftařských gigantů o vybudování ropovodů a plynovodů ze Střední Asie. Stranou jeho pozornosti ale nezůstávají ani aktivity státních struktur, včetně tajných služeb. Dochází přitom k varujícím obecným závěrům: „V 'novém světovém řádu' přebírají vojenští plánovači na ministerstvu zahraničí, v Pentagonu a v CIA velení v zahraniční politice. Jsou ve spojení nejen s NATO, ale udržují kontakty i s vysoce postavenými činiteli Mezinárodního měnového fondu (MMF), Světové banky a Světové obchodní organizace (WTO). Ve Washingtonu sídlící mezinárodní finanční byrokracie, zodpovědná za prosazování smrtící 'ekonomické léčby' v rozvojových zemích a ve většině zemí bývalého sovětského bloku, zároveň udržuje úzké pracovní vztahy s finančním establishmentem na Wall Street. Moc v tomto systému je v rukou globálních bankovních a finančních institucí, vojensko-průmyslového komplexu, ropných a energetických gigantů, biotechnologických a farmaceutických konglomerátů a mocných mediálních a komunikačních korporací, které vypouštějí vykonstruované zprávy a otevřeně ovlivňují průběh světových událostí nestoudným překrucováním skutečností", shrnuje Michel Chossudovsky.

Nakladatelství :intu: vydává tuto knihu jako příspěvek do veřejné diskuse o 11. září, „válce proti terorismu" a globalizaci, jako příspěvek, o němž se domníváme, že v českém prostředí dosud výrazně chybí.

vydává nakladatelství **:intu:**, Praha 2003, formát A5, 144 str., brožované, cena 165 Kč, e-mail: **knihy@intu.cz**

NARODNIČKY

Do roku 1876 se dělilo ruské revoluční hnutí do dvou hlavních skupin. Na severu byla nejvíce zastoupena propaganda činu, zatímco na jihu měli převahu rebelové. Obě skupiny v praxi ztroskotaly, nebyly totiž schopny trvale nadchnout pro své ideály. Lépe byla přijímána možnost učit se psát a číst, jinak byli/y ale rolníci a rolnice nedůvěřivější než lidé ve městech. Sotva se mohlo mluvit o třídě pracujících, tehdy se industrializace v Rusku nalézala ještě v bačkůrkách. Vnější politické podmínky byly nadále katastrofální. Trvalé zřízení kolektivistického soudružského společenství bylo z velké části díky hospodářskému nátlaku rozbito. Mezitím byla spousta soudruhů a soudružek uvězněna, ideje, na jejichž širší bázi s pomocí soudružského společenství byl pomalu revoluční proces uváděn do pochodu, nefungovaly. Těm, kterým se nechtělo dále pokračovat, bylo jasné, že nová základna pro revoluční praxi se musí znova přepracovat. V Petrohradě pracovalo mnoho skupin na novém programu. Výsledkem byl program narodniků. Toto bylo převzato do programu strany *Zemlja i volja* (*Země a svoboda)*.

I přesto, že byl Bakunin v exilu ve Švýcarsku, byl jeho vliv v polovině 19. století na vznikající anarchistické skupiny nepopiratelný. Dlouhý čas se pokoušel, aniž dosáhl výsledku, zakládat tajné spolky. Díky nepřímému vlivu Bakuninových děl, především prostřednictvím nelegálně rozšiřovaného prvního čísla časopisu *Narodnoje delo (Národní věc*), a na základě do té doby ztroskotavších aktivit, vzniklo v sedmdesátých letech 19. století národnické hnutí. Roky 1876 – 1879 byly formovány snahou zagitovat co největší částí ruského národa – zejména rolnictva, dále byla snaha vybojovat si co největší část půdy, která ležela ladem. Mnoho žen se zásadně účastnilo národnického hnutí. Například anarchistky sestry Fignerovy, Sofie Perovskaja, Věra Zasuličová.

Bez naděje na reformu shora hledaly kontakty na radikální studentské skupiny, zdůrazňovaly ve svém vzdělání aspekt společenské užitečnosti. Chtěli „jít mezi lid“. Toto bylo heslem a vůdčí ideou žen.

„Chtěly jsme vnést socialistické ideje mezi lid, bez všech ústupků mezi lidmi vládnoucímu světonázoru; považovaly jsme za nutné hovořit s lidmi nejen o kolektivním společném vlastnictví, nýbrž i o kolektivní práci postavené na principu: ‚každý podle svých schopností´ – a podle kolektivní spotřeby plodů práce podle principu: ‚každému podle jeho potřeb.´ Krátce, myslely jsme, že mezi lidmi vzděláme uvědomělé socialisty a socialistky v západoevropském duchu. K tomu bylo nutné žít mezi lidmi, a jak to nejvíce šlo s nimi splynout. Snažily jsme se nerozlišovat mezi intelektuály a manuálně pracujícími. (…) Program skupin, jejíž členkou jsem byla, jsem vyhodnotila tato pozorování a hovořila dále o sociální revoluci, která uskuteční socialistické ideály, jako o události blízké budoucnosti. Bylo nás dohromady dvanáct studentek, ale věděly jsme, že vedle nás existují další skupinky se stejným cílem a také jsme věděly, že práce na širší bázi může být příkladem pro ostatní.“ (Vera Fignerová)

V létě 1873 vyšlo první číslo časopisu *Vperjod (Vpřed)*. Toto číslo poskytlo studentkám silný myšlenkový podnět a vyvolalo mnoho diskusí a podnětů.

Od roku 1869 existoval také ženský kroužek, ten dával dohromady samostatný vyučovací program. Hnací silou byla Sofie Perovskaja. Z jejich iniciativy vyšlo založení jedné z aktivistických anarchistických skupin, kroužku kolem Čajkovského, ke kterému patřil také Petr Kropotkin. Jako většina těchto mladých narodniček pocházely z urozených rodin, prosadily si místo na univerzitách proti vůli svých otců, následně se vzdělání vzdaly kvůli svému aktivismu.

Sofie Perovskaja

„Vytvořila se třemi sestrami, dcerami bohatého továrníka Kornilova malou skupinu pro sebevzdělávání, z této skupiny se později vyvinul náš kruh kolem Čajkovského. Perovskaja byla jedna z těch, co měla revoluční myšlenky pevně zasazené v srdci, byla to bojovnice spolehlivá a pevná jako ocel. Potřebovala sedláky k tomu, aby je milovala a pracovala pro ně, ne proto, aby se opatřovala nějakými přednostmi.“ (Petr Kropotkin, Paměti revolucionáře, svazek II)

Většina velmi mladých žen diskutovala všechnu autoritu. S tím souviselo samozřejmě i čtení děl v originále, aby se nespoléhaly pouze na interpretaci. Jako už před nimi populistky[1], kladly i ony velký důraz na sebevzdělávání, nosily raději mužské šaty, učily se jezdit na koni, trávily hodně ze svého volného času na venkově, aby zde mohly vést politické diskuze. Chtěly si rozšířit i svoji vnější svobodu.

Stejně jako studentky v Rusku, byly i studentky v zahraničí konfrontovány s represí.

„V létě 1783 vydala ruská vláda nařízení, které se týkalo ruských studentek studujících na Curyšské univerzitě, měly tuto univerzitu bezodkladně opustit, pod trestem nepřipuštění ke státním zkouškám v Rusku. My jsme byly nejvíce poškozeny. V dalším bodě, který byl věnován nám a nás ženy nejvíce poškozoval, se psalo, že ruské ženy se pod záminkou studia chtěly oddávat slastem volné lásky. Tato drzá pomluva vedla k tomu, že nás mnozí cizinci považovali za lehké a nespolehlivé ženy.“ (Vera Fignerová)

Z politických důvodů a také ze strachu před represemi se vrátilo mnoho žen ze zahraničí domů. Po příjezdu se usadily v Rusku a znovu se organizovaly. Mnoho z nich se znovu „našlo“ v narodnickém hnutí, kde převzaly důležité funkce a trvale udržovaly význam této skupiny. Trvaly na tom, že kritérium pro přijetí nových členů a členek bude morální integrita. Dále trvaly na demokratických strukturách a dalších důležitých anarchistických principech jako bylo například rozhodování na základě konsensu.

S rokem 1873 byl zahájen velký odchod studentů a studentek mezi lid. Tisíce z nich, mezi nimi minimálně třetina žen, přesunula agitaci na venkov. Mnoho z nich bylo za své aktivity uvězněno, deportováno a obžalováno. V roce 1874 byl vydaný, Verou Fignerovou zmíněný, zákaz studia, který vedl k hanobící kampani proti ženám, která nadále v zahraničí přetrvávala. Mnoho radikálních studentů a studentek se tedy vrátilo a angažovalo se nadále v rodné zemi ve straně *Zemlja i volja*. Od té doby se vnímali/y jako anarchisté a anarchistky. Kropotkin v té době píše jeden ze svých prvních programů, ve kterém zaznamenal ideje Bakunina, Lavrova a zkušenosti pařížské komuny.

Mnoho studentek odešlo na venkov, ty které pocházely z velkých měst odešly zase do továren. Zde pracovalo hodně lidí z venkova, kteří se přestěhovali do měst. V této době docházelo k mohutnému zatýkání, první velký proces byl zahájen. Především obhajovací řeči žen udělaly na veřejnost velký dojem. Pojem *midkaurské amazonky*, které obětovaly své vzdělání, kariéru, peníze a svůj původ kvůli chudým, pochází právě z této doby.

„Na horizontu se vynořuje obrys tmavé postavy, osvětlené pekelným plamenem, zjevení má bradu hrdě vztyčenou a z pohledu sálá provokace a odveta. Postava kráčejíc vystrašeným davem – revolucionář – postava vstoupila hrdým krokem do arény. Je čarovná, obdivuhodná a neodolatelná, neboť v sobě spojuje nejvyšší formy lidství – mučedníka a hrdinu.“ (Kravčinskij: Otcové a dcery)

Nerozhodnost vůdčích osobností vedla v roce 1876 k řadě atentátů. Věra Zasuličová vystřelila po generál-guvernérovi Petrohradu a pomstila uvězněné soudruhy. Samozřejmě to nebyla náhoda, že atentát plánovala a provedla žena. Ženy byly předtím velmi nespokojené s rolemi, které jim byly přidělené uvnitř organizace. Byly odstaveny k tisku propagačních materiálů a k péči o uvězněné. Cítily se být pod nátlakem, a chtěly dokázat, že jsou do pasivních rolí tlačeny. Když v roce 1879 bylo stranou *Zemlja i volja* vyneseno usnesení, že car bude zabit, byly ženy z přípravné konference vyloučeny. Ženy byly redukovány pouze na tzv. ženská povolání, což byly porodní asistentky, učitelky, šičky bot, majitelky čajoven a muži byly označovány za naivní snílkyně. Věra Zasuličová jakoby zapomněla, s jakou osobní odvahou se mnoho žen vzdávalo svých

sociálních jistot a jak bořily mnohá tabu. Ženy si uvědomovaly, že anarchistické principy vždy s sebou rovnost nepřinášely.

Nejen ženy se cítily zrazeny, ale i jiné anarchistické principy byly hozeny přes palubu; vzdálené zůstávaly i organizační elementy, které byly ve straně zlomeny: decentralizace, povinnost vůči uvězněným, respekt před vůlí jedince, rozhodování konsensem a rotace funkcí. Tomuto všemu byl podřízen ještě jeden cíl: zavraždění cara. Disciplína a totální oddání se organizaci bylo podstatným kriteriem pro přijetí. Federalistické principy a konsenzus nebyly dodržovány. Tímto se teorie i praxe strany *Zemlja i volja* vzdálila anarchistickým principům.

Z pocitu povinnosti, a asi také proto, že to byla jejich jediná šance, se ženy zapojovaly dále, uzavřely novou linii, nebo se chtěly vyhnout absolutnímu rozkolu a rozpadu organizace. Odvrácení na tuto novou linii mělo za následek, že se ujistily, že nevidí žádnou jinou koncepci a alternativu, jak ukončit carské represe. Ženy neměly dostatek sebevědomí, aby jejich úzkost byla braná jako kritérium kritiky. Sklonily se před mužskou strategií, a pohřbily tím své sny a utopie, které nasbíraly během aktivit na venkově. Tehdy na venkově si mohly samy určit obsah své činnosti a svého působení.

„Prosily jsme, abychom se mohly podílet na politickém boji, ale byly jsme poslány do města, nicméně jsme doufaly, že nás vesnice bude potřebovat, a že bude na výsledcích práce vidět, že jsme byly odvolány. Rozum nám říkal, že musíme jít po cestě, kterou nám určili soudruzi, tedy cestou politických teroristek, byly jsme plny vnitřního sváru a byly jsme podněcovány k úspěchu. Ale naše srdce to cítila jinak.“ (Vera Fignerová)

Car byl v roce 1881 zabit, ale místo očekávaného povstání započal neúprosný hon na revolucionáře a revolucionářky. Na rozdíl od dřívějších organizací byly ty dnešní centralizované a tedy mnohem snáze mohly být infiltrované. Hnutí v té době vedli víceméně muži.

Tím ustaly šance na vlastní ženskou organizaci, a na formulování vlastních cílů. Stejně jako o šedesát let později španělské Mujeres Libres, byly sociální revolucionářky v Rusku fascinovány anarchistickými myšlenkami, a pamatovaly na teorii a na osvobození žen v budoucí společnosti, proto se vždy od počátku svých aktivit obracely proti reformistickým tendencím. Zajisté musely Rusky, jako mnoho jiných žen, vedle negativních osobních zkušeností během všedních dnů, získat také smutnou zkušenost, že nebudou vždy svými soudruhy brány v první řadě jako politické aktivistky. Na základě této zkušenosti si chtěly vytvořit vlastní organizaci, v jejímž rámci chtěly bojovat i za svá práva. Ruské sociální revolucionářky opustily svůj studentský ženský kroužek, aby se mohly spojit s revolučním hnutím a mohly také realizovat svou osobní svobodu. Bohužel se ale v rámci narodnického hnutí nechopily iniciativy a nezaložily specifickou ženskou organizaci. Pravděpodobně nikoli proto, že by jim chyběla angažovanost, ale na základě dezolátního stavu tehdejší organizace, neboť ta vázala jejich veškerou energii. Také bylo mezi narodniky čím dále méně žen, jejich nadšení bohužel opadlo, a v sociálně revoluční straně jich zůstalo málo.

Kolem přelomu století se formulovala sociální demokracie a sociální revolucionáři, resp. někteří z nich, dále pokračovali v atentátech, ale společně budovali platformu, na které by mohli podporovat rolníky. Revoluci by ale samozřejmě formoval i městský proletariát. Revoluce v roce 1905 byla způsobena zejména stávkami ve městech, tato revoluce se pokoušela o občanský parlamentarismus. Ozbrojené povstání v Moskvě bylo následně potlačeno a většina reforem byla do roku 1907 vzata zpět, tedy tyto reformy byly zrušeny. Ženy se tedy podřídily mužům, aby měly možnost se angažovat a bojovat ze sociální revoluci, a takto ztroskotali/y i anarchisté a anarchistky na poradě dělnický delegací, i oni/y se nakonec podřídili/y, i když z jiných důvodů něž ženy. Jim nechyběly pouze zkušenosti, ale také víra. V roce 1903 se ruská sociální demokracie rozkolila na pravé menševiky a levé bolševiky. Jako revoluce v roce 1905 začala revoluce v roce 1917 v libertinském duchu, díky spontánním masovým demonstracím. Bylo to ženy které si vzaly příležitost a na mezinárodní den žen 23. února 1917 stávkovalo 90 000 textilních dělnic za chleba a svobodu. Krátce na to 26. 2. 1917 došlo k ozbrojenému povstání a ke generální stávce. Odpírání vojenské služby bylo podstatným průvodním jevem, 2. března car abdikoval.

Věra Zasuličová

„Dělnice nastavovaly vojákům svou hruď, braly své děti do náručí a volaly na vojáky: ‚Střílejte, jestli se odvážíte, radši se necháme zastřelit, než abychom chcíply hlady.‘ Konečně to bylo rozhodující na celé věci. Vojáci byli samozřejmě nuceni k poslušnosti. Ojediněle se vojáci bratříčkovali s pracujícími, jinak zůstávali stále v pohotovosti, někteří slézali z koní a míchali se do davu (…) Rozhodnutí přišlo 27. února. Od časného rána se bouřily celé regimenty ve vojenských posádkách. (…) Vládě zůstaly pouze dva regimenty carské gardy, jediné, se kterými mohla počítat, také vládě zůstaly policejní jednotky, částečně jízdní a částečně pěší. Vojenské oddíly měly podporovat policejní operace. Po obvyklé výzvě dala policie rozkaz k útoku. Potom se přece odehrálo něco neobvyklého, neočekávaného - „zázrak“. Komandant královské grady zdvihl šavli a vykřikl: ‚Útokem na polici, vpřed!‘ a ihned oba regimenty zaútočily na policejní jednotky. (…) Krátce na to byl odpor zlomen.“ (Volin, 1983, (Neznámá revoluce)

Kromě toho, že ženy nastavily svou hruď vojákům, nedá se z vyprávění Volin vyčíst jiná aktivita, která by vycházela konkrétně od žen. Naopak vyprávění Volin potvrdila současná feministická analytička Verena Fiegels, která tvrdí, že každá mužská militantní skupina má tendenci vnímat ženy jako sexuální objekt a institucionalizovat je do pozice prostitutek, aby se posílila mužská válečná morálka, chuť bojovat a ochota zabíjet.

V září 1917 tvořili bolševici spolu s levými sociálními revolucionáři ve *všeruském kongresu sovětů* většinu. Leví sociální revolucionáři a revolucionářky se oddělili/y od pravé části strany kvůli jejich účasti ve vládě v rámci buržoazní republiky. Anarchisté a anarchistky, bolševici a bolševičky, leví eseři a eserky se k sobě navzájem v určitém ohledu blížili/y. Vedle mnoha nezávislých skupinek byli/y nejdůležitějším revolučním proudem, během a bezprostředně po říjnové revoluci fungoval stále *Svaz pro anarchosyndikalistickou propagandu*, který vydával časopis *Golos Truda (Hlas práce*) a to v Petrohradě od roku 1917 do počátku roku 1918 a v Moskvě do konce roku 1918. Jako druhá existovala *Federace moskevské anarchistické skupiny*, ta vydávala anarchokomunistické noviny *Anarchie* a to až do dubna 1918, třetí skupina, která v té době ještě fungovala, byla ukrajinská *Konfederace anarchistických organizací Ukrajiny* a ta vydávala časopis *Kabat (Zvony bouře).* Bylo napsáno mnoho kritik a teoretických prací, proč se i přes velké varovaní mnoho z těchto skupin tak silně přiblížilo bolševickému myšlenkovému proudu. Je ovšem velice málo literatury, která by se věnovala roli žen v ruské revoluci a i v postoji k bolševikům, málo toho tedy víme o tom, jaké pozice ženy v organizacích zastávaly.

Teprve kritika machnovského hnutí přinesla vhled do názorů žen na militaristické mužské centralizované organizace. Hlavní kritika Nestora Machna se vztahovala konkrétně k legitimizování využívání trestu smrti jako nutnosti revolučního boje. Machnovi jeho autoritativní organizační strategii vytýkala mj. i Ema Goldman.

Dalo se tušit, že jakmile narodničky, které se angažovaly za sociální revoluci, odloží stranou své utopie, své sebeuplatnění a také touhu po hospodářské nezávislosti, že se vzhledem k neustálé aktivní kritice strany a organizace vyčerpají a nezbude jim energie čas a síla na boj za specifická ženská práva. Je stále jasnější, že by ženy neměly oddělovat boj za sociální revoluci a osvobození pracujících od boje za svou emancipaci a prosazeni se ve společnosti jako rovnoprávné bytosti.

Z němčiny volně přeložila *Tamara*
Lohschelder, Silke; *Anarchafeminismus, Auf dem Spuren einer Utopie*, UNRAST-Verlag, Münster, 2000

Poznámky:
1) Populistické hnutí bylo předrevoluční hnutí ruské měšťanské mládeže mezi léty 1850 – 1880, populisté a populisti věřili/y v sílu vědy a v nutnost zasazovat se za své ideály. Populistické hnutí je fází ruského liberalismu.

POSTAVENÍ RÓMSKÉ ŽENY V RODINĚ

Romni džal sajekh pal o rom
žena jde vždy tam, kam jde muž.

V životě Rómů/Rómek hrála a nadále hraje významnou roli rodina, která měla socioekonomickou funkci, poskytovala svým členům/členkám nejen ochranu a obživu, ale i vzdělání. Byla nositelkou hodnot, její členové/členky se s ní identifikovali.

Většina dění ve společenství se odehrávala veřejně. Soukromí v pojetí majoritní společnosti Rómové/Rómky neznali/y a dodnes zcela nechápou. Jednotlivec sám o sobě příliš neznamenal, své místo a sílu nacházel v kolektivu. Proto též nejhorším trestem pro Róma/Rómku bylo vyloučení z komunity. Jak říká jedno rómské přísloví: *Odadženo mardo, so ačhila čoro, oda mek goreder, so hino korkoro* – Zle je tomu, kdo je chudý, ještě hůř je tomu, kdo je sám.[1)]

Rómská velkorodina se skládá z širší rodiny – familia, famelia (čtyři až pět generací) a z pokrevně spjatých příbuzných – *fajta.* V čele společenství stál vždy rodový náčelník *vajda*. Většinou to byl nejstarší muž velkorodiny, který byl buď zvolen mužskou radou, a nebo svou funkci zdědil. Všeobecně by se dalo říci, že staří lidé měli ve společenství zvláštní postavení. Starým ženám byla například připisována schopnost komunikovat s nadpřirozenými silami. Těm, které provozovaly magii, se říkalo *phuri daj*, což v překladu znamená vědma. Rómové/Rómky měli/y vysoce vyvinutý smysl pro soudržnost a sounáležitost. Členové/členky skupiny si museli/y navzájem pomáhat. Patriarchální velkorodiny mají dodnes endogamní charakter.

Pravidla chování uvnitř rodiny byla založená především na autoritě mužských členů. Na mužské chování platily mnohem mírnější společenské normy než na chování ženské. Žena musela být svému manželovi věrná, ale manželovi se sem tam nějaká nevěra tolerovala. Hovoří o tom přísloví: *Muršes šaj jel šel piraňa, ale romni hin les ča jekh* – muž může mít sto frajerek, ale ženu jedinou.[2)] Pakliže měla žena milence, byla odsuzovaná celou komunitou. (Prostituce u romských žen byla naprosto neobvyklým jevem, situace se však nástupem bolševismu změnila.) Muži byla přiděla veřejná sféra, ženě naopak ta soukromá. Žena, přestože na ní ležela tíha zabezpečení obživy a výchovy dětí, měla v rodině podřízené postavení. Byla povinna projevovat muži pokoru a úctu, ke které byla od malička vedena. Na veřejnosti se tato pokora a úcta projevovala například tím, že žena šla po ulici několik kroků za svým mužem.

„Me ňigda na dikhľom, jak o dad pes lidžal la daha tel e khak. Na dikhľom ňigda. Kana džanas, ta o dad džalas peršo, e daj duj trin kroki pal leste. Abo pes te čumidel,ňigda!“

„Nikdy jsem neviděl, že by se otec vedl s matkou za ruce.Nikdy. Když šli společně , otec šel vepředu a matka tři kroky za ním. A nebo, že by se líbali, nikdy!“[3)]

Jak už jsem se zmínila výše, ženě příslušela soukromá sféra – domácnost. Vykonávala všechny domácí práce a často i ty, které podle stereotypního rozdělení genderových rolí příslušely muži (např. příprava dřeva na vaření). Obživu zajišťovala prodejem výrobků muže, nabídkou drobných pomocných prací v domácnostech (vymazávání pecí, práce na poli…), sběrem plodů (borůvky, maliny…) hádáním z ruky, a když nebylo zbytí i drobnými krádežemi. V mnoha rodinách byl výdělek muže pouze příležitostný, a tak muž trávil svůj čas sháněním zakázek, udržováním dobrých příbuzenských vztahů a urovnáváním svárů mezi rodinami. K obstarávání obživy se váží dvě přísloví: *Ajsi romňi kampel, savi moro anel* – správná žena umí obstarat chleba. *Lačhi romňi kerel jekha konuratar duj* – správná žena udělá z jedné koruny dvě.[4)]

Stávalo se, že se muž nestaral dobře o rodinu, hodně pil, často svou ženu bil. Takovýto muž byl vystaven kritice celé komunity. V případě, že se muž nepolepšil, mohl ztratit důvěru a úctu rodiny i celé pospolitosti. Naopak za dobrého otce byl považovaný takový muž, který nepropil celou výplatu v hospodě, a když matka onemocněla nebo šla vypomáhat sedlákům, dokázal se postarat o děti.

Žena si své postavení v romské komunitě upevňovala opakovaným těhotenstvím. Děti v rodině totiž znamenaly štěstí. Jedno přísloví říká: *Nane čhave, nane bacht* – nejsou děti, není štěstí.[5)] Neplodné manželství bylo vnímáno jako neštěstí. Neplodnost vždy byla přičítána ženě, takže muž ji mohl opustit. Dívky byly už od útlého věku zapojovány do chodu domácnosti a pečovaly o mladší sourozence. Chlapci byli v rodině vždy více ceněni než dívky, protože dívky obvykle po svatbě odcházely do rodiny svého manžela, tam pak byly, dokud neporodily první dítě, brány jako pomocná pracovní síla.

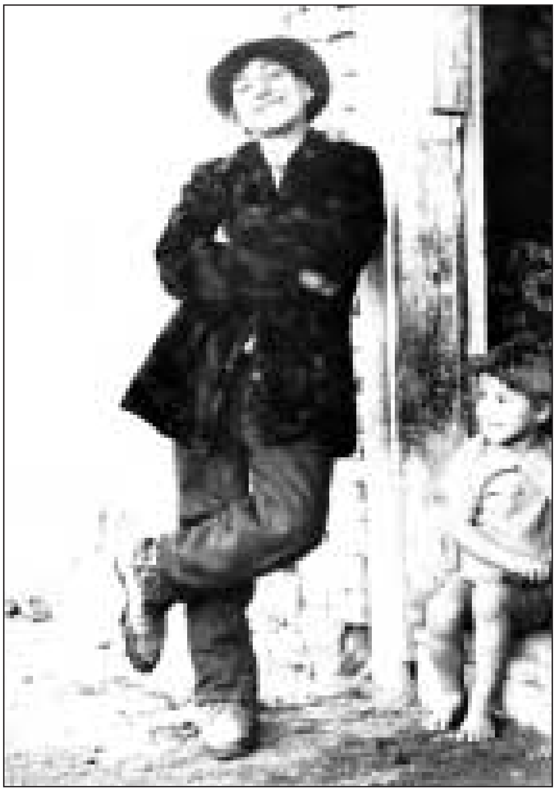
Často bylo období před narozením prvního dítěte pro mladé dívky tvrdou zkouškou, vykonávaly v nové rodině tu nejtěžší práci, v rodinné hierarchii byly na posledním místě. Očekávalo se od nich, že budou pokorné a poslušné nejen ke svému muži, ale také ke tchyni a ostatním členům rodiny. Mladá nevěsta (*bori*) se přizpůsobovala zvykům rodiny, učila se vařit jídla, které vařila tchýně (*sasvi*). Dokud se mladé nevěstě nenarodily vlastní děti, starala se o děti svojí tchýně.

Jen výjimečně odcházel muž k rodině svojí nevěsty. Stávalo se tak ve chvíli, kdy rodina muže byla sociálně slabší či muž byl sirotek. Mladý ženich pak musel odevzdávat všechny své vydělané peníze rodičům své nevěsty.

„Me, sar iľom romňa, somas kijo dad la romňaha. Chudás e viplata, ta savoro mušinás te del le dadeske. Jepaš berš samas kijo dad. Savoro sa mušinás leke te del. Ov phenlas: Tu akanakes sal sar he me! A te me dav o love savore la dake, ta he tu mušines te del love!“

„ Když jsem se oženil, žili jsme s ženou u otce. Kdykoliv jsem dostal výplatu, musel jsem ji celou dát otci. U otce jsme byli půl roku, všechny peníze jsem mu musel odevzdávat. Řekl mi; Jsi na tom stejně jako já. Když já dávám všechny peníze své ženě i ty musíš všechny peníze odevzdávat.[6)]

Těhotenství bylo v romské komunitě vítané a žena měla v tomto období privilegované postavení. Období těhotenství bylo provázeno strukturou příkazů a zákazů, které měla budoucí matka dodržovat, aby porodila zdravé dítě. Například aby dítě mělo hezkou tvář, nesměla se matka dívat na nic ošklivého, jako byl třeba postižený člověk nebo had či žába. Nesměla chodit na pohřeb, aby nebylo dítě smutné atd. Po narození dítěte se její postavení zlepšilo. Děti nacházely u své matky zázemí, byla pro ně jakousi jistotou v nejistém světě. Když se dětem něco stalo, odcházely za matkou pro útěchu a pochopení. Výchova dětí nespočívala pouze na matce, děti vychovávala širší rodina. Tato sociokulturní „kontrola“ se s postupným odchodem do měst ztrácí. Ženy ve městě zůstávají na výchovu často samy, což mnohdy vede k tomu, že je nedokážou zvládat a děti končí v dětských domovech.

Pakliže otec rodiny náhle zemřel, přebíral nad dívkami odpovědnost a moc starší bratr. Mladé dívky ani dospělé ženy neměly přístup k různým společenským obřadům (např. vartování u mrtvého) a oslavám, při nichž muži zpívali vyprávěli příběhy a pili alkohol. Ve svých zápiscích z Trebišovské osady Eva Davidová poznamenává, že například když se narodilo v Trebišově dítě, šli lidé z osady popřát pouze otci a matka zůstávala mimo hlavní dění. Zaznamenala též, jakým způsobem tamní Romové reflektovali svůj vztah k ženám.

První muž: *„ Žena nemá tu funkci jako chlap.Chlap je chlap. My nosíme klobouk a ona jen šátek. Chlap je bůh a baba je jen baba. Když já přijdu třeba někdy od jiné, tak ona se trošku vydovádí, dá mi facku a já jsem rád, že mi tu facku dá. Mně je dobře, že mě má ráda, a také se tím uklidní.“*

Druhý muž: *„ Já můžu mít frajírek třeba padesát, ale žena a ni jednoho. Kdybych jen trochu něco slyšel, hned bych ji poslal pryč. Může vyprávět s druhým, může i tancovat, ale jen tak.“* [7)]

Velmi častým jevem bylo, že muž doma ženu bil. Ženy většinou snášely toto příkoří jako nutné zlo, o kterém se nemluví, jinak by padla hanba na jejich rodinu. Když už situace byla úplně neúnosná, utekla žena na pár dní ke svým rodičům. S sebou si většinou brala pouze dítě, které kojila, ostatní zůstaly doma, aby si muž mohl vyzkoušet, kolik starostí je spojeno s výchovou dětí. Muž, kterému utekla žena, byl pomlouvaný v celé komunitě a hanba padla většinou na jeho celou rodinu. Tomu se rodina chtěla vyvarovat a domlouvala muži, aby se polepšil. Žena se buď potom vrátila domů sama nebo si pro ni muž přijel. Zajímavé je, že když rodina násilníka měla lepší sociální postavení než rodina oběti, vůbec se do konfliktu nevměšovala.

Pakliže matka zemřela, hledal si otec novou ženu, aby se měl kdo starat o děti. Často se jeho další ženou stala nějaká z jeho svobodných sester. Zemřel-li muž, nebývalo pravidlem, že se žena vdávala znovu. Pakliže zemřeli oba rodiče, postaral se o děti někdo z rodiny. Dříve bylo nepřípustné dávat děti do dětských domovů.

S odchodem do měst a postupným přizpůsobováním se majoritní společnosti, se rozpadá tradiční velkorodina. To je též jeden z důvodů, proč je tolik romských dětí v dětských domovech. Po roce 1970 dochází k redukci porodnosti. (V této době byl dokonce slíben jednorázový příspěvek těm ženám, které se podrobily sterilizaci.) Postavení ženy se začíná měnit. Sociální přídavky na děti jsou často jediným pravidelným příjmem rodiny.

Problém domácího násilí stále přetrvává, ženy se stále bojí hovořit o případném utrpení, aby nepadla hanba na jejich rodinu. Dalším problémem je prostituce, která se rozvíjí v průběhu devadesátých let. Dívky jsou k prostituci často nuceny svou rodinou. Jejich pasáci jsou nezřídka jejich otcové či bratrové. Mnoho romských prostitutek pochází též z dětských domovů, jedná se o slečny, které nemají žádné sociální zázemí a často jsou nebo se v průběhu výkonu tohoto povolání stanou závislými na drogách.

V minulosti bylo pro rómské ženy velkým handicapem vzdělání. Od svých otců či starších bratrů měly zakázáno studovat střední školu nebo zůstávaly úplně negramotné. V dnešní době je už situace o něco lepší, některé začínají pracovat jako romské kurátorky, sociální a pedagogické asistentky.

Velkým problémem ale stále zůstává fakt, že rómské ženy chápou své postavení a vše co s ním souvisí jako přirozenou, jasně danou věc. Ještě dlouho potrvá, než budou rómské ženy vnímány muži (myšleno Rómy i neromy) ale i samy sebou jako plnohodnotné, mužům rovnocenné bytosti.

Dita

Použitá literatura:
1) Tradiční rodinné vztahy a obyčeje, Ilona Lazničková
2) Romano drom – cesty Romů, Eva Davidová, vydala Univerzita Palackého v roce 1995
3 Postavenie a úloha ženy- matky a muža otca v romskej rodine, Edita Žlnayová a kol., Romano Džaniben III – 1/1996
4) Základní informace o dějinách a kultuře Romů, Phdr.Jana Horváthová, vydalo MŠMT v roce 1998
5) Rómské ženy:téma devadesátých let? Jana Hradílková (knihovna Gender studies)

Poznámky:
1) Tradiční rodinné vztahy a obyčeje, Ilona Lazničková
2) Základní informace o dějinách a kultuře Romů, Phdr.Jana Horváthová, vydalo MŠMT v roce 1998
3) Postavenie a úloha ženy- matky a muža otca v romskej rodine, Edita Žlnayová a kol., Romano Džaniben III – 1/1996
4) Romano drom – cesty Romů, Eva Davidová, vydala Univerzita Palackého v roce 1995
5) Romano drom – cesty Romů, Eva Davidová, vydala Univerzita Palackého v roce 1995
6) Postavenie a úloha ženy- matky a muža otca v romskej rodine, Edita Žlnayová a kol.,
7) Romano drom – cesty Romů, Eva Davidová, vydala Univerzita Palackého v roce 1995

Slovníček:
Endogamie – uzavírání sňatku pouze se členy/členkami vlastního společenství

ANTIKONCEPCE

O tom, že je antikoncepce závažným společenským tématem, dnes asi už nikdo nepochybuje. Cílem tohoto článku je spíše než na etické problémy spojené s antikoncepcí se soustředit na problémy řekněme praktického rázu – přinést základní, nezkreslené informace. Výhody i nevýhody. Tak jak vyplývají z výzkumů, ne tak, jak se o nich člověk dozví v reklamách nebo v „dámských" časopisech.

Antikoncepce (v jiných zemích se spíše používá termínu contraception) je jakákoli metoda vedoucí k zablokování styku spermií a vajíčka, tedy k zabránění otěhotnění. V tomto článku se zaměřím zejména na problematiku hormonální antikoncepce.

Antikoncepci můžeme celkově rozdělit na dvě velké skupiny: na mužskou a ženskou, a to podle toho, který z partnerů ji používá. Samozřejmě, že i když ji užívá jen jeden z partnerů, týká se obou a partneři by ji měli/y řešit spolu.

Přirozenou mužskou metodou je přerušovaná soulož. I když už byly dávno vyvráceny pochyby o jejím negativním dopadu na zdraví, její spolehlivost je velmi malá (7-20)[1]. Hlavním problémem je, že sperma z penisu vytéká už před ejakulací. Často také může být pro partnery problém násilně soulož přerušit.

Mezi přirozené ženské metody by se řadila metoda periodické abstinence. Vychází z předpokladu, že vajíčko může být oplodněno nejpozději do 72 hodin po uvolnění z vaječníku. To znamená, že ostatní dny cyklu je žena „neplodná" a nemůže otěhotnět. Kvůli nízké spolehlivosti (35) se dnes považuje za přežitou. Je to zároveň jediná antikoncepční metoda uznávaná římsko-katolickou církví.

Asi nejrozšířenějšími metodami jsou metody bariérové. Fyzicky brání proniknutí spermií do pochvy/dělohy. Obecně platí, že neposkytují plné sexuální pohodlí.

Prezervativ je asi nejznámější antikoncepční metodou vůbec. Jeho účinnost je 3-6. Výhodou je jeho snadná dostupnost, vysoká spolehlivost ochrany před pohlavně přenosnými chorobami a neškodlivost. Nevýhodou je menší dráždivost penisu, výjimečně i pochvy.

Mezi ženské bariérové metody patří vaginální a cervikální pesar (obecně účinnější než prezervativ). Novinkou je tzv. femidom (ženský kondom).

Bariérové metody se často kombinují se spermicidními krémy, tedy látkami, které brání pohybu a usmrcující spermie. Prodávají se ve formě gelů, krémů nebo jako houbička, která se vsunuje před stykem do pochvy.

Asi nejprogresivnější metodou je v posledních letech metoda hormonální.

U mužů je k potlačení tvorby spermií potřebná velmi vysoká dávka hormonů, která způsobuje i spolehlivou ztrátu libida[2] a má i další vedlejší účinky. V této oblasti ale výzkum rychle pokračuje a zkoušejí se stále nové preparáty.

Ženská hormonální antikoncepce

Aby bylo možno pochopit účinek HA, je nutné porozumět tomu, jak vůbec funguje fyziologická hormonální regulace ženského pohlavního systému.

Zatímco spermie jsou produkovány pořád (muž je tedy schopen oplodnění stále), vajíčka dozrávají a uvolňují se v periodických časových intervalech. Tato periodicita je dána kolísáním hladiny pohlavních hormonů. Hlavními ženskými pohlavními hormony jsou estrogeny a progesteron vznikající ve vaječnících. Jejich vyplavování je spjato se zráním vajíčka.

Perioda se nazývá menstruační cyklus a souvisejí s ní další cyklické změny (o kterých se zmíním). Celý cyklus trvá ideálně jeden lunární měsíc, s normálním rozmezím 22-35 dní.

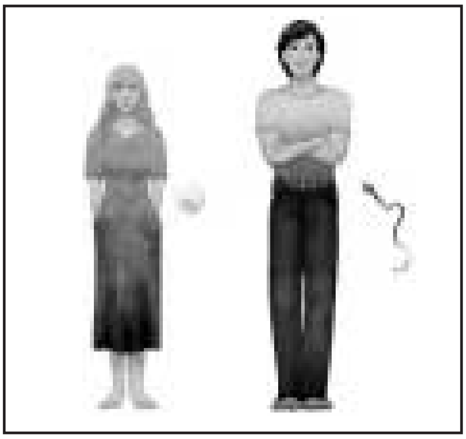
Menstruační cyklus se začíná počítat se začátkem krvácení. To trvá několik dní, zpravidla 4-5. Dochází k odloučení zbytnělé sliznice dělohy[3] spolu s neoplodněným vajíčkem a jejich výtokem z pochvy. Následuje další fáze, během které dochází ke zrání vajíčka v ovariích[4] a k regeneraci děložní sliznice, vliv na ženské tělo mají především estrogeny. Tato fáze končí uvolněním (ovulací) vajíčka z ovaria, které je umožněno vzestupem hladiny estrogenů. K němu dochází přibližně 12.-15. den po prvním krvácení. Následuje fáze charakteristická přípravou dělohy na uhnízdění oplodněného vajíčka. Děloha se překrvuje a sliznice mohutně rozrůstá. Stoupá hladina progesteronu. Pakliže vajíčko nebylo oplodněno, dojde k nedokrevnosti a následnému odplavení sliznice.

Jak už jsem zmínil, v ženském organismu dochází v návaznosti na periodické změny hladin hormonů k dalším změnám, zejména týkajících se cervikálního hlenu[5] pochvy (změny sekrece tekutiny) a prsou. Menstruační cyklus také nepřímo ovlivňuje psychiku. V období ovulace dochází ke zvýšení sexuálního libida, zatímco v době těsně před menstruací může docházet k tzv. premenstruačním syndromům[6].

Je nutno ještě poznamenat, že všechny psychické i fyzické změny jsou velmi individuální a nelze je tedy v žádném případě generalizovat.

Jak tedy funguje hormonální antikoncepce? Podstata vychází z poznání, že během těhotenství nedochází k ovulaci[7] kvůli tomu, že vaječníky produkují zvýšené množství estrogenů a progesteronu. Proto lze tedy umělým zvýšením hladiny těchto hormonů dosáhnout zablokování ovulace.

HA se dále rozděluje podle toho, jaké obsahuje hormony a v jakém množství. Nejběžněji užívané pilulky jsou ze skupiny tzv.

monofázických **COC** (combined oral contraception) – **kombinovaná orální antikoncepce**.

Znamená to, že v jedné pilulce jsou obsaženy jak syntetické estrogeny, tak progesteron, a že každá pilulka obsahuje stejné množství těchto látek. (oproti tomu vícefázové preparáty obsahují dva nebo tři druhy tabletek, které se užívají vždy v jiných dnech v průběhu periody a napodobují tak normální kolísání hladiny hormonů).

Hlavním mechanismem účinku je zastavení zrání vajíček a zabránění jejich uvolnění z vaječníku (blokáda ovulace). Vedlejšími účinky je zahuštění hlenu děložního čípku, čímž se sníží jeho prostupnost pro spermie, a změny na děložní sliznici, které způsobí, že ani oplodněné vajíčko se nemůže zahnízdit.

Křesťanské hnutí prolife se snaží veřejnosti vnutit představu, že HA je jakýmsi zabijákem počatých „dětí". Je nutné si uvědomit, že je velmi malá pravděpodobnost, že by se současně uvolnilo vajíčko a současně se podařilo proniknout spermiím přes hlen čípku a lze tedy téměř vyloučit možnost toho, že by bylo oplozené vajíčko vyloučeno z těla a tím by byl usmrcen „živý tvor".

COC pilulka se užívá pravidelně jednou za 24 hodin, nejlépe ve stejnou dobu. Antikoncepční spolehlivost zůstává zachována, i když žena zapomene, a tabletu si vezme do 12 hodin od doby, kdy měla tabletu užít. Užívá se po dobu 21 dnů, a poté následuje 7 dní bez pilulek. Během této doby by se mělo dostavit krvácení.

Antikoncepce pomocí COC je vysoce účinná (riziko otěhotnění je 0,03-0,5, přičemž se častěji jedná o selhání uživatelky než o selhání preparátu). Po vysazení dojde k plnému obnovení schopnosti otěhotnět. Oproti bariérovým a chemickým metodám lze mluvit o naprostém komfortu pohlavního styku.

Nejdiskutovanějším problémem jsou nepříznivé vedlejší účinky. Jejich podstatou je zvýšení hladiny pohlavních hormonů. Je třeba si uvědomit, že to není nic nefyziologického. Obdobné problémy (dokonce několikanásobně intenzivnější) se vyskytují u těhotných žen.

Mezi krátkodobé nepříznivé vedlejší účinky, které se mohou vyskytnout (a není prokázáno, do jaké míry za ně může tableta), patří: napětí a bolest v prsou, sekrece z prsou, nevolnost, zvracení, změny sexuální touhy, deprese, časté je i přibrání na váze. O těchto účincích obecně platí, že mají individuální průběh, a že během několika cyklů odezní

v souvislosti s tím, jak si tělo zvykne na vyšší hladiny hormonů.

Dlouhodobé nepříznivé vedlejší účinky jsou závažnější a mohou si vynutit i vysazení pilulek. COC obecně zvyšují krevní tlak a srážlivost krve. Oba dva faktory jsou rizikové z hlediska trombózy[8] a následné možné mozkové mrtvice, infarktu nebo plicní embolie[9]. Zvýšené množství hormonů v krvi zatěžuje játra. Prokázalo se rovněž snížení hladiny některých důležitých vitaminů (B_2, B_{12}, C,…) a minerálů. Což může vést k bolestem hlavy nebo očí (vzácně i k nesnášenlivosti ke kontaktním čočkám). U žen užívajících pilulky je častěji diagnostikována rakovina prsu a děložního čípku. Obecně se ale má za to, že je to způsobeno tím, že ženy užívající hormonální antikoncepci jsou častěji vyšetřovány a nádor je tak odhalen dříve.

Z nepříznivých účinků vyplývají i kontraindikace[10] léku. Jsou jimi postižení srdce nebo onemocnění krevního oběhu. Riziko těchto onemocnění zároveň stoupá s věkem a s vystavováním se dalším nebezpečným faktorům – zejména kouření. Všeobecně se kouření ženám užívajícím HA nedoporučuje, od věku 35 let je skutečně vysoké relativní riziko projevu některého z oběhových onemocnění. Dalšími kontraindikacemi mohou být postižení jater, cukrovka s postižením žil nebo těhotenství. HA ovlivňuje také kvalitu mateřského mléka, proto se nedoporučuje v období, kdy žena kojí.

COC také může interagovat s ostatními léky, které žena užívá. Proto je v tomto případě vhodné se poradit s ošetřující/m lékařem/kou.

Mezi praktické nevýhody patří, že COC je stále jen na lékařský předpis, jeho cena a v neposlední řadě také nutnost pravidelnosti užívaní. Protože pilulka se musí užívat každý den ve stejný čas.

Častá námitka proti HA je, že ženy ji nechtějí užívat, s odvoláním na to, že není přirozené brát jakékoli prášky. Je důležité si uvědomit, že nežijeme v přirozených podmínkách. Čím dál do historie půjdeme (a čím více se tedy budeme blížit „přirozenému“ stavu), tím více dětí průměrně za život žena měla, po každém dítěti kojila průměrně 3-5 let. V období, kdy žena kojí je zároveň neplodná, a tudíž nedochází k cyklickým změnám, týkajících se vaječníků a děložní sliznice. Žena nemůže otěhotnět a nemenstruuje.

Za celý život tedy prodělala minimum menstruačních cyklů a tedy minimum krvácení. V dnešních podmínkách ve „vyspělých“ zemích je trend mít co nejmenší počet dětí. To vede k tomu, že žena za život prodělá mnohem více menstruačních cyklů a její tělo (zejména děložní sliznice) je tak mnohem více namáháno a stoupá tak nebezpečí vzniku rakoviny nebo zánětu.

Samozřejmě, že ze zdravotního ani sociálního hlediska není řešením být neustále těhotná. Užíváním hormonální antikoncepce se simuluje hladina estrogenů a progesteronu, jaká je v průběhu těhotenství a nedochází tedy k takovému zatěžování organismu. Výrazně se snižuje riziko rakoviny vaječníků a děložní sliznice. Ochrana stoupá s délkou užívání pilulky a efekt přetrvává až patnáct let po vysazení.

Nádor ženského pohlavního systému je v ČR nejčastějším nádorovým onemocněním (velkou měrou se na tom ale podepisuje neinformovanost žen o této problematice a neochota k pravidelným návštěvám na gynekologii).

Mezi další příznivé vedlejší účinky kromě prevence zhoubných nádorů patří snížení rizika pánevních zánětů infekce v pohlavních cestách (která je jedním z rizikových faktorů rakoviny děložního čípku). COC má příznivé účinky na pleť (snížení tvorby akné, snížení ochlupení,…). Měsíční krvácení bývá kratší, slabší, méně bolestivé. Eliminuje se premenstruační a ovulační bolest. Fakticky jde o pseudomenstruaci, protože se spolu s krví neuvolňuje neoplozené vajíčko. (Některé zdroje dokonce uvádí, že je lepší atikoncepční pilulky nevysazovat v průběhu měsíce vůbec, protože žena neztrácí z organismu potřebné železo, a zároveň se vyhne nepříjemnostem spojeným s menstruací).

Kromě COC se zejména v posledních letech rozvíjí tzv. **postkoitální kontracepce.** Jde o metody užívané k zabránění uhnízdění oplozeného vajíčka po nechráněném styku. Ať již jde o neočekávaný styk, selhání jiné metody, znásilnění nebo incest. Užívá se nejpozději 72 hodin po styku a její účinnost je kolem 1. Dochází ale často k narušení normálního menstruačního cyklu. Užívat se může max. jednou týdně.

Na závěr zbývá dodat, co už jsem uvedl na začátku. Ač antikoncepci užívá (většinou) jen jeden z partnerů, týká se obou. A musí být tedy svobodnou volbou každého z nich. Záleží na dohodě mezi nimi, pro koho znamená užíváni antikoncepce menší diskomfort.

Hormonální antikoncepce neznamená emancipaci žen. Je to jen jeden z kroků k ní. Skutečnou emancipací pro muže i ženy je dosažení sexuální svobody.

Je na čase detabuizovat problematiku sexu a uvědomit si, že sex není jen o plození dětí. Sex je především způsobem komunikace. Vlivem křesťanství došlo k tomu, že jsme odvrhli/y všechny „světské radosti“ a dnes se k nim jen ztěžka, přes trnitou hradbu komplexů vracíme.

Je na rozhodnutí každého jedince, jestli chce na svět přivést dítě nebo jestli sex pro danou chvíli chápe jen jako krásný zážitek. Každé rozhodnutí s sebou samozřejmě nese i zodpovědnost. Zodpovědnost sociální, ekonomickou i politickou. Proto je antikoncepce tak závažnou otázkou. Mužů i žen.

Honza

Poznámky:
1) hodnota spolehlivosti antikoncepční metody se udává v počtu nechtěných otěhotnění na 100 pohlavních styků (odpovídá tedy procentu selhání dané metody)
2) sexuální touha
3) vaječník (ovarium) je ženská pohlavní žláza, jsou v ní uložena a dozrávají v ní vajíčka; produkuje pohlavní hormony estrogeny a progesteron
4) děloha je orgán, ve kterém se normálně uhnízdí vajíčko, a ve kterém se vyvíjí plod
5) hlen v čípku dělohy
6) deprese, zvýšená nervozita, neschopnost koncentrace, bolesti a křeče v podbříšku
7) uvolnění vajíčka z vaječníků do vejcovodu
8) vytvoření krevní sraženiny, která může ucpat nějakou cévu a tak způsobit nedokrevnost důležitých orgánů
9) ucpání plicní žíly, vede k dušení
10) zdravotní stav, při kterém se nesmí zahájit užívání HA, vzhledem k možným komplikacím

Albert Meltzer

Anarchismus: Argumenty pro a proti

Albert Meltzer (1920- 1996) je znám hlavně jako spoluzakladatel Britského časopisu Black Flag a s ním spojených publikačních činností. Tento text byl přeložen a vydán jako nultá publikace Anarchistického nakladatelského kolektivu v listopadu loňského roku. Vedle série knih a brožur týkajících se určitých aspektů anarchismu, historických událostí atd., patří tato publikace spolu s Guérinovou knihou „Anarchismus - od teorii k praxi”, kterou vydala Solidarita v roce 1998, k jediným v dohledné době vydaným překladům, které se zabývají anarchismem jako celkem a které jsou napsány z perspektivy konce 20. století. Zároveň ale tato publikace nemá za cíl pouze reprodukovat myšlenky představitelů anarchismu nebo být přehledem historických událostí, ale je vyjádřením autorových (často kontroverzních) myšlenek a názorů.

V úvodní kapitole Meltzer naznačuje historické pozadí anarchismu. Kořeny anarchismu zasazuje do kontextu s počátky socialistických, federalistických a liberálních proudů. Trochu neobvykle řadí k filozofickým předchůdcům anarchismu Goldvina, Thoreaua a možná Hegela, i když zdůrazňuje, že ani jeden z nich se anarchistou nenazýval. Jako „otec” anarchismu neuspěl u autora ani Proudhon ani Bakunin. Ohledně Bakuninovy kritiky Marxe Meltzer píše, že „bez Marxova definování jedné podoby socialismu by nedošlo k žádnému střetu a ani k Bakuninovu definování té druhé”. Jako „hlavní proud” anarchismu označuje to, co bylo později koherentně vyjádřeno řadou teoretiků (autor uvádí např. Korpotkina) a kritice podrobuje všechny pacifistické, reformistické a liberální „karikatury” anarchismu.

V dalších kapitolách autor shrnuje zásady a názory anarchismu. Pozitivní je jeho velmi racionální pohled, patrný již v úvodní kapitole. Autor si anarchismus a jeho stoupence, pracující, ani jiné jeho atributy nijak neikonizuje a nebere jako nějakou fetiš, na druhou stranu ideologie, které anarchismus kritizují, autor nedémonizuje. Zatímco Guérin ve výše zmíněné knize píše: „Anarchismus lze hlavně a především popsat jako fyzickou revoltu. Anarchista je především bouřící se člověk.”, Meltzer na

podobné téma píše: „Organizace, které anarchisté vytvoří, se mohou stát reformistickými nebo autoritářskými, lidé sami se mohou zkorumpovat penězi nebo mocí.”

Kontroverzním názorem autora je popírání existence různých proudů anarchismu. Nejedná se ani tak o popírání účelu existence různých „specializovaných” anarchistických skupin, zabývajících se určitou otázkou (např. feminismem, antifašismem nebo ekologií). Podle autora jsou jednotlivé směry anarchismu (syndikalismus, komunismus, individualismus atd.) spíše důsledek osobních sporů či samoúčelnosti, nebo (jako v případě anarchopacifismu) se nejedná o autentické pojetí anarchismu. Přestože autor tvrdí, že přechodná společnost k anarchismu není nezbytná, připouští, že některé výdobytky ekonomických a společenských svobod, které představují přechod ke svobodné společnosti, již existují.

Dalším kontroverzním názorem autora je tvrzení, že represivní instituce (autor jako příklad uvádí církev) mohou a budou (za předpokladu že se „zbaví svých drápků”) koexistovat ve svobodné společnosti. Názor autora, který je v předmluvě překladu označen za asi nejvíce kontroverzní, je jeho obhajoba individuální akce: „Státy mohou žít pod diktaturou a obětovat celé národy jeden po druhém, a nikdo s tím nic nenadělá, dokud nepřijde jediný jednotlivec a neusekne hlavu hydře, jinými slovy, nezabije tyrana.”

V několika dalších kapitolách shrnuje autor námitky jednotlivých ideologií vůči anarchismu. V kapitole „Marxistická kritika anarchismu” autor popisuje historický kontext pojmu „maloburžuazní” v Marxově kritice anarchismu, jeho významový posun a s tím související absurditu takovéto kritiky v dnešní době. Je možné říci, že autor marxismu žádné názory nepodsouvá, neignoruje rozrůzněnost jednotlivých proudů marxismu a část kritiky považuje za konstruktivní. Na kapitolách týkajících se sociálně demokratické a liberálně demokratické kritiky anarchismu je patrné, že jsou psány z pohledu britské politické scény. Například autor nečiní žádný rozdíl mezi liberální demokracií a konzervativizmem.

Za kontroverzní je možné považovat i kapitolu „Námitka běžného člověka k anarchismu”. Je možné na jednu stranu říci, že kterýkoliv „běžný člověk” určitým způsobem sympatizuje s nějakou ideologií nebo ji alespoň toleruje u moci, na druhou stranu pro velkou část organizovaných příznivců jednotlivých ideologií platí ohledně jejich povědomí o anarchismu to, co je napsáno právě v této kapitole. Totéž platí i pro většinu v této kapitole zmiňovaných novinářů, profesorů a placených „výzkumníků”, kteří jsou autorem označováni za vědomé dezinformátory. V závěrečné kapitole, stejně jako na dalších místech publikace, autor kritizuje presentaci anarchismu jako „lifestylové” a subkulturní záležitosti.

Vojta

vydává **Anarchistický nakladatelský kolektiv**: **ank@ziplip.com**
ČAS, p. o. box 223, Praha 1 111 21

A5, 40 str., 40.- Kč. Cena je benefiční na tisk dalších publikací.

Petrograd

Do tohoto čísla Přímé Cesty jsem měl naplánovaný rozhovor s Lucemburskou kapelou PETROGRAD. Poslal jsem Diffovi otázky, on slíbil spolupráci, ale kvůli frekvenci jejich hraní a technickým problémům (na obou stranách) jsme nestihli toto interview dokončit do uzávěrky. Všem se omlouvám a jako malou satiskaci nabízím alespoň překlad jejich biografie, která je uveřejněná na jejich webových stránkách (www.petrograd.lu). Do příštího čísla se polepšíme a rozhovoru se dozajista dočkáte. Prozatím si užijte alespoň toto a nenechte si ujít nějaký z jejich skvělých koncertů.

P.S. Jejich desky se dají sehnat i v řadě lokálních distribucí (např Day After), takže pokud vás zajímá melodický ostře politický punkrock neváhejte ani okamžik!!!

Marek

Petrograd (biografie)

Psát něco o vlastní kapele je samo o sobě dost žalostné a většinou to vyzní hloupě. Tak to zkrátím.

Většina z mých oblíbených ukolébavek začíná slovy „*Bylo nebylo*“ a já mám dojem, že Petrograd, což je v podstatě bývalý název pro St. Petersburg není skutečný, ale je jakási

pohádka. I po všech těch letech se mi pořád zdá takové to povídání o kapele, jak to všechno začalo, proč děláme to co děláme apod. poněkud žalostné. ...

Myslím, že to všechno začalo v říjnu ´96. Pocházíme z malinké zemičky jménem Lucembursko, známé jako jedna z nejbohatších zemí světa a možná taky tím, že má asi nejhorší fotbalový tým na téhle planetě.

Nechtěli jsme hrát typickou sračku bohatých dítek, aby se z nás staly rockové hvězdy, nechceme být králova nejoblíbenější kapela. Chtěli jsme hrát jednoduchý 3-akordový punk, nadupaný i když občas smutný.

A šlo to....všechno to šlo pěkně rychle a my se po 10 koncertech během dvou měsíců rozhodli, že natočíme splitko s místní kapelou jménem Soul Season, což byli v té době naši dost dobří kámoši.

Během 6 let jsme odehráli přes 350 koncertů všude po Evropě a doma jsme pak vždycky dělali nové písně nahrávali na různých labelech. Naše první dlouhohrající deska „*isabel*e“ vyšla v r. 1999 u Subway records...a o pouhých 11 měsíců později jsme nahráli „*a.b.c.*“, které vyšlo na 13 různých labelech v zemích jako Rakousko, Anglie, Řecko, Brazílie, Argentina, Chile, Německo, Lucembursko a Baskicko! Měli jsme to štěstí, že jsme prodali fakt spoustu nahrávek a tak jsme mohli dát dost peněz Innsbruckému anarchistickému černému kříži. Zahráli jsme spoustu koncertů a poznali hromadu skvělých lidí z celého světa. Loni jsme vydali další album, splitko s *Daddy Longleg* z Německa, opravdu dobří kámoši.

V říjnu 2002 byla vydána třetí dlouhohrající deska „*nineoneone*“ na několika labelech - Pozoin Banaketak (Španělsko), Noiseworks Rec. (Německo), Skuld Releases (Německo) a Christopher Rec. (Lucembursko). Natočili jsme video k písničce „*july 20th*“ z alba „*nineoneone*“.

Petrograd jsou:

Nathalie - zpěv
Diff - kytara. zpěv
David - kytara
Frank - basa
Franz - bicí

IDENTITA MUŽA

Elisabeth Badinter

Knihu Identita muža vydalo v roce 1999 nakladatelství Aspekt. Francouzská filosofka a socioložka Elisabeth Badinter se v této knize zabývá otázkou, jak se průběhu historie v závislosti na kultuře a sociálních podmínkách konstruovala identita muže. Kniha je rozdělena do tří částí; Záhada mužskosti (předmluva), Konstruování mužského jedince a Být mužem. Předmluva je věnována historickému vývoji mužské identity v průběhu posledních tří set let. V další části knihy se autorka zabývá tím, jak vrůstá chlapec do světa mužů. Ukazuje zde, jak může být „stávání se mužem" náročné a traumatizující. V poslední části se pak zamýšlí nad současnou situací mužů a předkládá možné východisko.

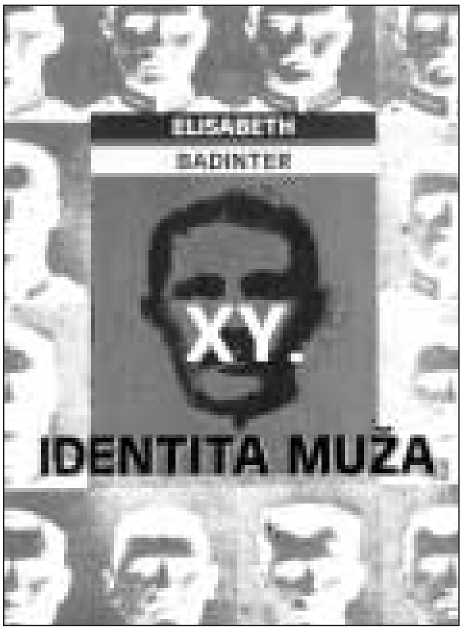
V minulosti byl muž spojován s lidstvím, byl považován za nejdokonalejšího představitele lidstva, za jeho měřítko. Vlastně až do 18. století přetrvávala představa *one sex model*- tedy, že ženy mají stejné pohlavní orgány jako muži, akorát s tím rozdílem, že ženy je mají umístěny uvnitř těla. Být ženou či mužem znamenalo přijmout určité sociální role. Na ženu bylo nahlíženo skrze mužskou dokonalost, muž byl kritériem podle kterého se měřila žena (tzn. žena byla ta *druhá*, nedokonalá, odcizená a neproniknutelná). Mužský jedinec je jeden z aspektů lidstva a mužství je vztahový pojem (tzn. vytváří se ve vzájemné interakci mezi mužem a ženou).

Jednotlivá mužství se mohou od sebe vzájemně odlišovat na základě příslušnosti k určité třídě, rase, kultuře a věku. Tedy slovy Simone de Beauvoir; muž se mužem nerodí, ale stává se jím. Jakmile se dítě narodí, dochází k tzv. etiketizaci jedince, tzn. jedinci jsou připisovány vlastnosti na základě jeho biologického pohlaví. O holčičce rodiče hovoří jako o křehké a roztomilé, naopak o chlapečkovi mluví jako o velkém a silném. S tím souvisí i výběr hraček a oblečení.

Podle Badinter má v patriarchální společnosti velký vliv na vývoj mužského jedince matka. (Nebylo by tomu tak, kdyby se otec dítěte více zajímal o výchovu. Badinter se pak v další části knihy snaží redefinovat funkci postavení otce v rodině.) K tomu, aby se chlapec stal opravdovým mužem, musí se odpoutat od matky. V této souvislosti cituje autorka amerického psychiatra Stollera, který se domnívá, že se mužský jedinec po narození velmi silně identifikuje s matkou. Podle něho v tomto období u malého chlapce převládá ženskost, které se musí v průběhu následujících let zbavit. Tento proces je pro chlapce často dost bolestivý a může z něho pramenit následná frustrace, která vede ke strachu z žen, zženštilosti a pasivity. Takovýto muž se pak snaží být drsný, opovrhuje homosexuály, zesměšňuje ženské činnosti a vyhledává jen mužskou společnost. Rozchod s matkou se v každé kultuře děje jinak. Tento proces může mít podobu často dost brutálních iniciačních rituálů. Například Sambiové z Nové Guinei odvedou malé chlapce okolo sedmi let do lesa, kde je po tři dny šlehají pruty a vyvolávají krvácení z nosu. To proto, aby se vyplavily ženské tekutiny, které brání chlapcům ve vývoji. V několika následujících letech jsou chlapci vychováváni odděleně od dívek. Jsou vedeni k tomu, aby se z nich stali dobří a silní válečníci. Jiným příkladem může být obřízka u Židů, která se dělá týden po narození dítěte. Předkožka se odstraňuje proto, že symbolizuje ženskost. Teprve po obřízce se z novorozence stává muž, protože se zbavuje ženského prvku. V patriarchálních společnostech se tedy identita muže v raném věku utváří na základě vymanění se z mateřské ženskosti a následného vstupu do mužské pospolitosti. Ke vstupu do světa mužů napomáhala ve starém Řecku, ale i v jiných kulturách, homosexuální výchova. Ta vycházela z předpokladu, že blízký vztah k dospělému muži musí posílit jeho identitu a potlačit v něm zženštilost, kterou si vypěstoval svým vztahem k matce. (Homosexuální výchovu opět ve 20. stol. propaguje představitel mythopoetického hnutí Robert Bly. Vidí v ní jediné možné řešení, jak opět navrátit mužům jejich „pravou" identitu.)

V tom, aby se muž stal opravdovým mužem hraje velkou roli i jeho sexuální orientace. Být homosexuál znamená být zženštilý. Homosexuálové jsou častým terčem homofóbie (nenávist vůči ženským vlastnostem u mužů). Ta souvisí se strachem z genderové nepodmíněnosti či z vlastních homosexuálních sklonů. Pohled na zženštilého muže vyvolává u některých mužů stísněný pocit a spouští mechanismus uvědomění si vlastních ženských příznaků, jako je pasivita, citlivost, které považují za známky slabosti. Na rozdíl od rasismu se homofóbie oficiálně připouští. Homofóbie omezuje možnosti přátelství, zbavuje muže obohacujících zkušeností a poznatků, které je možné získat, když je člověk blízký druhému. Na konci 60. let současně s druhou vlnou feminismu se homosexuálové začínají organizovat a vzniká hnutí gayů. Jejich cílem je poukázat na to, že heterosexualita není jediná normální forma sexuality. Prohlásili heterosexualitu za neadekvátní psychickou a společenskou normu a zpochybnili některé aspekty mužských institucí a mužského výsadního postavení. Podle nich sexualita neurčuje gender. Přicházejí s myšlenkou, že identita je sociální konstrukt. V tomto ohledu znamenali velký přínos pro feministické teorie.

V tomto období se též objevují u některých mužů tendence zříci se svého mužství. Jedním z nich je i John Stoltenberg, který spojuje mužskou identitu se znásilněním a tvrdí, že mužské pohlaví vyžaduje nespravedlnost, aby mohlo existovat. Stoltenberg vychází z teze A. Dworkin, podle které jsou muž a žena fikce, karikatury, kulturní a totalitní konstrukce, nevhodné pro budoucnost člověka.

Badinter považuje velkou část mužů žijících v patriarchálním společenském uspořádání za zmrzačené a rozděluje je do dvou skupin. Do první řadí tzv. tvrdé muže, to jsou ti, co jsou posedlí soutěživostí, duševní a sexuální výkonností, citově narušení, často až agresivní. V druhé skupině jsou tzv. měkcí muži, kteří se zříkají svých mužských výsad, abdikují na moc a nadřazenost, kterou jim přisoudilo tradiční patriarchální uspořádání. Ideálem mužem ještě stále přetrvává jedinec typu Marlboro man – svalnatý schopný muž, který si umí poradit za každé situace. Je to člověk, který občas vyjadřuje své city, aby ukázal, že je ještě lidská bytost. Pro mnoho mužů se pak snaha dostát tomuto ideálu stává permanentním zdrojem frustrace a agresivity. V 50. letech to byl třeba Ernest Hemingway, který svým životem i dílem ztělesňoval „pravou mužnost". Jeho knihy stejně jako život jsou plné dobrodružství a napětí. V průběhu celého svého života však tento „ideální" muž ponižoval své manželky a obviňoval jiné muže z impotence a homosexuality.

Badinter nepovažuje měkkého muže za příliš dobrou alternativu k tvrdému muži. Přichází s koncepcí tzv. zmírněného muže, který je plnohodnotně vychováván otcem i matkou. K tomu, aby mohl nějaký zmírněný muž existovat, je třeba redefinovat postavení otce v rodině. Autorka zde hovoří o tzv. mateřském otci, který je vnímavý, schopný citu ke svému synovi a zároveň ochotný vykonávat „ženské práce". Koncept zmírněného muže není koncept genderově nepodmíněného člověka, ale spíše člověka, který respektuje rovnost mezi pohlavími.

Osobně jsem z této knihy dost rozpačitá. Hned v předmluvě mě autorka zaskočila tím, že spojovala maskulinní formy chování pouze s muži. Copak se ženy nemohou chovat maskulinně? Dalším problémem je, že tato kniha není nijak úzce vymezena, takže autorka skáče z jednoho tématu na druhé a žádné nerozpracovává do hlouby, což je docela škoda. Přesto se v knize dají nalézt velmi zajímavé kapitoly.

Dita

ŽENSKÝ SQUAT A SOCIÁLNÍ CENTRUM V MADRIDU:
LA ESKALERA KARAKOLA

Eskalera Karakola je dům okupovaný ženami, který funguje od roku 1996 jako centrum pro feministické myšlenky a aktivity. Neslouží k bydlení, ale jako veřejný a společný prostor pro ženy. Nachází se v centru Madridu v dělnickém a multietnickém prostředí čtvrti Lavapiés. Pracuje zde otevřený a měnící se kolektiv žen, většinou mladých, ale ne všechny jsou mladé, s různým národnostním, třídním a vzdělanostním zázemím a různou sexuální orientací. Hlásí se k feministickému hnutí a hnutí globálního odporu, odmítají oddělovat akademické od aktivistického a lokální boj od globálního kontextu. Karakolu definují jako pokus o odlišnou politickou konstrukci, která konfrontuje hetero-patriarchální řád a nenasytný proces globálního kapitalismu.

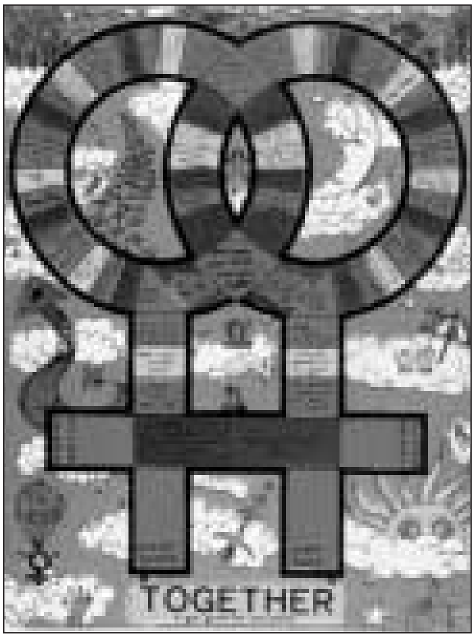
Eskalera Karakola je ženský prostor. Nejedná se o vyloučení mužů; ženský prostor je vymezen v pozitivní smyslu i jako reakce na uspořádání vztahů mužů a žen ve společnosti. Možnost pohybovat se v prostoru, kde jsou jen ženy, jim přináší radost, sílu a inspiraci být, tvořit a mluvit mezi sebou. V takovém prostoru se cítí pohodlně, což definují jako důležité v převážně nepřátelském okolním světě. Zároveň tak vyjadřují svou nespokojenost – bojují za kolektivitu, mobilizují se, odvažují se vyjadřovat své touhy. Je pro ně zásadní udržet prostor, kde mohou ženy vytvářet tento typ spojenectví. Je to nezbytnost, protože neexistuje dostatek shromažďovacích prostor obecně a zvláště pro ženy, které se pohybují mezi nejistou prací a domácími povinnostmi, cítí se ohroženě na ulici, jsou marginalizované v politických organizacích, mají menší příležitosti vytvářet sítě a nalézat podporu, kterou potřebují. Prostor pro ženy je formován záměrně, situuje se mimo „normální" a může fungovat jako laboratoř sociálních, politických a uměleckých vztahů. Staví se proti zneviditelňování diverzity mezi ženami, které jsou různého věku, nejen matky a manželky, ale i singles, lesby, transsexuálky, migrantky atd. Pracují na základě principu „spojeni skrze rozdíly" a tím se snaží vyhnout reprodukci dominantních vztahů, které chtějí změnit.

Důležitým prvkem je pro ně autonomie a samospráva – Karakola není centrem sociálních služeb, ani kulturním centrem v úzkém pojetí, je to spíše nezbytný prostor, kde každá může vyjádřit svou fantazii a realizovat svůj projekt a spolu s ostatními projekty vytvářet politickou sílu. Jako samosprávný prostor má jedinečnou pozici jakožto místo setkávání pro feministické hnutí a feministickou teorii, které jsou v jiných prostředích odděleny na instituce „aktivního" a „reflexivního". Analýza a výzkum musí být testovány svým praktickým vyjádřením, nelze zůstat jen ve světě idejí, ale transformace životních podmínek musí být vyjádřena v hnutí. Politická akce je jako teoreticko-praktická laboratoř, kde neúspěch a porážka jsou vždy možností ke zlepšení.

V domě se uskutečňuje mnoho projektů výzkumu a feministických studií, například výzkum pracovních podmínek a městské zkušenosti migrantek a feminizace práce. Konají se zde nejrůznější mítinky, shromáždění, workshopy, promítání filmů, debaty a akce. Probíhají zde diskuse o práci, válce, globalizaci, utváření města a urbanismu, sexistické agresi a zneužívání žen, migraci a hranicích, lesbické identitě a transformaci LGBT (lesbické/gay/ bisexuální/transgender) hnutí, feminismu a antimilitarismu. Byl zorganizován workshop „Prostředky proti rasismu" a kampaň proti násilí na ženách. Aktivistky Karakoly participují v sousedské síti, navrhují urbanistické alternativy. Uspořádaly workshop Ženy a čtvrť Lavapiés o způsobu života a hlediscích žen ve městě, o místu k životu, úrovni života, veřejném prostoru, dopravě a práci. V létě roku 1999 zorganizovaly pracovní tábor pro ženy z různých zemí. V letošním roce probíhala setkání s názvem „Škola feminismů", která fungují jako kolektivní výuka, čtou se texty a promítají filmy s feministickou tématikou a poté následuje diskuse.

V poslední době je jednou z hlavních aktivit protest proti válce. Aktivistky se účastnily širších antimilitaristických mobilizací, ale shledávaly problém se sexistickými a homofobními pokřiky a hesly na demonstracích. Proto se je snažily kreativně měnit. Jejich taktikou byla také „operacion rosa" (něco jako růžový blok), při které používaly „parawar"[1)] – růžový deštník. Jejich snahou je rozšíření diskursu proti válce, protože válka nezačíná ani nekončí v Iráku, ženská těla jsou používaná ve válkách jako bitevní pole, leží na nich také tíha ekonomiky zemí v konfliktu a chudoba. Globální válka souvisí s hetero-patriarchálním řádem, globální válka je také každodenní válka, kterou trpíme a bojujeme s ní denně.

Dům Eskalera Karakola je nutné chápat v geografických souvislostech. Čtvrť Lavapiés, kterou obývají migranti z Asie, severní Afriky a jižní Ameriky, je jednou z nejchudších v Madridu, je to dělnická oblast s velkou lidovou tradicí, poznamenaná vyloučením, nejistotou, marginalitou, nedostatkem sociálních zdrojů, infrastruktury, zelených ploch, parků, škol a nemocnic. V současnosti čelí procesu „obnovy", přestavby a komercionalizace, má se z ní stát drahá a žádaná oblast. Tato obnova však popírá aktivní účast jejích obyvatel, transformace čtvrti bude znamenat vyloučení a homogenizaci její populace. Přestavba bude mít negativní dopad především na ty obyvatele, kteří nesplňují charakteristiky mladý, mobilní, muž, heterosexuál se stálým zaměstnáním. Sexistické urbanistické plánování nebere v úvahu potřeby a touhy občanů a zvláště žen. Aktivistky Karakoly konfrontují proces přestavby určený pro mladé a bohaté lidi, proces segregace chudých, starých, migrantů a squaterů. V sousedství Karakoly není dostatek prostrou, kde by se ženy mohly setkávat, je zde málo důstojných domovů, domy jsou objektem spekulace. Samotná Karakola se momentálně v souvislosti se spekulacemi nachází v nejisté situaci ohledně své budoucnosti. Ženy navrhují projekt, ve kterém žádají vyvlastnění domu a jeho postoupení kolektivu, což zvětší funkce a možnosti sociálního prostoru. Chtějí vybavit

dům infrastrukturou a tak vytvořit prostor pro širší společenství, které by ho používalo a udržovalo. Chtějí zařídit velký sál, knihovnu a počítačová místnost, protože jsou potřebné pro lidi ze sousedství, a skrze jejich využívání vytvářet společenství.

Squatování pro ně znamená naplňování hesla „osobní je politické", které musí obsahovat „každodenní je politické", feminismus pak znamená přenášení politiky do každodenního života a každodenní život do politiky. Squating znamená opustit chápání politiky jako něco mimo život. Jejich činnost v Eskalera Karakola je vytváření každodenního života v aktivní a kolektivní participaci, neustálá přeměna, neustálá problematizace, která narušuje staré koncepce tradiční politiky. Je to jejich pojetí, jak vytvářet město.

Marta Kolářová

Kontakt:
La Eskalera Karakola
c/ Embajadores 40
28012 Madrid
www.sindominio.net/karakola
karakola@sindominio.net

Zdroje:
www.sindominio.net/karakola
Silvia López, Maria Serrano, 2003. „Positions, Situations, Short-circuits. La Eskalera Karakola, a deliberate space".
www.5thfeminist.lu.se

Poznámka:
1) ze španělského paraguas (deštník), para znamená proti, agua je voda, tzn. proti válce.

Lenka Klodová

Sama o sobě říká, že to, že má rodinu se třemi dětmi a že ji měla od počátku studia na umělecké škole, je pro ni životně i umělecky určující. Letos byla nominována na cenu Jindřicha Chalupeckého (ocenění pro mladé výtvarníky do pětatřiceti let), cenu ale nakonec nezískala. Lenka Klodová se narodila v roce 1969 v Opavě, absolvovala ateliér sochařství VŠUP v Praze, a poté v něm asistovala. Samostatně vystavovat začala v roce 1994. Ke svému výtvarnému projevu říká, že časová

tíseň a neustálá nutnost dělat více věcí najednou ji při hledání inspirace přinutilo těžit ze sebe a z vlastních zkušeností. Pro ty, kteří/které její tvorbu neznají, nutno uvést pár jejích prací pro ilustraci.

V rámci projektu Oživené město Neratovice byla koncem roku 2001 instalována její práce sestávající z velkých pískovcových písmen sestavených ve slovo MILUJI. Na práci samotné však začala pracovat už v roce 1998, coby své diplomové práci na téma zhmotňování slovních vyjádření.

V roce 2001 vystavovala v Prostějově pod názvem Moje ženy koláže sestavené z obrázků nahých žen vystříhaných z erotických a pornografických časopisů a částí jejich oděvů jako dětských vystřihovánek, instalace stylizovaných dětských divadélek, kde se místo pohádkových postav vystavují ženy ve vyzývavých pozicích nebo maličké postýlky pro panenky, kde pod peřinkami čekají dychtivé ženy. Tuto výstavu při její vernisáži doprovázela autorka v křiklavém převleku alá žena z E55 skoky přes švihadlo.

K této výstavě uvádí, že erotické a porno časopisy byly prvním zdrojem ženských těl, ke kterému se dostala a že ony výstřižky pak mohla nadále uvádět ve vlastní život. Nejprve se o ně chtěla starat (ošatit, uložit), ve druhé fázi potom zamalovávala nahotu u těchto fotek, z čehož jí na povrch vyplynula absurdnost póz a výrazů. Říká také, že k použité formě ji inspirovaly její vlastní děti. Použití dětských postupů ji totiž připadalo jako nejjednodušší forma, jak se dostat k lidskému tělu.

Rok předtím vydala alternativní erotický časopis nazvaný Bříza, kde ženská těla nahradila rozdvojenými kmeny a větvemi bříz. K podobnému postupu se vrátila v roce 2002 v magazínu Komíny, kde tentokráte erotizovala polabskou krajinu s trčícími komíny...

Tím se snažila dokázat, že k vyjádření smyslnosti či k vyvolání podobných pocitů není ani třeba zobrazovat nahá těla, ale že stačí vhodně použít jednotlivé grafické prvky a cíl může být splněn třeba pomocí dřeva nebo komínu.

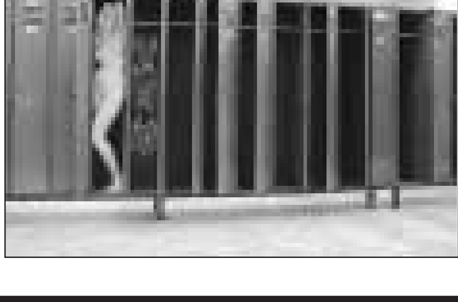
Na letošním finále ceny Jindřicha Chalupeckého vystavovala projekt, který realizovala v expozici hornického skanzenu ve Vinařicích u Kladna. Zabývala se zde dotvářením výzdoby šaten a skříněk horníků. Do původních skříněk se zachovanou výzdobou tvořenou výstřižky od Heidi Janků po nahé ženy nainstalovala výzdobu trojrozměrnou, a to figuríny nahých žen.

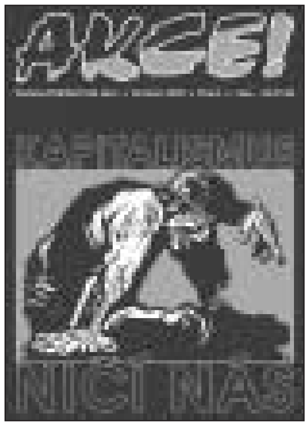
Práce byla vlastně jakýmsi zamyšlením nad tím, jak a kde se ženské tělo používá jako dekor.

O pornoprodukci říká, že díky tomu, že není cílovou skupinou, může vidět i jiné věci a souvislosti, zamýšlí se nad naprosto logickými věcmi, které ale konzumenta jistě moc nezajímají, např. jak by v té které pozici vypadal muž, jaký názor na zaměstnání své dcery asi mají rodiče modelky (toto označení používám záměrně, protože skutečně nevidím moc rozdíl mezi prodáváním těla oblečeného a neoblečeného) atd. Zároveň ale také poukazuje na důležitý fakt, který si možná málokdo uvědomuje – na to, že pornočasopisy předkládají společnosti jakýsi model mužské sexuality, který je považován za normu. Pro muže může být tento tlak dost omezující a přinejmenším nepříjemný.

Někdo její dílo označuje za feministické, někdo za femininní, někomu se můžou její práce líbit, někomu míň a někomu třeba vůbec, já si ale myslím, že málokoho nechají chladným a nelze říct, že jsou bez nápadu a nenutí k přemýšlení. Její díla mně baví a zdají se mi být nápaditá a sdílná. A zároveň mám pocit, že jimi upozorňuje na spoustu negativních vlivů ve společnosti, a to skutečně poutavou formou.

Markéta

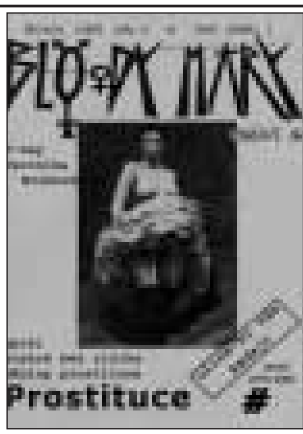

Akce 8

V červenci letošního roku vyšlo nové číslo časopisu Akce, který vydává Antifašistická akce. Číslo 8 je po všech stránkách číslem přelomovým - ať už se týká opět nové grafické podoby, nebo výrazného zkvalitnění obsahová stránky v porovnání s číslem minulým, které pravděpodobně souvisí s organizačním propojením AFA a FSA. Ale o tom všem (viz Editorial A8) a mnohém jiném více uvnitř čísla, ve kterém najdete mimo jiné dva tématické bloky - jeden věnovaný Iráku a druhý Židům, zpravodajství o aktuálním dění u nás i ve světě, historické a teoretické články (Arditi del Popolo, Chile 1973 nebo Syndikalismus v Itálii), recenzi, prohlášní (AFA Bratislava či AFA Polsko) nebo rozhovor s kapelou Edelweiss Piraten.

Bloody Mary #8

Konečně v tištěné podobě!
Téma prostituce: historie, organizace, sexuální pracující, etnická specifika
Klasické rubriky: slavná žena (Sylvia Plath), rozhovor (Misha – Gaia Measiah), psycho stránky, hadr-děti-zástěra, komix a další oblíbené čtení
Vše s lehce až těžce feministickým podtextem
A5,50 str.,25Kč

K HŘÍCHU I K MODLITBĚ

Milena Lenderová

Úvod

Touto malou exkurzí do minulosti nechci neustále jenom poukazovat na těžký úděl žen. Nemyslím si také, že by článek byl pouze o ženách, chci poukázat na každodenní život lidí, protože si myslím, že to má vypovídací historickou hodnotu. Jak žil a umřel kdejaký panovník a kdy byla která bitva o životě lidí neříká vůbec nic. Je to sice převážně zaměřeno na situaci žen, ale myslím si, že na pozadí se ukazuje i život mužů. Také se tu zabývám jen určitou části života žen v 19. stol.

Sexismus a tudíž feminismus se podle mě dotýká obou pohlaví, oběma je vnucována nějaká společenská role - a to jak v minulosti tak v současnosti rozdíl - je pouze v tom, že ženy se více pokoušely a pokoušejí (i když někdy dost různými a až protichůdnými způsoby) vymanit se ze své role, kdežto většina mužů má pocit, že na ně nepůsobí žádné tlaky, a tak zůstávají někdy daleko víc uvězněni ve své sociální roli. To je taky jeden z hlavních důvodů, proč si myslím, že je DNES potřeba speciální organizace, která se zabývá převážně feministickou otázkou (znovu podotýkám - ne pouze otázkou femininní - tedy ženskou), i když samozřejmě v kontextu anarchistických ideálů.

Objektivních informací o životě lidí v 19. stol. a století předchozích je málo a o postavení žen ještě méně, skoro celé dějiny jsou psány muži o mužích, popřípadě o ženách viděných mužským pohledem. Může se pak zdát, že jen muži tvořili dějiny, jednali, válčili, uzavírali pakty, vládli psali různé politické a filosofické texty, dělali revoluce. Žena, až na málo početné výjimky, byla pouhou statickou složkou. Historiografie její bytí v nezbytné míře registrovala, vždyť žena přiváděla na svět ty, jež budou za čas „tvořit“ dějiny, jednat, válčit, uzavírat pakty, dělat revoluce a psát nové teorie.

Ve středověké a raně novověké společnosti měl každý své pevné místo, což platilo i ve vztahu mužů k ženám a naopak. Jakmile tímto „pořádkem“ otřásly revoluce, jakmile se ženy začaly hlasitě ozývat, objevila se obava ze „zmatení“ pohlaví, proto byla žena opět zahnána k domácímu krbu a v 19. století se tak stalo prostřednictvím zákonodárství. Zákony stanovily, že žena patří světu privátnímu, světu, do kterého stát ani úřady pokud vše probíhá, jak se „patří“, nezasahují. Žena měla tedy vůči společnosti pouze povinnost přivádět na svět nejprve poddané a poté občany příslušného státu. Veřejná moc jí byla ochotna věnovat pozornost maximálně dohledem nad kvalifikací porodních bab, budováním sítě pro nemajetné - převážně pro matky a jejich děti

Odlišit proto skutečnou podstatu ženy a představu, kterou si o ní vytvořili muži, byl a dosud je problém velmi obtížný, ale také velmi podstatný, neboť mezilidské vztahy, a to jak mezi mužem a ženou, tak obecně jsou velmi důležitou složkou lidské společnosti. (Existuje i určitá předatva, ketrou si vytvořili muži sami o sobě, a je dle mého názoru stejně vykonstruovaná.)

Pouze církev střežila člověka od narození až do smrti, dbajíc na „řádný rodinný život“. Postavení ženy sledovala vedle církevní literatury také literatura lékařská, právnická a didaktická, od osvícenství se ženská otázka stala i předmětem filosofických a vědeckých rozprav. Ženy byly námětem umění, samy malovaly, psaly dopisy, deníky, vzpomínky, některé se pustily i do jiných literárních žánrů.

První zájem o ženský prvek v dějinách projevilo romantické dějepisectví. Byl to pohled velmi zvláštní, neboť vedl k vytvoření rovnic: žen = příroda a muž = civilizace, které podle mého neodpovídají pravdě. Toto pojetí zatlačil až pozitivizmus, který ženu ze zorného pole historiografie opět vypudil. Skutečně rozsáhlé a odborné studie týkající se žen v dějinách českých zemí vyšly poprvé až za nacistické okupace. Moderní zkoumání historie postavení žen se zrodilo až v 60. letech 20. století v západní Evropě. A to v souvislosti se zkoumáním sociálních dějin a dějin rodiny jako základní složky dosavadní lidské společnosti. V Čechách bylo zkoumání otázky žen i emancipační hnutí zpožděno.

Rodina

Ženy se definovaly vždy ve vztahu k mužům, k mužskému světu a to jako manželky, milenky, dcery, matky dětí, které zplodil otec. Ranné dětství je jediná výjimka, byla a dosud je ještě ryze doménou „ženství“. Většina otců o dětství svých potomků nejevila zájem (a bohužel i dnes je mnoho takovýchto otců), byli často mimo domov a takže i ti, kteří chtěli, neměli mnoho možností. Mezi základní zásady vštěpované dětem patřila bezmezná úcta k otci - vládci domu, která často přecházela do strachu, což přecházelo do 20. století a přechazí asi i do století 21. Mužům náležela privilegia i v domácnosti: např. nejlepší kousky jídla, první vykoupání ve společné vodě, apod. Otec rozhodoval o všem, na veřejnosti zastupoval rodinu, doma vládl pevnou rukou, často krutě např. tělesné tresty, citový chlad, nepřítomnost v rodině. Ženy stály jen s pláčem v koutě a snad nikdy nebyly schopny tomuto týrání zabránit. Otázka zní, co je horší. Autoritu utvrzovala i změna v oslovení. Děti rodičům vykali, rodiče dětem tykali (dříve oboustranné vykání). Fyzické projevy citů rodičů k dětem byly málo časté. Snahou bylo vychovat dítě schopné obstát v drsném světě. Dívkám (dcerám) byla věnována menší péče, její narození zpravidla provázelo zklamání a obava z jejího budoucího pro(v)dání a otázky věna.

Vzdělání

V průběhu dějin se sice objevují vzdělané ženy a různé pokusy o jejich širší vzdělání, zásadnějším mezníkem je ale až zavedení zákonu o všeobecné povinnosti vzdělávat se. Ve školách se chybně učí, že Marie Terezie (dále už jen MT) zavedla „povinnou školní docházku pro obě pohlaví“ (1774), stále přetrvává názor, že žena může být vzdělaná (a to nejen skrze školu) do té míry, do které to neohrozí její tradiční roli matky a manželky (J. J. Rousseau). Do té doby byly ženy vzdělávány v ženských klášterech. I po reformách MT byla obě pohlaví vzdělávána

odděleně, každé s jinou vzdělávací koncepcí. Přestože školní docházka byla povinná, existovaly různé úlevy, které se týkaly hlavně chudých dětí. Jakmile bylo ale dívkám 12 let, bez výjimky ze škol odcházely - čekala je práce v domácnosti, na poli, často šly do služby. Dívky tedy končily školní docházku prakticky ukončením 2. třídy, další školní vzdělání bylo umožněno pouze chlapcům. I když samozřejmě hlavní důvod pro tyto reformy není nijak humánní, stát i církev si chtějí skrze obecné školy zaručit oddanost a loajálnost k sobě samým. Vnímám tedy rozdíl mezi školním vzděláním a vzděláváním sama sebe. Přesto se určitá pozitiva tehdejším školám asi upřít nedají, alespoň se lidé mohli naučit základům gramotnosti.

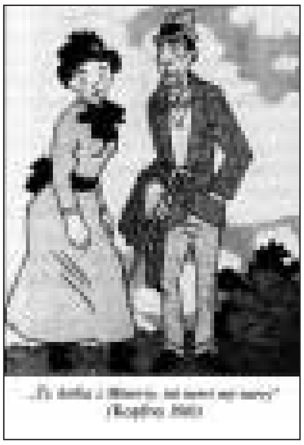
Důvodů k pomalému prosazování ženské gramotnosti bylo hned několik

1. představa o zbytečnosti ženského vzdělání a vzdělávání ve všech vrstvách
2. pocit ohrožení mužů (necítění se dobře mezi vzdělanými ženami)
3. sociální faktory (chudé rodiny si nemohou dovolit přijít o pracovní sílu, v případě smrti matky nejstarší dcera nastupuje na její místo).

Poměr mezi chlapci a dívkami se v české škole stabilizoval v polovině 19. století. Projevila se zde druhá vlna Národního obrození s požadavkem vzdělaných žen, jejich vzdělanost však neměla být příliš rozsáhlá; dobrá křesťanka, matka, hospodyně, navíc vlastenka. A tak diskriminace na školách pokračovala. Nešlo jen o menší objem znalostí, obtížnější přístup ke vzdělání, i ve třídách zaujímaly žákyně méněcenné postavení (méně světla, seděly dále od oken, méně pozornosti učitele apod.). Do veřejných škol chodili převážně chudší děti a chlapci, dívky z bohatých rodin měly soukromého učitele (strach ze špatné dětské společnosti, z nemocí apod.). Domácí dívčí vzdělání se zlepšilo v době předbřeznové (30. - 40. léta 19. stol.). Hlavním bodem výuky byly domácí práce, které měla vyučovat matka (sestra, teta), dále předávání principů náboženských a mravních - pokory, hluboké víry v Boha, trpělivosti a poddajnosti. Výuka základů domácích prací se týkala i hodně bohatých žen. V této době se objevovaly různé příručky „jak vychovávat dceru“ k doplnění výuky a výchovy. Ve své podstatě znamenaly revoluci v pohledu na ženu, přiznávají totiž exi-

stenci dívčí puberty. Píší je ženy, chybí zde ale jakákoli zmínka o menstruaci, těhotenství, porodu, sexuálním životě, apod. Součástí výchovy bohatších dívek je tanec,výuka cizích jazyků, hudební a výtvarná výchova, luxusní ruční práce (výšivky), umění vést luxusní domácnost.

V 2. pol. 19. stol. se objevuje několik desítek soukromých škol, vznikají dívčí třídy v chlapeckých školách. Vyučují buď jeptišky nebo vdovy po přechodu, vzdělání je podmíněno finančními možnostmi rodiny (a rodiče samozřejmě na školy raději posílali chlapce než dívky). Základem zůstává umění číst a psát, počty, náboženství a hlavně vedení domácnosti. Druhá generace Národního obrození (NO) připojuje k povinnostem ženy i výchovu dobrých vlastenců, důraz na jazyk a historii..., z čehož vyplývá důraz na rozsáhlejší dívčí vzdělání. Vyrůstá generace žen, pro které je sice manželství nadále hlavní životní cíl, ale v případě, že se neprovdají, uvažují o nezávislé a svobodné existenci. Vzniká touha po založení české školy s profesionálními učitelkami. Tyto školy měly ale nadále respektovat tradiční roli žen ve společnosti. I přes snobský nádech těchto škol jim nelze upřít přínos, poskytovala dívkám relativně komplexní vědomosti, které do této doby byly určeny chlapcům. Přestože absolvování těchto škol neznamenalo žádnou kvalifikaci. Byly učeny pro dívky, jimž výše věna zaručovala pro(v)datelnost. První ženská profese je soukromá učitelka dívek, ke které nebyla potřeba kvalifikace. Stejně jako pro jeptišky pro ně platil celibát (zrušen až Národním shromážděním v roce 1919). Následovaly další reformy různého charakteru, ale ve svém důsledku situaci žáků a převážně žákyň a učitelek nezlepšily. Roku 1870 - vzniká ústav Pedagogium - dívčí učitelský ústav pro sociálně slabší, který poskytuje úplnou kvalifikaci. Založení dívčího gymnázia Minerva roku 1890 Eliškou Krásnohorskou je negativně vnímáno, gymnázium totiž připravuje na univerzitu, pro dívky něco zcela zbytečného, tyto maturantky byly ale stejně odsouzeny ke staropanenství - o vzdělanou muži nestáli. Ještě dlouho bylo a stéle je manželství společenskou prestiží. Myslím si, že dnes už většina mužů o vzdělanou ženu stojí, ale co se týče emancipace, stále není mnoha lidmi (muži i ženami) zcela pochopena ve své podstatě.

Manželství

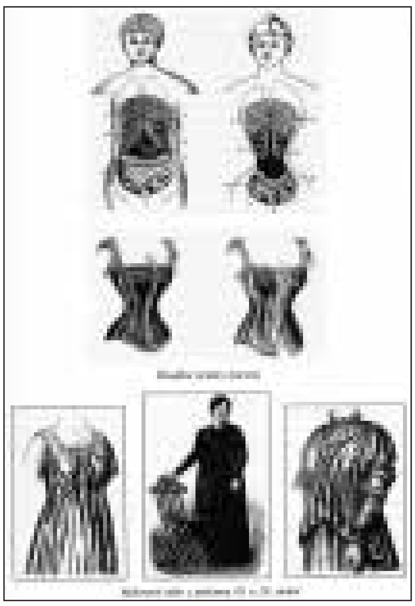
K uzavření manželství byla potřeba zletilost. Ta byla v průběhu dějin určována různými aspekty (druhotnými pohlavními znaky apod.) a byla jinak určována u různých společenských vrstev. Ve finále ale stačil souhlas zákonných zástupců.

V 1. polovině 19. stol. se zvyšoval počet osob, které trvale zůstávaly mimo manželství. Manželství domlouvali rodiče snoubenců, jejichž styk byl před svatbou velice sporadický. Změna nastala až v 2. pol. 19. stol. Budoucí snoubenci se seznamovali na různých společenských aktivitách (plesy, jarmarky, masopusty - podle sociálního zařazení a někdy i skrze inzeráty). V roce 1815 vyšlo nařízení o povinnosti souhlasu k sňatku, vztahující se na většinu obyvatelstva a bylo mířené hlavně k mužům (odmítnutí povolení - špatná pověst, pohlavní nemoci). Potřeba osvědčení o schopnosti vydělávat s udáním výše výdělku, potvrzení od domácího o bydlišti, potvrzení od faráře o náboženské výuce, před rokem 1850 nadto potvrzení vrchnosti ze svého rodiště, že proti sňatku nemá námitek. A to v době, kdy se rozvinula regionální mobilita a kdy nastal odliv lidí z venkova,což bylo velmi problematické. Díky tomuto nařízení se rodilo více nemanželských dětí. Lidé uzavírali sňatky většinou ve svém regionu, výjimkou byla šlechta. Důležitou roli hrál:

1. nevěstin majetek - věno a výbava. U muže bylo samozřejmostí obstarat střechu nad hlavou a zajištění ekonomické stability rodiny, což mu měla žena usnadnit odpovídajícím věnem. Pod pojmem „věno“ se skrýval nejen movitý a nemovitý majetek či finance, ale i výbava: prádlo, oblečení... Výbava měla tvořit asi pětinu celkové výše věna, její rozsah byl taxativně dán.
2. otázka zachovalosti (dobrá pověst, panenství, čistý rejstřík). U mužů se kladl důraz převážně na dobrou pověst,sexuální zkušenosti byly tolerovány. Dívky byly střeženy a nechodily nikdy samy, výjimkou bylo nedělní korzování.
3. politická orientace obou rodin
4. náboženská otázka, která byla velmi složitá (katolická církev se snažila obracet nekatolíky a nekřesťany na svou víru také skrze sňatky)

Ke svatbě byly nutné církevní ohlášky a to 3x po sobě. Aby se mohl vyjádřit každý, kdo by věděl o nějakém důvodu, proč by se budoucí manželé neměli vzít. Občanské sňatky se povolovaly v průběhu 19. století, ale nadále převažovaly sňatky církevní.

Nejstarším synonymem svatebního obřadu byl prsten. Původně jej dostávala jen žena a podle některých badatelů jeho tradice sahá až do období neolitu. Tehdy symbolicky představoval poslední článek řetězu, kterým muž připoutával ke svému lůžku ženu, jíž unesl z jiného kmene. Snubní prsten se stal symbolem sexuální moci muže nad ženou. Prsten býval masivní, teprve během 19. stol., kdy začali ve větší míře nosit snubní prsten rovněž muži, se z něj stal známý tenký zlatý kroužek. A díky pověře, že prsteník levé ruky je tenký nervem spojen přímo se srdcem, se dnes nosí na čtvrtém prstě levé ruky.

V průběhu 19. stol. se všeobecně uznávanou hodnotou stal solidní vztah k manželce a k dětem. Ale často navenek šťastné manželství ve skutečnosti vypadalo jinak. Bída a nedostatek způsobily, že ženu čekala ve dne dřina, hlad a dětský pláč, v noci sexuální požadavky často opilého muže. Dlouhá následující léta jí bylo dopřáno buď těhotenství, nebo kojení. Byla v podstatě bezmocná, zůstávala v moci manžela, o jejích stavech často nikdo nic nevěděl. Vzepřít se moc nemohla, byla na muži ekonomicky závislá. Postavění vdané ženy změnit nešlo. Proto se o něm moc nemluvilo. A intimních ženských deníků se dochovalo žalostně málo. Např. Magdalena D. Rettigová, která se jako jedna z mála vdával z lásky, píše: „Já kdybych nyní opět děvče dvacetileté bylo nynější zkušenost a předložení měla, spíše bych se s nejvyšší skály do nejhlubší propasti než do manželství vrhla. tam bych nalezla okamžitou smrt, kdežto v manželství znenáhla, tak jakoby denně jedním špendlíkem upíchnutý, znenáhla člověk umírá...“ Uvědomíme-li si osudy takto utrápených manželek, napadne nás proč v souvislosti s chystaným sňatkem svou „svobodu“ hlučně a okázale pohřbívali a pohřbívají převážně muži? Manželství představovalo jediný legální prostor, v němž mohl člověk ukájet své sexuální potřeby. Ovšem jen za předpokladu, že jejich cílem bylo plození dalších synů a dcer Kristových. Představy dívek o pohlavním styku byly velmi zkreslené, v některých případech neexistovaly vůbec. Ideálem, který sledovala církev, rodiče i škola, bylo zachovat nekompromisně co nejdéle nevinnost a neznalost dítěte a mladého člověka vůbec. Tato snaha byla dovedena až do totálního extrému - rodiče, škola i zpovědník dozírali nad četbou, hrami a dětskou společností. Láska k manželovi byla některými spisovatelkami vnímána jako transpozice lásky k Bohu, citem výhradně duchovním, dokonce povinností. Ani matky nebyly ochotné a schopné připravit dceru na manželství. Namísto alespoň základního poučení jí děsily, pohlavní styk označovaly sice jako nezbytný předpoklad mateřství, o něm samotném však nemluvily nebo v náznacích a s krajní ošklivostí. Např. anglické poučení: „Zavři oči a mysli na Anglii!“ Představa shlédnutí nahého mužského těla byla pro svobodnou ženu nepřípustná. A tak se mohla první manželská noc stát pro ženu doživotním traumatizujícím zážitkem. Tato smutná pravda se týkala jak rodin obyčejných smrtelníků, tak rodin vladařů. Např. Marie Karolina, jedna z dcer Marie Terezie, se svěřovala své vychovatelce: „Už vím, co je to manželství a cítím hluboký soucit k Marii Antoinettě, kterou manželství teprve čeká. Otevřeně přiznávám, že bych raději zemřela, než abych to musela znovu zažít. Kdyby mě má víra nenaučila myslet na Boha, byla bych se zabila, neboť to bylo peklo.“ Naopak mužům byly předmanželské zkušenosti všeobecně předpokládány a tolerovány, dokonce samotnými manželkami. Existovala a dodnes dvojí morálka - jedna pro muže, podstatně volnější a druhá velmi přísná pro ženy. I dnes existuje něco jako dvojí morálka - např. muž, který střídá partnerky je borec, kdežto žena je kurva, nevěrnost je normální mužská vlastnost, kdežto žena vyhledává jednoho partnera apod.

Svobodný muž se mohl sexuálně poučit v „domech lásky“, v neformálních svazcích s přítelkyněmi či náhodným stykem s děvečkou. Teprve na přelomu 19. a 20. stol. se začíná

o pohlavním styku mluvit jako o něčem přirozeném, vysvětlují jej jako projev „tělesnosti“ člověka, která má být však kontrolovaná rozumem. I nadále opravňují pohlavní styk především nutnost zachovat lidský rod, ale v sexualitě vidí - vedle tělesné - i duchovní stránku. Ta odlišuje lidskou sexualitu od pouhého rozmnožování. Třebaže stránka tělesná je nižší, i ji lékaři už považují za nutnou k zachování duševního zdraví. Ale přesto byl aktivní erotický život považován jak církví tak lékaři za zhoubný a nebezpečný. Lékaři se shodovali na frekvenci pohlavního styku jednou až dvakrát za měsíc. V této souvislosti bylo apelováno na ženu, aby partnerovi v jeho nárocích pokaždé nevyhověla. U žen byl sexuální apetit nepřípustný. Cudnost a stydlivost ženy zůstávaly imperativem i po sňatku stejně jako zdrženlivost. Z uvedených důvodů lékaři doporučovali oddělené ložnice.

Zcela jiný význam než dnes má v církevních pramenech 19. stol. výraz „sodomie“. Tímto pojmem byly označovány veškeré polohy kromě misionářské. Další posun významu nastal u pojmu „onanie“, ten označoval přerušovanou soulož. Stručně řečeno - církev tolerovala pouze manželskou soulož končící vstříknutím mužského spermatu do ženiny vagíny, a to v jediné povolené poloze, všechny ostatní praktiky byly považovány za hříšné (i dnes existují v tzv. civilizovaném euroatlantickém světě podobná omezení - ve státě Texas jsou povoleny pouze tři polohy). Hříchem bylo i laskání, byla-li jeho cílem jen tělesná rozkoš. Po odeznění renesance se svým kultem člověka a jeho těla nastoupila erotická askeze. Na přelomu století ztrácela církev stále zřetelněji kontrolu nad intimním životem lidí.

Teprve tragická zkušenost I. světové války ženy více osvobodila a drastickým způsobem prokázala jejich schopnost samostatného života, tedy i schopnost svobodného rozhodování v oblasti sexu. A jen dodávám, že po celé 19. století byla považována za nenormální sexualita lidí od středního věku výše, žena měla od čtyřiceti let rezignovat na pohlavní život. Intimní stránka manželského života nebyla dlouho považováno za důležitou. Žena byla v mnoha ohledech povinna vyhovět svému manželovi na druhou stranu byl na ní vyvýjen tlak, aby mu v sexuální oblasti ne vždy vyhověla. Manžel měl všechny pravomoci „šéfa“, vyžadoval absolutní poslušnost a podřízenost od zbytku své rodiny, navíc vlídné chování, péči, úctu a lásku. K tomu ho opravňovala nejen jeho role živitele rodiny, ale i vyšší vzdělání, větší společenský rozhled. Pro manželku platila závazná pravidla, měla být něžná, zdrženlivá, stydlivá, upravená, ale nikoli marnivá či fintivá, schopna respektovat „libůstky“ svého muže, zajistit útulné prostředí domova, za žádných okolností se neměla protivit svému údělu, ale ani si na něj stěžovat. A takové roli se nebránily ani ženy mimořádně vzdělané. V těchto rodinách většina manželů považovala svou ženu navenek za partnerku, svou oporu, snad i rádkyni. Říkalo se; „Netoužíš po ničem jiném než po spokojenosti mužově, vše ostatní je ti lhostejné“.

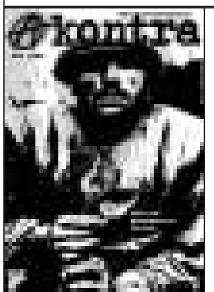
Představa rovnocenných partnerských vztahů,či snad dominantní ženy byla nemyslitelná. Pokud by snad muži scházela energie nezbytná k zvládnutí role hlavy rodiny, „nechť zůstane bezžencem nebo ať jde do kláštera, aby se nestal směšným před světem.“, radily soudobé příručky společenského chování. Přesto nesporně existovaly ženy, které nadvládu muže v rodině odmítaly, ale nebylo jich mnoho. Jak málo víme o nevěře, o alkoholismu, chorobné žárlivosti, surovém bytí, sexuálním zneužívání, tragickém neporozumění v manželském životě v Čechách (např. osud Boženy a Josefa Němcových, bytostí diametrálně odlišných, kde manžel prosazoval svou nadvládu i hrubou fyzickou silou, a žena byla nevěrná). Úniku z manželské klece v podstatě nebylo. Kanonické právo stavělo na nerozlučitelnosti manželství. Rozluku sice z důvodu nevěry, neplodnosti, odpírání manželských povinností, nenávisti, „útoku na živobytí“ apod. připouštělo, ale rozchod byl považován za „přetržené živobytí“ a rozloučení manželé se k sobě mohli kdykoli vrátit. Krajně negativní názor na cizoložství, známé už ze středověké právnické, moralistní literatury přetrvával hluboko do 20. stol, jen malá změna nastala na přelomu století, kdy radily nevěru tajit, a podobný model přetrvává až dodnes. Moralisté - ať církevní či světští - měli na mysli vždy hlavně nevěru manželčinu, manželova nevěra vzbudila pozornost až když od základů narušovala rodinné soužití. Žena si ve většině případů na nevěru nestěžovala, protože byla na muži zcela ekonomicky závislá, návrat živitele rodiny domů by přivítala asi za všech okolností a vše mu odpustila. Pokud nastal mimomanželský poměr ženy a nepodařilo se ho utajit, nebyla sice nevěrná žena zazděna jako ve středověku, ale společnost se postarala o to, aby svůj poklesek provinilá žena pocítila. B. Němcovou česká vlastenecká společnost za nevěry odsoudila a byl to hlavní důvod roztržky s Karolínou Světlou, BN byla sice největší česká spisovatelka, ale byla vnímána jako špatná ženská.

Společenské podmínky na přelomu 19. a 20. stol. sice umožnily o troch lepší podmínky pro zlepšení vztahů mezi mužem a ženou a vztahů vůbec, ale k rovnostářským vztahům měla a i má dnešní společnost ještě daleko. Mezinárodní kongres žen konaný roku 1900 u příležitosti světové výstavy proklamoval nutnost odstranění nadvlády manžela nad manželkou, za jediné oprávněné prohlásil manželství uzavřené na základě svobodné dohody. Narůstající vzdělanost žen a jejich schopnost obstát v zaměstnání dosud určených výhradně pro muže začala pomalu podkopávat mužskou dominanci ve společnosti v rodině. Přibývalo rozvodů, ubývalo dětí v rodinách a objevují se první pokusy o plánované rodičovství. Před uvedenou dobou nic takového neexistovalo, obrovská dětská úmrtnost vyžadovala obrovskou natalitu, aby bylo zajištěno pokračování rodu a péče o rodiče ve stáří, pro rodinu byly děti bohatstvím, pracovní silou. Lidé začínali uznávat, že láska je dostatečným důvodem ke vstupu do manželství.

Pokračování v příštím čísle.

Leona

Do nového roku se časopis A-kontra vydal s nemalými ambicemi. Snahou jeho redakce je aby časopis vycházel s pravidelnou dvouměsíční periodicitou a prorazit i k „širší veřejnosti“ prostřednictvím prodeje na stáncích (zatím je A-kontra dostupná na některých stáncích společnosti MediaPrint Kapa). Jak budou tyto plány úspěšné ukáže čas, zatím vyšla v tomto roce tři čísla.

A-kontra 1/2003
Toto číslo vyšlo krátce po vypuknutí války proti Iráku, čímž je předznamenáno i jeho hlavní téma. Vedle úvodní analýzy jednoho z redaktorů si můžete přečíst rovněž reporty z protiválečných protestů, situacionistickou kritiku protiválečného hnutí z roku 1991 i rozhovor s veteránem třídních bojů v Iráku. Kratší články pokrývají domácí témata jako pochodňový průvod neonacistů, upálení Zdeňka Adamce, soud rasistické vraždy ve Svitavách, stávku na slovenských železnicích i akci k mezinárodnímu dni žen. Ani zahraničí nezůstává stranou – vedle protestů proti válce nezůstanou nepovšimnuty ani sociální střety v Polsku, protesty proti EU v Kodani či proti Světovému ekonomickému fóru v Davosu. Kulturu v tomto čísle reprezentuje rozhovor s emocorovou skupinou Thema11 a režisérem Kenem Loachem, teorii kontroverzní článek českého anarchisty o tom, jak dospět k anarchismu a dále překlad z britské Organize! Anarchismus a sex.
(40 stran A4, dvoubarevná obálka, 20 Kč)

A-kontra 2/2003
Hlavním číslem tohoto poměrně rozsáhlé čísla je EU, vedle článků o této instituci se ale v poměrně „tlustém“ čísle setkáte s mnoha dalšími tématy. Z domova to tentokrát budou reportáže z prvomájových demonstrací i rozbor plánované reformy veřejných financí, antifašismus i odpor proti genetickým modifikacím. Rozsáhlý materiál se týká „etnických“ konfliktů v Africe a vlivu západních sil na tyto konflikty, mezi jinými zahraničními tématy lze aktuální situaci v Argentině – a pak samozřejmě zhodnocení války v Iráku, rozhovor s německým antimilitaristou, analýzu ekonomického pozadí války z pera marxisty Caffentzise i pokus dvou redaktorů A-kontra vyrovnat se s palčivými otázkami, které vyvolalo protiválečné hnutí. Ze světa anarchismu v A-kontra reportáž z veletrhu anarchistických tiskovin ve Slovinsku i rozsáhlá reflexe „antiglobalizačního“ hnutí pohledem americké anarchistky. Z kultury tu jsou rozsáhlý rozhovor s kapelou Blackfire (který již stihl vyvolat diskusi), teoretický článek o alternativní kultuře i recenze na několik zajímavých filmů. A zájemci o historii anarchismu se zase mohou začíst do dějin Anarchistického černého kříže.
(48 stran A4, dvoubarevná obálka, 20 Kč)

A-kontra 3/2003
Oproti minulému číslu má toto podstatně menší rozsah, na druhou stranu ale jistě zaujme jeho barevné obálka a do čísla vložený barevný plakát. Úvodník se věnuje zprávě o extremismu, první dva články protestům proti asociálním reformám ve Francii a v ČR. Zaujmou jistě i reportáže českých účastnic na protestech proti summitu G8 v Evianu a proti EU v Soluni a snad i zpráva o setkání anarchistů ve Varšavě. Reportáže z Evropy jsou doplněny analýzou generální stávky v Nigérii a rozhovorem s lidskoprávní aktivistkou z Koreje. Jiné články jsou zaměřeny na program nulové tolerance ve Slaném a na pozadí nepokojů v americkém městě Benton Harboru. Tři články převzaté po zaniklém časopise Existence jsou dobrým úvodem k anarchistickému přístupu ke vzdělávání, jeden z nich nám také přiblíží historii Moderní školy a život Francisca Ferrera. Následuje úvod do myšlenek situacionismu a kontroverzní článek „Kněz anarchista“.
(28 stran A4, celobarevná obálka, uvnitř čísla plakát, 20 Kč)

A-kontra:
ČAS
PO Box 223, Praha 1, 111 21

http://www.a-kontra.net
e-mail: a-kontra@csaf.cz

info info info info info info info info info info info

FEMINISTICKÁ SKUPINA 8. BŘEZNA
Vám dále nabízí tyto materiály:

Časopis:

- Přímá cesta č. 1 - Rodina základ státu?
- Přímá cesta č. 2 - Pornografie?!
- Přímá cesta č. 3 - Žena v jazyce
- Přímá cesta č. 4 - Milice si vás žádají! Žena a antifašismus
- Přímá cesta č. 5 - Muži v patriarchátu

Letáky:

- Institucionální feminismus vs. anarchofeminismus
- Násilí na ženách
- Žena v kapitalismu
- Žena a média

Přímou cestu č. 1 a 2 si už bohužel nemůžete koupit, ale můžete si je stáhnout na naší webové stránce:

http://fs8brezna.ecn.cz

Zbylá čísla jsou k dostání na těchto místech:

VOLVOX GLOBATOR
Opatovická ul., Praha 1

MAXIMUM UNDERGROUND
Jilská ul., Praha 1

INFOCENTRUM
Sochařská ul., Praha 7

EMERGENCY RECORDS
(bývalý Bass Riot)
Chvalova ul., Praha 3

UTOPIA
Bělehradská ul., Praha 2

MAŤA knihkupectví
Opletalova ul., Praha 1

Feministická skupina 8. března

Přímá cesta:

články a názory související
s časopisem posílejte na:
primacesta@centrum.cz

Distribuce:

veškeré materiály objednávejte na:
fs.distribuce@centrum.cz

Adresa:

(připište, že dopis je pro FS8B)
ČAS, POBOX 223, Praha 1, 111 21

Email:

fs8brezna@centrum.cz

Feministická skupina 8. března pořádá přednášky na téma:

★ MUŽI V PATRIARCHÁTU ★

kde: Fakulta sociálních studií, Gorkého 7, Brno ★ kdy: 18. listopadu 2003

★ ANARCHOFEMINISMUS A JEHO ODRAZ VE SPOLEČNOSTI ★

kde: Městská knihovna, Rožnov pod Radhoštem ★ kdy: 19. listopadu 2003, 17hod.

★ VÝCHOVA (NEJEN) Z GENDEROVÉHO HLEDISKA ★

kde: Klub v Jelení, Jelení 15, Praha 1 ★ kdy: 27. listopadu 2003, 18:30hod.
přenos na internetovém rádiu Jelení: www.radiojeleni.cz